

**TURUN
YLIOPISTO**
Kauppakorkeakoulu

Maahanmuuton ja maahanmuuttajien kotoutumisen tilastollinen tarkastelu Vaasassa

Talousmaantieteen
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Benita Vieri

Ohjaajat:
KTT Anna-Maija Kohijoki
KTT Heli Marjanen

15.6.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Talousmaantiede

Tekijä: Benita Vieri

Otsikko: Maahanmuuton ja maahanmuuttajien kotoutumisen tilastollinen tarkastelu Vaasassa

Ohjaajat: KTT Anna-Maija Kohijoki, KTT Heli Marjanen

Sivumäärä: 92 sivua + liitteet 1 sivu

Päivämäärä: 15.6.2026

Tiivistelmä

Maahanmuutto on kasvanut viime vuosina merkittävästi niin maailmanlaajuisesti kuin Suomessakin. Kasvun myötä kotoutumisesta on tullut yhä keskeisempi osa suomalaista maahanmuuttopolitiikkaa. Vuonna 2025 voimaan tullut uudistettu kotoutumislaki vahvisti kuntien vastuuta kotoutumisen edistämiseksi, mikä korostaa paikallistason tiedon merkitystä kotoutumisen edistämisen suunnittelussa ja seurannassa. Erityisesti kasvavissa ja kansainvälistyvissä kaupungeissa, kuten Vaasassa, tarvitaan ajantasaista tietoa maahanmuutosta ja maahanmuuttajien kotoutumisesta päätöksenteon tueksi.

Tämän tutkielma on toteutettu toimeksiantona Vaasan kaupungin kiinteistötoimelle. Tutkimuksen tarkoituksena on muodostaa tilannekuva Vaasaan suuntautuneesta maahanmuutosta vuosina 2000–2024 sekä Vaasan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä ja heidän kotoutumisestaan vuosina 2023–2024 tilastollisen tarkastelun kautta. Maahanmuuttoa ja ulkomaalaistaustaista väestöä tarkastellaan väestörakenteen, väestönkehityksen ja muuttoliikkeen kautta ja kotoutumista työllisyyden, koulutuksen ja asumisen olosuhteiden kautta. Tutkimuksen keskiössä on ulkomaalaistaustaisen väestön kotoutumista kuvaavien osa-alueiden tarkastelu suhteessa suomalaistaustaiseen väestöön. Lisäksi tarkastellaan, millaisia eroja kotoutumisen osa-alueilla ilmenee ulkomaalaistaustaisen väestön sisällä taustamaiden, sukupuolien ja ikäryhmien välillä.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu maahanmuuttoa ja kotoutumista käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta. Kotoutumisen osa-alueiden määrittelyssä hyödynnetään Ager ja Strangin (2008) luomaa kotoutumisen viitekehystä. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu Tilastokeskuksen StatFin-tietokannasta sekä KEHA-keskuksen koto- ja kotoutumisen indikaattorit -tietokannoista kerätyistä avoimista tilastoaineistoista. Aineistoa analysoitiin kvantitatiivisesti kuvailevan tilastoanalyysin menetelmin.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Vaasaan suuntautuva maahanmuutto on viime vuosina kasvanut ja siitä on tullut merkittävä osa Vaasan väestönkasvua. Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on valtakunnallista tasoa korkeampi ja kaupunki toimii merkittävänä maahanmuuttajien asettautumisalueena Pohjanmaalla. Ulkomaalaistaustainen väestön ikärakenne painottuu alle 50-vuotiaisiin, mikä tukee alueen väestön ikärakenteen tasapainottumista.

Kotoutumisen keskeisten osa-alueiden tarkastelu osoittaa selviä eroja ulkomaalais- ja suomalaistaustaisen väestön välillä. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste on huomattavasti matalampi ja työttömyysaste korkeampi kuin suomalaistaustaisilla, vaikka kaupungin työmarkkinatilanne on yleisesti suotuisa. Erot korostuvat etenkin naisten kohdalla. Ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakenteen tarkastelu osoitti, että suurella osalla ulkomaalaistaustaisista ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai heidän koulutustasonsa on tuntematon, mikä nostaa esiin osaamisen tunnistamisen sekä koulutuspolkujen saavutettavuuden merkityksen kotoutumisen edistämiseksi. Asumisen olosuhteiden tarkastelu osoitti, että ulkomaalaistaustaiset asuvat suomalaistaustaisia useammin vuokra-asunnoissa ja ahtaasti, mikä heijastaa eroja sosioekonomisessa asemassa ja korostaa kohtuuhintaisen asumisen saatavuuden merkitystä.

Avainsanat: maahanmuutto, maahanmuuttajat, ulkomaalaistaustainen väestö, kotoutuminen, kotoutumisen edistäminen, Vaasa

SISÄLLYS

1	Johdanto	7
1.1	Maahanmuutto ja kotoutuminen ilmiönä	7
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	9
2	Maahanmuutto	11
2.1	Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet	11
2.2	Maahanmuuttoon vaikuttavat tekijät	14
2.3	Maahanmuutto Suomessa	16
2.4	Suomen maahanmuuttopolitiikka	22
3	Kotoutuminen ja sen edistäminen	25
3.1	Kotoutuminen käsitteenä maailmalla ja Suomessa	25
3.2	Kotoutumisen viitekehys	27
3.3	Kotoutumisen osa-alueet – Keinot ja tulokset	29
3.3.1	Työllisyys	29
3.3.2	Koulutus	31
3.3.3	Asuminen	33
3.3.4	Terveys	34
3.4	Kotoutumisen osa-alueet – Sosiaaliset yhteydet	36
3.4.1	Sosiaaliset siteet	36
3.4.2	Sosiaaliset sillat	37
3.4.3	Sosiaaliset linkit	37
3.5	Kotoutumisen osa-alueet – Mahdollistajat	37
3.5.1	Kieli- ja kulttuuritietoisuus	38
3.5.2	Turvallisuus ja vakaus	39
3.6	Kotoutumisen osa-alueet – Perusta	40
3.7	Kotoutumisen edistäminen	42
4	Tutkimuksen toteutus	46
4.1	Tutkimusote	46
4.2	Aineistonkeruu	47
4.3	Aineiston analysointi	49
4.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	50

5	Tutkimuksen tulokset	52
5.1	Maahanmuutto ja ulkomaalaistaustainen väestö Vaasassa	52
5.2	Maahanmuuttajien kotoutuminen – Työllisyys, koulutus ja asuminen	62
5.2.1	Työllisyys ja koulutus	62
5.2.2	Asumisen olosuhteet	72
6	Johtopäätökset ja yhteenveto	75
6.1	Tilannekuva Vaasaan suuntautuvasta maahanmuutosta ja Vaasan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä	75
6.2	Kotoutumisen tilannekuva Vaasassa	76
6.2.1	Työllisyys	76
6.2.2	Koulutus	78
6.2.3	Asuminen	79
6.3	Yhteenveto	79
6.4	Rajoitukset ja jatkotutkimusmahdollisuudet	81
	Lähteet	82
	Liitteet	93
	Liite 1. Ilmoitus tekoälyn (AI) käytöstä	93

KUVIOT

Kuvio 1. Maahanmuutto, maastamuutto ja nettomaahanmuutto Suomessa	17
Kuvio 2. Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Suomessa	19
Kuvio 3. Ulkomaalaistaustaisten osuus maakunnan väestöstä	21
Kuvio 4. Kotoutumisen viitekehys	28
Kuvio 5. Väestönkehitys Vaasassa	52
Kuvio 6. Vuosittainen väestönmuutos Vaasassa	53
Kuvio 7. Kuntien välinen muuttoliike	54
Kuvio 8. Maahanmuutto, maastamuutto ja nettomaahanmuutto Vaasassa	55
Kuvio 9. Pohjanmaalle muuttaneiden maahanmuuttajien suurimmat taustamaat	57
Kuvio 10. Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön 15 suurinta taustamaata	58
Kuvio 11. Ulkomaalaistaustaisten osuus kunnan väestöstä	59
Kuvio 12. Kielirakenne Vaasassa	60
Kuvio 13. Suomalaistaustaisten ikärakenne Vaasassa	61
Kuvio 14. Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Vaasassa	61
Kuvio 15. Tunnuslukuja työllisyydestä Vaasassa	63
Kuvio 16. Työikäisten pääasiallinen toiminta sukupuolen mukaan	64
Kuvio 17. Työikäisten pääasiallinen toiminta taustamaanosan mukaan	65
Kuvio 18. Työikäisten pääasiallinen toiminta ikäryhmän mukaan	66
Kuvio 19. Työikäisten työvoimaan kuuluvien pääasiallinen toiminta	67
Kuvio 20. Työllisten sijoittuminen toimialoittain	68
Kuvio 21. Ulkomaalaistaustaiset työlliset ammattiryhmittäin	69
Kuvio 22. Suomalaistaustaiset työlliset ammattiryhmittäin	70
Kuvio 23. Yli 18-vuotiaiden koulutusaste ikäryhmittäin	71
Kuvio 24. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asuntokuntatyyppi	72
Kuvio 25. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asunnon hallintaperuste	73
Kuvio 26. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asumisväljyys	74

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkielman keskeiset käsitteet	13
Taulukko 2. Tutkimuksessa käytetyt tilastoaineistot	48
Taulukko 3. Tunnuslukuja väestöstä alueittain syntyperän mukaan	56

1 Johdanto

1.1 Maahanmuutto ja kotoutuminen ilmiönä

Kautta historian ihmiset ovat muuttaneet pois synnyinseudultaan – osa omasta valinnastaan, osa pakon edessä (McAuliffe & Oucho 2024, xii). Vuonna 2024 kansainvälinen liikkuvuus oli yleisempää kuin koskaan aiemmin ja megatrendien, kuten globalisaation, kaupungistumisen ja ilmastonmuutoksen myötä voimme odottaa sen pysyvän vilkkaana myös tulevaisuudessa (United Nations 2024, 2). Tätä ihmisten liikkuvuuteen liittyvää ilmiötä kutsutaan muuttoliikkeeksi. Sillä tarkoitetaan pitkäaikaista siirtymistä ja asettumista uuteen paikkaan ja sitä voidaan tarkastella maan sisäisenä tai kansainvälisenä ilmiönä (Martikainen 2020, 9). Kansainvälinen muuttoliike on yksi aikamme keskeisimmistä ja monisyyisimmistä ilmiöistä, joka vaikuttaa merkittävästi niin yksilöihin kuin yhteisöihin ja yhteiskuntiin sekä niiden politiikkaan ja rakenteisiin. Ilmiö liittyy tiiviisti taloudellisiin, maantieteellisiin, väestötieteellisiin ja humanitaarisiin kysymyksiin, ja aiheesta käydään vilkasta poliittista ja yhteiskunnallista keskustelua niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Vastakkain on usein näkemykset maahanmuuton hyödyistä ja haasteista. (Martikainen 2020, 5–7; McAuliffe & Oucho 2024, xii ja 3.)

Muuttoliikkeet jaotellaan usein vapaaehtoiseen, eli siirtolaisuuteen, ja pakotettuun, eli pakolaisuuteen (Martikainen 2020, 9). Sekä vapaaehtoisesti että pakotetusti toiseen maahan muuttamaan päätyneistä henkilöistä käytetään useimmiten yhteistä nimitystä 'maahanmuuttaja'. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleisesti ottaen henkilöä, joka on muuttanut maasta toiseen pidemmäksi aikaa (STT, ei pvm.). Suomessa maahanmuuttajalla viitataan ulkomailla syntyneeseen Suomessa asuvaan henkilöön, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta mutta jolla on oleskeluoikeus (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 55). Vaikka maahanmuuttajat usein luokitellaan karkeasti vapaaehtoisesti tai pakon edessä muuttaneisiin, todellisuudessa yksilölliset motiivit ja olosuhteet vaihtelevat suuresti. Maahanmuutto on monisyinen ja globaali ilmiö, jota ei voida selittää yhdellä yksittäisellä tekijällä, vaan kyse on usein useiden erilaisten syiden ja olosuhteiden summasta (Martikainen 2020, 9–11). Maahanmuuton moninaisuus haastaakin yksinkertaisia luokitteluja ja korostaa tarvetta monitieteiselle ymmärrykselle muuttoliikkeiden syistä ja vaikutuksista sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla.

Vuonna 2024 maailmassa oli arviolta 304 miljoonaa kansainvälistä maahanmuuttajaa, mikä on lähes kaksinkertainen määrä vuoteen 1990 verrattuna, jolloin maahanmuuttajia arvioitiin olevan noin 154 miljoonaa (United Nations 2024, 2). Valtaosa kansainvälisistä maahanmuuttajista muuttaa työn, perheen tai opiskelujen vuoksi, jolloin muutto on useimmiten turvallista, hallittua ja sääntöjen mukaista. Toisaalta yhä useammat joutuvat jättämään kotinsa pakottavien olosuhteiden, kuten vainojen, kon-

fliktien, väkivallan, ihmisoikeusloukkausten tai luonnonkatastrofien takia. Pakon edessä muuttaneiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrä onkin noussut viime vuosina ennennäkemättömälle tasolle. (McAuliffe & Oucho 2024, 19; United Nations 2024, 6.) Vuonna 2024 maailmassa oli arviolta noin 51,7 miljoonaa pakon edessä kansainvälisten rajojen yli muuttamaan joutunutta ihmistä (United Nations 2024, 6).

Myös Suomessa maahanmuutto on kasvanut merkittävästi viime vuosikymmeninä. Vuonna 2024 Suomessa asui arviolta noin 624 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä, kun vastaava luku vuonna 2014 oli noin 323 000 (SVT 2025a). Ulkomaalaistaustaisten määrä on siis lähestulkoon kaksinkertaistunut 10 vuoden aikana. Ulkomaalaistaustaisella viitataan henkilöihin, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tunnettu vanhempi on syntynyt ulkomailla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 37). Vuonna 2023 Suomeen muutti tilastohistorian suurin määrä maahanmuuttajia, arviolta noin 71 918 henkilöä, mikä on noin 21 920 henkilöä enemmän kuin vuonna 2022 (Tilastokeskus 2024). Vuonna 2024 maahanmuuton määrä pysyi korkealla tasolla, joskin työperäisen maahanmuuton määrät laskivat vuodesta 2023, johtuen muun muassa Suomen taloudellisesta tilanteesta (Maahanmuuttovirasto 2025).

Maahanmuuton kasvun myötä kotoutuminen on noussut Suomessa keskeiseksi teemaksi yhteiskunnallisessa ja poliittisessa keskustelussa. Suomen kotoutumislaisissa kotoutuminen määritellään maahanmuuttajan yksilöllisenä mutta yhteiskunnan kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuvana prosessina, jonka myötä maahanmuuttajan yhdenvertaisuus ja osallisuus yhteiskunnassa ja sen eri rakenteissa vahvistuu (Kotoutumislaki 681/2023, 5 §). Kotoutuminen on siis kaksisuuntainen prosessi, joka edellyttää sekä maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta, että vastaanottavan yhteiskunnan valmiutta tukea ja edistää kotoutumisprosessia. Viranomaisilla ja muilla toimijoilla on keskeinen rooli kotoutumista tukevien palveluiden ja rakenteiden kehittämisessä. Lisäksi perheellä ja muilla läheisillä ihmissuhteilla on merkittävä vaikutus kotoutumisen onnistumiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 22.)

Tämän tutkimuksen empiirisessä osassa tarkastellaan Vaasaan suuntautuvaa maahanmuuttoa vuosina 2000–2024 ja maahanmuuttajien kotoutumista Vaasassa vuosina 2023–2024. Kotoutuminen on moniulotteinen ilmiö, johon liittyy useita eri osa-alueita. Tutkimus tukeutuu Ager ja Strangin (2008) kehittämään kotoutumisen viitekehykseen, jossa kotoutumisen osa-alueiksi määritellään työllisyys, asuminen, koulutus, terveys, sosiaaliset yhteydet, kieli- ja kulttuuritietoisuus, turvallisuus ja vakaus sekä kansalaisuus ja oikeudet. Kotoutumista voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta, kuten esimerkiksi rakenteellisen tai vuorovaikutuksellisen kotoutumisen kautta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 22). Tässä tutkimuksessa kotoutumisen tarkastelu on rajattu rakenteellisen kotoutumisen tarkasteluun, eli maahanmuuttajien työllisyyden, asumisen ja koulutuksen tutkimiseen. Maahanmuuttoa

tarkastellaan väestörakenteen ja väestökehityksen kautta, keskittyen kansainväliseen muuttoliikkeeseen ja ulkomaalaistaustaiseen väestöön. Maahanmuuton tarkastelu toimii perustana kotoutumisen osa-alueiden analysoinnille.

Kotoutumista on Suomessa tutkittu laaja-alaisesti ja monitieteisesti eri näkökulmista. Tutkimuskenttä on kehittynyt viime vuosikymmeninä kasvaneen maahanmuuton ja kotoutumispolitiikan tarpeiden myötä. Tutkimuksissa on tarkasteltu esimerkiksi maahanmuuttajien työllisyyttä ja koulutusta, kotoutumispolitiikan ja kotoutumistyön toimivuutta sekä maahanmuuttajien omia kokemuksia kotoutumisesta ja yhteiskuntaan kiinnittymisestä. Kotoutumista tutkitaan ja seurataan myös systemaattisesti eri valtakunnallisten toimijoiden toimesta. Esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisee kotoutumisen kokonaiskatsauksia (esim. Renvik & Säävälä 2024), jotka kokoavat yhteen ajankohtaista kotoutumista käsittelevää tutkimusta ja tilastollista tietoa. Kaupunkikohtaisesti maahanmuuttoa ja kotoutumista on Suomessa tutkittu erityisesti Helsingissä, jossa esimerkiksi Pasi Saukkosen (2018; 2024) tekemät selvitykset maahanmuuttajien työllisyydestä, koulutuksesta ja asumisen olosuhteista ovat tuottaneet kattavaa tietoa alueen rakenteellisesta kotoutumisesta. Vaasan alueella maahanmuuttoa ja kotoutumista on tutkittu toistaiseksi melko vähän, minkä vuoksi alueellista tarkastelua tarvitaan kotoutumisen paikallisten erityispiirteiden ymmärtämiseksi.

Tutkielma on toteutettu toimeksiantona Vaasan kaupungin kiinteistötoimelle. Vaasa toimii kotoutumisen tutkimisessa mielenkiintoisena kohteena, sillä Vaasalla on suhteutettuna suurin maahanmuuttajataustainen väestö keskikokoisista kasvukaupungeista (Vaasan kaupunki 2024). Maahanmuutto on ollut merkittävä väestönkasvun kirittäjä Vaasassa jo useamman vuoden ajan eikä hidastumista ole havaittavissa. Vaasassa asui 9 967 ulkomaalaistaustaista vuonna 2024, mikä vastaa 14,2 % Vaasan väkiluvusta (SVT 2025a). Tutkielma vastaa tarpeeseen tuottaa alueellista ja ajankohtaista tietoa maahanmuutosta ja kotoutumisesta. Sen tuloksia voivat hyödyntää Vaasan kaupungin lisäksi muut alueelliset toimijat, kuten Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjanmaan liitto, erityisesti kotoutumisen edistämistyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Samalla tutkielma tarjoaa pohjan kotoutumisen tilan seurantaan, mahdollistaen tilannekuvan päivittämisen myös tulevaisuudessa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa tilannekuva Vaasaan suuntautuvasta maahanmuutosta sekä Vaasan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä ja heidän kotoutumisestaan. Tutkimuksen empiirinen aineisto perustuu avoimesti saatavilla olevaan tilastoaineistoon, jota analysoidaan kuvailevan tilastotieteen avulla. Tilastollisessa tarkastelussa hyödynnetään Tilastokeskuksen StatFin-tietokannasta ja KEHA-keskuksen koto- sekä kotoutumisen indikaattorit -tietokannoista haettuja tilastotietoja.

Analyysissa tarkastellaan Vaasaan suuntautuvaa maahanmuuttoa, Vaasan ulkomaalaistaustaista väestöä ja heidän kotoutumistaan keskeisten kotoutumisen osa-alueiden, työllisyyden, koulutuksen ja asumisen olosuhteiden kautta. Tarkastelun keskiössä on ulkomaalaistaustaisen väestön keskeisten kotoutumisen osa-alueiden tarkastelu suhteessa suomalaistaustaiseen väestöön. Lisäksi tarkastellaan eroja ja yhtäläisyyksiä, joita näiden osa-alueiden sisällä voi ilmetä ulkomaalaistaustaisen väestön taustamaiden, sukupuolten ja ikäryhmien välillä. Näin pyritään tunnistamaan kotoutumiseen liittyviä alueellisia erityispiirteitä Vaasassa. Johtopäätöksissä erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten paikalliset olosuhteet, kuten työmarkkinat, koulutusmahdollisuudet, palvelurakenne ja kaupunkirakenne vaikuttavat maahanmuuttoon ja kotoutumisen edellytyksiin. Tutkimuksen pohjalta pyritään saamaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten maahanmuutto on kehittynyt Vaasassa 2000-luvulla ja miten se näkyy Vaasan väestörakenteessa?
2. Miltä Vaasassa asuvien ulkomaalaistaustaisten keskeiset kotoutumisen osa-alueet (työllisyys, koulutus, asuminen) näyttävät suhteessa Vaasan suomalaistaustaiseen väestöön vuosina 2023–2024?
3. Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä kotoutumisen keskeisillä osa-alueilla (työllisyys, koulutus, asuminen) esiintyy eri taustamaiden, sukupuolten ja ikäryhmien välillä Vaasassa vuosina 2023–2024?

2 Maahanmuutto

2.1 Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet

Maahanmuutosta ja maahanmuuttajista puhuttaessa törmää usein erilaisiin termeihin ja käsitteisiin, joista tälle tutkimukselle keskeisiä käsitteitä määritellään tässä luvussa. Määritellyt käsitteet on myös esitetty taulukossa 1. Maahanmuuttoa käsiteltäessä, on tärkeää käyttää oikeita käsitteitä, sillä virheelliset termit voivat antaa harhaanjohtavan kuvan ja johtaa jopa virheellisiin tulkintoihin. Osa termeistä perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja kotimaiseen lainsäädäntöön, mikä tekee niiden täsmällisestä käytöstä erityisen tärkeää. (STT, ei pvm.)

Maahanmuutto ja maastamuutto liittyy laajempaan ilmiöön, *muuttoliikkeeseen*, jolla tarkoitetaan ihmisten pidempiaikaista siirtymistä ja asettumista uuteen asuinpaikkaan. Muuttoliikkeitä voidaan tarkastella joko kansallisella tai kansainvälisellä tasolla. Kansallisessa muuttoliikkeessä ihmiset muuttavat valtion sisällä, kun taas kansainvälisessä muuttoliikkeessä siirtyminen tapahtuu maiden välillä. Tässä yhteydessä puhutaan *maahanmuutosta*, kun henkilö muuttaa asumaan toiseen maahan joko pysyvästi tai tilapäisesti, ja *maastamuutosta*, kun henkilö lähtee omasta kotimaastaan toiseen valtioon. (Martikainen 2020, 9.) *Maahanmuuttajalla* tarkoitetaan yleisesti henkilöä, joka on toisen valtion kansalainen tai vailla kansalaisuutta oleva henkilö, joka muuttaa uuteen maahan pitkäaikaisesti. (STT, ei pvm.; Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 55.)

Maahanmuuttajiin lukeutuvat kaikki ulkomailta muuttaneet henkilöt, eli niin pakolaiset, kiintiöpakolaiset, siirtolaiset, turvapaikanhakijat kuin paluumuuttajatkin. *Paluumuuttajilla* tarkoitetaan Suomessa maahanmuuttajaa, joka on saanut oleskeluluvan Suomeen entisenä Suomen kansalaisena, syn-typeräisen Suomen kansalaisen jälkeläisenä tai Inkerin siirtoväkeen kuuluvana henkilönä. Myös vuosina 1939–1945 Suomen armeijassa palvelleet voivat saada paluumuuttajastatuksen. Yleiskielessä paluumuuttajaksi saatetaan myös kutsua sellaista Suomen kansalaisuuden omaavaa henkilöä, joka muuttaa takaisin Suomeen ulkomailla asumisen jälkeen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 45.) Pakolainen, kiintiöpakolainen ja turvapaikanhakija, ovat kaikki maahanmuuttajia, jotka ovat joutuneet tai halunneet jättää kotimaansa erinäisistä syistä. *Turvapaikanhakija* on henkilö, joka hakee turvapaikkaa ja kansainvälistä suojelua toisesta valtiosta, mutta jonka pakolaisasemaa ei ole vielä vahvistettu. Suomessa turvapaikkaa voi hakea vain Suomen valtion alueella. *Pakolaisella* tarkoitetaan henkilöä, joka on saanut turvapaikan jostakin valtiosta. Pakolaisaseman voi saada joko turvapaikkaprosessin kautta tai jo ennen saapumista uuteen maahan YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) suosituksesta. *Kiintiöpakolainen* on pakolainen, joka on saanut pakolaisaseman jo ennen saapumistaan kohdema-

han YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kautta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 54, 58.) *Siirtolaisella* taas tarkoitetaan maahanmuuttajaa, joka muuttaa vapaaehtoisesti ja pysyvästi toiseen maahan, esimerkiksi työn tai koulutuksen perässä (STT, ei pvm.).

Termit ulkomaalaistaustainen ja vieraskielinen ovat yleisiä Suomessa, erityisesti tilastoinnissa, tutkimuksessa ja viranomaistyössä. Ne liittyvät väestön taustan ja kielen tarkasteluun, mutta tarkoittavat hieman eri asioita ja niitä käytetään eri yhteyksissä. Termiä *ulkomaalaistaustainen* käytetään erityisesti Tilastokeskuksen väestötilastoissa. *Ulkomaalaistaustainen* tarkoittaa henkilöä, joka voi olla syntynyt Suomessa tai ulkomailla, mutta jonka molemmat vanhemmat tai toinen tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 54). *Vieraskielisellä* tarkoitetaan henkilöä, jonka äidinkieli on eri kuin asuinmaan viralliset kielet. Suomen viralliset kielet ovat suomi, ruotsi ja saame. Vieraskielisyys perustuu henkilön ilmoittamaan äidinkieleen väestötietojärjestelmässä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 53.) Tätä käsitettä käytetään muun muassa väestötilastoissa, joissa tarkastellaan väestön kielijakaumaa ja sen muutoksia. Lisäksi termiä käytetään kotoutumisen edistämiseen liittyvien palveluiden suunnittelussa ja koulutuksessa.

Maahanmuutosta puhuttaessa esiin nousee usein myös käsitteet *kotoutuminen*, *integraatio*, *kotoutumisen edistäminen*. Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) määrittelee kotoutumisen maahanmuuttajan yksilöllisenä prosessina, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa vastaanottavan yhteiskunnan kanssa. Prosessin aikana maahanmuuttajan asema yhteiskunnassa vakiintuu, ja hänen yhdenvertaisuutensa sekä osallisuutensa eri yhteiskunnan osa-alueilla, kuten työelämässä, koulutuksessa ja järjestötoiminnassa syvenee ja monipuolistuu. (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 5 §). Integraatiota ja kotoutumista käytetään Suomessa yleensä toistensa synonyymeinä. Yleisesti ottaen kummallakin tarkoitetaan prosessia, jossa maahanmuuttaja löytää paikkansa ja roolinsa vastaanottavassa yhteiskunnassa, säilyttäen samalla osia omasta kulttuuristaan.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisema Kotoutumisen sanasto (2025) määrittelee voimassa olevaan kotoutumislakiin sekä kotoutumispalveluihin liittyvät keskeiset käsitteet ja tarjoaa valtakunnalliset termisuositukset. Vuoden 2021 julkaisussa termi 'kotouttaminen' korvattiin termillä *kotoutumisen edistäminen* ja vuoden 2025 julkaisussa on lisäksi suositeltu kotouttaminen-termin johdannaisista luopumista. Kotoutumisen edistämällä tarkoitetaan vastaanottavan yhteiskunnan toimia, jotka tukevat maahanmuuttajien kotoutumista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 3.)

Taulukko 1. Tutkielman keskeiset käsitteet (STT, ei pvm.; Työ- ja elinkeinoministeriö 2025).

Käsite	Määritelmä
Muuttoliike	<i>Ihmisten pidempiaikainen siirtyminen ja asettuminen uuteen asuinpaikkaan kansallisesti (valtion sisällä) tai kansainvälisesti (valtioiden välillä).</i>
Maahanmuutto	<i>Henkilön muuttaminen toiseen maahan joko pysyvästi tai tilapäisesti.</i>
Maastamuutto	<i>Henkilön lähteminen omasta kotimaastaan toiseen valtioon.</i>
Maahanmuuttaja	<i>Henkilö, joka on toisen valtion kansalainen tai vailla kansalaisuutta ja muuttaa pitkäaikaisesti uuteen maahan.</i>
Paluumuuttaja	<i>Henkilö, joka on saanut oleskeluluvan Suomeen entisenä Suomen kansalaisena, tämän jälkeläisenä, Inkerin siirtoväkeen kuuluvana tai Suomen armeijassa vuosina 1939–1945 palvelleena.</i>
Turvapaikanhakija	<i>Henkilö, joka hakee kansainvälistä suojelua toisesta valtiosta ja jonka pakolaisasema on vielä vahvistamatta.</i>
Pakolainen	<i>Henkilö, joka on saanut turvapaikan, eli pakolaisaseman, jostakin valtiosta joko turvapaikkaprosessin tai YK:n pakolaisjärjestön kautta.</i>
Kiintiöpakolainen	<i>Henkilö, joka on saanut pakolaisaseman jo ennen kohdemaahan saapumista YK:n pakolaisjärjestön kautta.</i>
Siirtolainen	<i>Henkilö, joka muuttaa vapaaehtoisesti ja pysyvästi toiseen maahan, esimerkiksi työn tai koulutuksen perässä.</i>
Ulkomaalaistaustainen	<i>Henkilö, jonka molemmat vanhemmat tai toinen tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla.</i>
Vieraskielinen	<i>Henkilö, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame.</i>
Kotoutuminen	<i>Maahanmuuttajan yksilöllinen prosessi yhteiskuntaan sopeutumiseksi, vuorovaikutuksessa vastaanottavan yhteiskunnan kanssa.</i>
Kotoutumisen edistäminen	<i>Vastaanottavan yhteiskunnan toimet, jotka tukevat maahanmuuttajien kotoutumista.</i>

2.2 Maahanmuuttoon vaikuttavat tekijät

Maahanmuutto on moniulotteinen ilmiö, jonka taustalla vaikuttaa joukko erilaisia sosiaalisia, taloudellisia, poliittisia ja ympäristöllisiä tekijöitä, jotka ajavat yksilöitä lähtemään kotimaastaan. Maahanmuuttoon vaikuttavat tekijät voidaan jakaa niin sanottuihin työntö- ja vetovoimatekijöihin. Työntävät tekijät liittyvät olosuhteisiin, jotka saavat yksilöt lähtemään kotimaastaan, kun taas vetävät tekijät liittyvät kohdemaan tarjoamiin mahdollisuuksiin ja houkuttelevuuteen, kuten parempiin työ- ja koulutusmahdollisuuksiin, korkeampaan elintasoon ja turvallisempaan elinympäristöön. Työntäviä tekijöitä on esimerkiksi köyhyys, aseelliset konfliktit, poliittinen, uskonnollinen tai etninen vaino sekä ihmisoikeusrikkomukset. Lisäksi erilaiset ympäristötekijät pakottavat kasvavissa määrin ihmisiä poistumaan kotimaastaan. (Euroopan parlamentti 2024.)

Maahanmuuton eri syyt voidaan lisäksi jakaa vapaaehtoiseen, eli siirtolaisuuteen, ja pakotettuun, eli pakolaisuuteen. Vaikka tämä jaottelu yksinkertaistaa maahanmuuton syiden kirjoa, tuo se kuitenkin selkeästi esiin keskeiset erot maahanmuuttajien lähtökotien välillä, jotka voivat merkittävästi vaikuttaa heidän sopeutumiseensa ja tyytyväisyyteensä uudessa ympäristössä. Vapaaehtoisesti muuttavilla on yleensä enemmän valinnanvapautta esimerkiksi muuton ajankohdan ja muuttokohteen suhteen. (Martikainen 2020, 9–10.) Valtaosa kansainvälisestä maahanmuutosta tapahtuu työhön, perheeseen ja opiskeluun liittyvien syiden vuoksi. Näissä tapauksissa maahanmuuttoprosessit etenevät usein suunnitellusti ja hallitusti ilman, että ne aiheuttavat merkittäviä haasteita sen enempää muuttajille kuin vastaanottaville yhteiskunnillekaan. Tällainen maahanmuutto on pääosin turvallista, järjestäytyntä ja virallisten kanavien kautta tapahtuvaa. (McAuliffe & Oucho 2024, 19.)

Maahanmuuton syillä on merkittävä vaikutus kotoutumisen lähtökohtiin ja onnistumiseen. Erityisesti pakolaiset kohtaavat muita maahanmuuttajia useammin haasteita kotoutumisessa. Pakolaisilla on usein vain vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia valmistautua maahanmuuttoon, esimerkiksi kehittämällä kielitaitoa tai etsimällä työpaikkaa. Monilta puuttuu myös aiempi kontakti ja sosiaaliset yhteydet kohdemaassa. Tämän myötä heidän kotoutumisprosessinsa saattaa olla haastavampi ja pitkäkestoisempi kuin esimerkiksi työn tai perheen perässä muuttaneiden, joilla on usein jo valmis työpaikka tai sosiaalinen verkosto vastaanottavassa maassa. (OECD 2018, 73–74.)

Työperäinen maahanmuutto on yleisin maahanmuuton muoto. Työperäisellä maahanmuutolla tarkoitetaan kansainvälistä tai kansallista maahanmuuttoa, jonka ensisijaisena syynä on työn tekeminen tai työskentelymahdollisuuksien hakeminen kohdemaassa. Tällöin henkilö muuttaa toiseen maahan joko työsopimuksen perusteella, työpaikan jo saatuaan tai etsiäkseen työtä. (Sironi ym. 2019, 123.) YK:n kansainvälisen työjärjestön mukaan vuonna 2022 maailmassa oli arviolta noin 167,7 miljoonaa työ-

perusteista maahanmuuttajaa, joista 155,6 miljoonaa oli työllisiä ja 12,1 miljoonaa työttömiä. Työperusteisten maahanmuuttajien määrä vastasi tuolloin noin 65,6 prosenttia koko kansainvälisestä työikäisestä maahanmuuttajaväestöstä. Suurin osa työperusteisista maahanmuuttajista – 114,7 miljoonaa (68,4 %) – sijoittui korkean tulotason maihin, joissa työvoiman kysyntä erityisesti matalan ja keskitason osaamista vaativilla aloilla on kasvanut. (International Labour Organization 2024, 6 ja xviii.)

Työperäisessä maahanmuutossa sukupuolijakauma on miesvaltainen – vuoden 2022 työperäisistä maahanmuuttajista miehiä oli 61,3 % ja naisia 38,7 %. Tämä kuvastaa merkittävää sukupuolten välistä epätasapainoa työperusteisessa maahanmuutossa. Vuonna 2022 maahanmuuttajilla oli maailmanlaajuisesti korkeampi työllisyysaste (65,8 %) kuin kantaväestöihin kuuluvilla (60,1 %). Tämä selittyy pitkälti sillä, että suuri osa kansainvälisestä maahanmuutosta on taloudellisesti motivoitunutta, ja lisäksi monien maiden maahanmuuttopolitiikka suosii työperäistä maahanmuuttoa. Sukupuolten välillä oli kuitenkin merkittäviä eroja: maahanmuuttajamiehistä 77,9 % kuului työvoimaan, kun taas naisista työvoimaan kuului vaan 52,8 %. (International Labour Organization 2024, 1–12.)

Kansainväliset opiskelijat muodostavat merkittävän osan globaalista muuttoliikkeestä. Kansainvälisesti liikkuviksi opiskelijoiksi katsotaan henkilöt, jotka muuttavat kotimaastaan toiseen maahan opin-
tojen vuoksi (UNESCO Institute of Statistics, ei pvm.). Kansainvälisesti liikkuvien opiskelijoiden määrä on kasvanut merkittävästi viimeisten kahden vuosikymmenen aikana: vuonna 2001 heitä oli arviolta 2,2 miljoonaa, mutta vuoteen 2021 mennessä määrä oli noussut lähes 6,4 miljoonaan. (UNESCO Institute of Statistics, ei pvm.; McAuliffe & Ochoa 2024, 40.) Vuonna 2021 suosituimmat kohdemaat kansainvälisten opiskelijoiden keskuudessa olivat Yhdysvallat, Iso-Britannia, Australia, Saksa ja Kanada. Eniten opiskeluiden perässä muutetaan Kiinasta ja Intiasta. (McAuliffe & Ochoa 2024, 41.) Kansainvälisten opiskelijoiden asema maahanmuuttajina ei ole yksiselitteinen, sillä heidän oleskelunsa on usein luonteeltaan tilapäistä. Suomessa ilman oleskelulupaa voi oleskella enintään 90 päivää, minkä jälkeen pidempään maassa viipyvien on haettava oleskelulupaa (Maahanmuuttovirasto, 2026). Oleskeluluvan myötä henkilö rekisteröityy maahanmuuttajaksi.

Työperäisen maahanmuuton ja kansainvälisen opiskelun lisäksi perhesyyt muodostavat merkittävän osan kansainvälisestä maahanmuutosta. Perheperusteisella maahanmuutolla tarkoitetaan maahanmuuttoa, jossa maahanmuutto tapahtuu uusien tai jo olemassa olevien perhesiteiden vuoksi. Tällaisessa maahanmuutossa henkilö muuttaa kohdemaahan esimerkiksi puolison, vanhemman tai muun läheisen perheenjäsenen vuoksi. Perhesiteiden määrittely ja niiden perusteella tapahtuvan maahanmuuton sallittavuus vaihtelevat kuitenkin eri maiden lainsäädännön mukaan. Perheperusteista maahanmuuttoa koskeva tilastotieto on kehittyvissä maissa usein puutteellista tai hajanaista, mikä johtuu

tyypillisesti joko rajallisista hallinnollisista resursseista tai poliittisen tahdon puutteesta systemaattiseen tiedonkeruuseen. Sen sijaan kehittyneiden markkinatalousmaiden yhteistyöjärjestön, OECD:n, jäsenvaltioissa perheperusteisesta maahanmuutosta koskevaa dataa on saatavilla. (Global Migration Data Portal, 2024.) OECD:n mukaan vuonna 2023 noin 2,5 miljoonaa maahanmuuttajaa muutti perhesyistä OECD:n jäsenvaltioihin. OECD:n jäsenvaltioiden sisällä perhesyyt kattoi vuonna 2023 43 % kaikista maahanmuutoista. (OECD 2024, 12.)

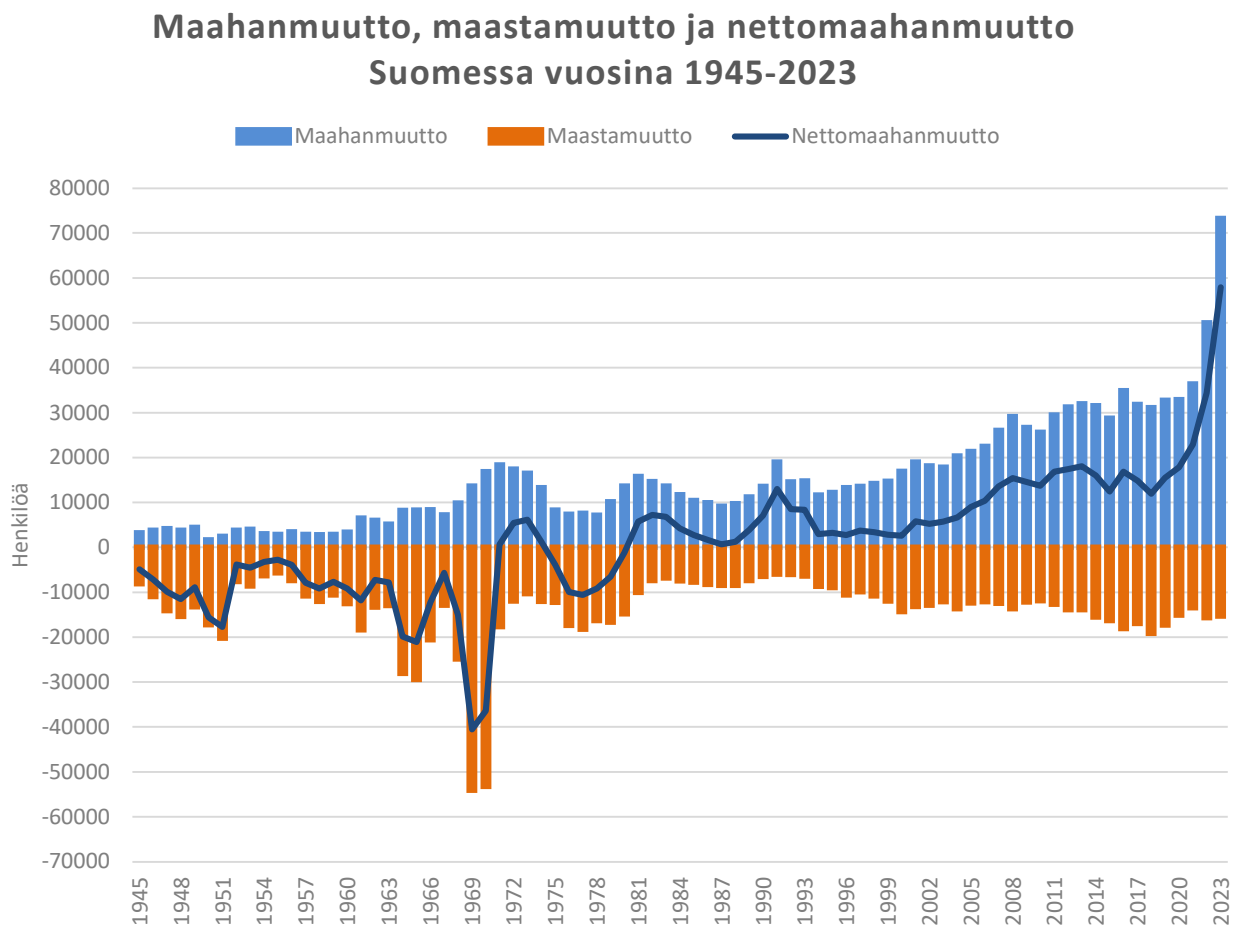
Vaikka vapaaehtoinen maahanmuutto kattaa suurimman osan kansainvälisestä maahanmuutosta, merkittävä osa muutoista tapahtuu pakottavien olosuhteiden vuoksi, jolloin liikkuminen liittyy suojelun tarpeeseen. Olosuhteet, kuten konfliktit, väkivalta, poliittinen tai taloudellinen epävakaus ja ympäristölliset tekijät, ajavat yhä useampia ihmisiä muuttamaan joko oman maansa sisällä tai sen ulkopuolelle. (McAuliffe & Oucho 2024.) Niin kutsuttujen ilmastosiirtolaisten määrän odotetaan kasvavan, jos ilmastotoimia ei noudateta. Maailmanpankin Groundswell-raportin ennusteen mukaan jopa 216 miljoonaa ihmistä saattaa joutua jättämään kotinsa ilmastonmuutoksesta johtuvista syistä vuoteen 2050 mennessä. (Clement ym. 2021.)

Vuoden 2022 lopulla maailmassa arvioitiin olevan noin 117 miljoonaa ihmistä, jotka ovat joutuneet siirtymään pois alkuperäisiltä asuinalueiltaan. Tähän joukkoon kuuluu pakolaiset, turvapaikanhakijat, maan sisäiset pakolaiset sekä muut vastaavanlaisen pakkomuuton kokeneet henkilöt. Maan sisäisiä pakolaisia oli hieman yli 71 miljoonaa ja kansainvälisiä pakolaisia ja turvapaikanhakijoita lähes 41 miljoonaa, mikä kertoo konfliktien ja katastrofien vaikutusten mittakaavasta. (McAuliffe & Oucho 2024, 5.) Viime vuosina Ukrainassa ja Gazassa käynnissä olevien konfliktien ohella miljoonia ihmisiä on siirtynyt maan sisäisesti tai ulkomaille aseellisten konfliktien seurauksena myös muun muassa Syyriassa, Jemenissä, Keski-Afrikan tasavallassa, Kongon demokraattisessa tasavallassa, Sudanissa, Etiopiassa ja Myanmarissa. Lisäksi ilmastonmuutokseen liittyvät sään ääri-ilmiöt ja luonnonkatastrofit ovat johtaneet laajamittaisiin väestönsiirtoihin esimerkiksi Pakistanissa, Filippiineillä, Kiinassa ja Brasiliassa. (McAuliffe & Oucho 2024, 3.)

2.3 Maahanmuutto Suomessa

Toimittaja Nadja Mikkosen sanoin: ”*Tänne on aina tultu, täältä on aina lähdetty.*” (2024, 6). Suomen väestörakenne ja yhteiskunta ovat muotoutuneet laajojen muuttoliikkeiden seurauksena ja ilman näitä mittavia muuttoliikkeitä nykyistä Suomea ei olisi sellaisena kuin sen tunnemme. Historiallisesti muuttoliikkeitä ovat ohjanneet niin globaalisti kuin kansallisestikin yhteiskunnalliset murrokset, kuten teollistuminen, kaupungistuminen, sodat ja poliittiset levottomuudet. (Martikainen 2020, 9.) Suomen muuttoliikehistoria oli pitkään maastamuuttovoittoista (Kuvio 1). Hieman yli miljoonan suoma-

laisen on arvioitu muuttaneen ulkomaille 1900-luvun aikana (Nieminen 1999, 40). Suomen muutto-
liikehistorian merkittävimpiä maastamuuton aikakausia on 1900-luvun taite, jolloin Suomesta lähdet-
tiin sankoin joukoin kohti Pohjois-Amerikkaa, sekä toisen maailmansodan jälkeinen aikakausi, jol-
loin Suomesta lähdettiin pääasiassa Ruotsiin. Pohjois-Amerikkaan on arvioitu lähteneen noin 370 000
Suomalaista vuosien 1860–1944 aikana. Ruotsiin lähteneitä vuosien 1945–1999 on arvioitu olleen
535 000, joista noin puolet muutti myöhemmin takaisin Suomeen. Pohjois-Amerikkaan ja Ruotsiin
muutettiin lähinnä paremman toimeentulon ja elintason perässä. (Korkiasaari & Söderling 2003, 3.)
Tilastokeskukselta on saatavilla tilastoja Suomen maasta- ja maahanmuutosta vuodesta 1945 lähtien.

Kuvio 1. Maahanmuutto, maastamuutto ja nettomaahanmuutto Suomessa (SVT 2025d).

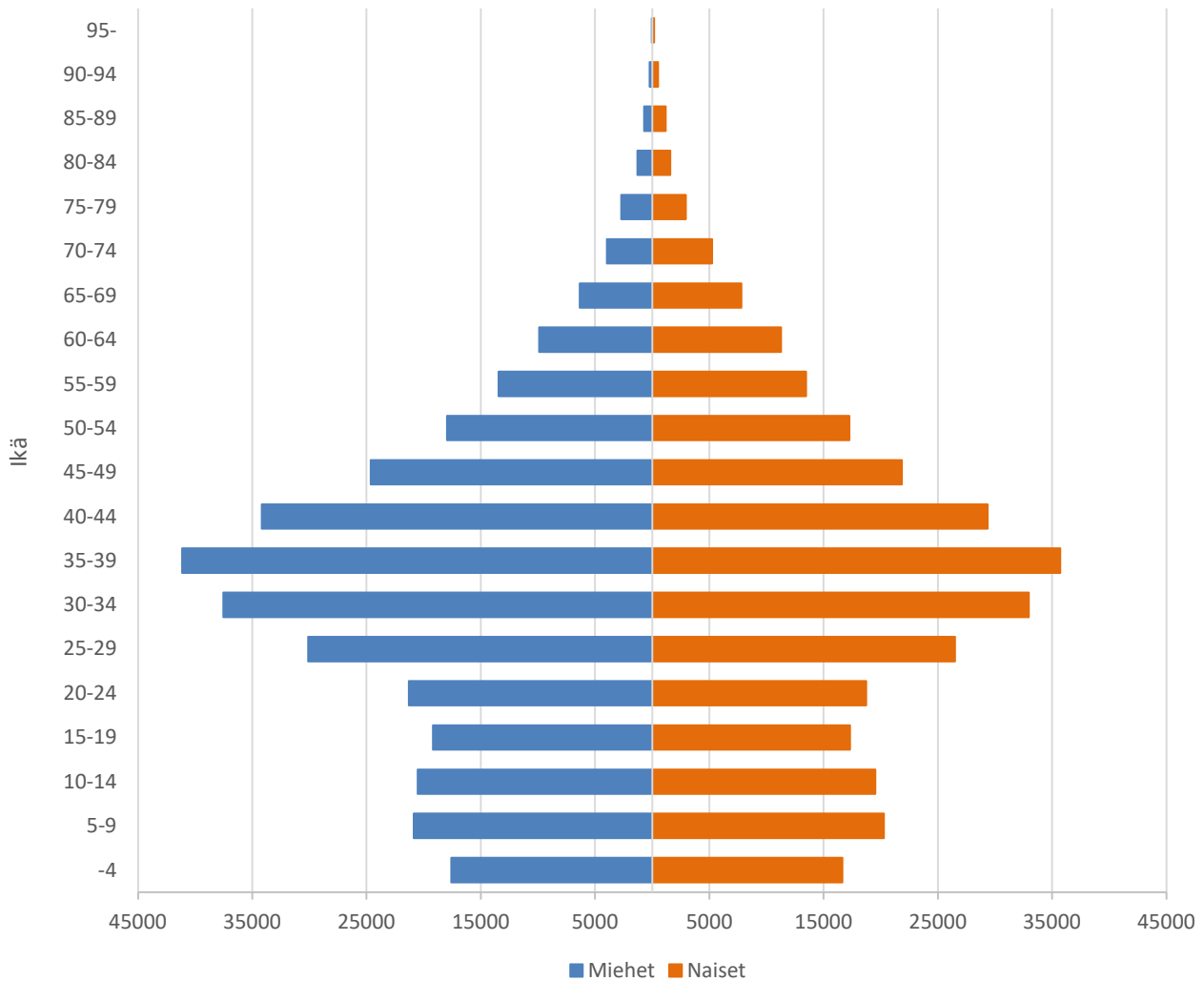
Suomi vastaanotti ensimmäisen merkittävän pakolaisryhmänsä Chilen vuoden 1973 vallankaappauksen seurauksena, mikä käynnisti uuden vaiheen Suomen maahanmuuttopolitiikassa. Kehityksen seurauksena Suomi teki vuonna 1985 päätöksen vuosittaisesta pakolaiskiintiöstä. (Laiho 2008, 6.) 1980-luvun loppupuolelle saakka Suomeen suuntautuneesta maahanmuutosta valtaosa maahanmuuttajista oli paluumuuttajia. 1990-luku merkitsi käännekohtaa, jolloin Suomeen suuntautunut maahanmuutto alkoi siirtyä paluumuuttopainotteisesta kohti monimuotoisempaa maahanmuuttoa. (Nieminen 1999,

40; Korkiasaari & Söderling 2003, 7; Martikainen 2020, 14.) Tätä muutosta vauhditti muun muassa Neuvostoliiton hajoaminen, Suomen EU-jäsenyys sekä maailmalla tapahtuneet sodat ja muut poliittiset ja taloudelliset kriisit, jotka lisäsivät kansainvälistä muuttoliikettä (Korkiasaari & Söderling 2003, 7; Martikainen 2020, 14).

Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on kasvanut merkittävästi vuosituhaten vaihteesta lähtien: vuonna 2000 ulkomaalaistaustaisia oli 113 245 henkilöä (2,2 % väestöstä), kun taas vuoden 2024 lopussa määrä oli noussut 623 949 henkilöön (11,1 % väestöstä) (SVT 2025a). Suomen väestönkasvu on viime vuosikymmeninä perustunut yhä enemmän maahanmuuttoon, ja erityisesti vuodesta 2016 lähtien maahanmuutto on ollut Suomen väestönkasvun ensisijainen lähde, luonnollisen väestönliikkeen kääntynyt laskuun (Martikainen 2020, 15). Vuonna 2023 Suomeen muutti 73 236 henkilöä, mikä oli korkein maahanmuuttomäärä Suomen tilastointihistorian aikana. Vaikka maahanmuutto väheni seuraavana vuonna hieman yli 10 000 henkilöllä, oli vuonna 2024 Suomeen muuttaneiden määrä edelleen poikkeuksellisen korkea, yhteensä 63 049 henkilöä. (Tilastokeskus 2024; Maahanmuuttovirasto 2025.) Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen heijastuu myös syntyvyyteen – vuonna 2023 lähes 17 prosentilla syntyneistä lapsista oli ainakin yksi ulkomaalaistaustainen vanhempi (äiti) (Martikainen 2020, 15; SVT 2025b).

Nykypäivänä Suomessa asuvat maahanmuuttajat ovat hyvin monimuotoinen joukko ihmisiä, joiden joukossa on niin paluumuuttajia, työ-, perhe- ja opiskeluperusteisia muuttajia kuin pakolaisia ja turvapaikanhakijoitakin. Vuonna 2024 Suomen ulkomaalaistaustaisista 10,3 % on syntynyt ulkomailla, ja ulkomaalaistaustaisten suurimmat ryhmät ovat lähtöisin Venäjältä tai entisen Neuvostoliiton alueelta, Virosta, Irakista, Somaliasta ja Ukrainasta. Maanosia tarkasteltaessa, suurin osa Suomen ulkomaalaistaustaisista on Euroopasta tai Aasiasta. Aasialaisten ulkomaalaistaustaisen määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 2016 vuoteen 2024. Tilastojen perusteella ulkomaalaistaustaisen väestön sukupuolijakauma Suomessa on miesvaltaisempi verrattuna suomalaistaustaisen väestön sukupuolijakaumaan. Jakauma on kuitenkin melko tasainen – ulkomaalaistaustaisia miehiä on noin 52 % ja naisia 48 % (Kuvio 2). Ulkomaalaistaustaiset ovat ikärakenteeltaan suomalaistaustaisia nuorempia – valtaosa kuuluu työikäisiin ja lasten osuus on huomattava. (SVT 2025a.)

Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Suomessa vuonna 2024

Kuvio 2. Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Suomessa (SVT 2025a).

Vuonna 2024 suurin osa Suomeen suuntautuvasta maahanmuutosta tapahtui työ-, perhe- tai opiskeluperusteisesti. Työperusteinen maahanmuutto Suomeen laski vuonna 2024 merkittävästi verrattuna edellisiin vuosiin, mikä on seurausta muun muassa Suomen talouden hitaasta elpymisestä ja epävarmasta maailmantilanteesta. Työperusteisten hakemusten määrä pysyi kuitenkin edelleen korkeana. Suurin osa työperusteisista oleskelulupahakemuksista tuli Thaimaan ja Filippiinien kansalaisilta. Perheen yhdistäminen oli yleisin peruste ensimmäiselle oleskelulupahakemukselle ja valtaosa perhesiteisiin perustuvista hakemuksista liittyi Suomessa työskentelevän tai opiskelevan puolison tai huoltajan perässä muuttamiseen. Opiskeluperusteisten lupahakemusten määrä kasvoi 10 prosenttia edellisvuodesta, ja suurin osa hakijoista oli Etelä- ja Kaakkois-Aasian maista, erityisesti Nepalista ja Bangladeshista. Kansainvälistä suojelua hakeneiden määrä pysyi vakaana. Eniten turvapaikkahakemuksia tekivät Somalian, Afganistanin ja Syyrian kansalaiset. Tilapäisen suojelun piirissä oli vuoden lopussa

lähes 22 000 henkilöä, joista suurin osa oli ukrainalaisia; heistä noin 13 500 siirtyi vuonna 2024 kunnallisten palvelujen piiriin. Lisäksi Suomi vastaanotti 808 kiintiöpakolaista, joiden joukossa oli runsaasti naisia ja alaikäisiä. Kansalaisuushakemusten määrä laski hieman, mutta pysyi edelleen korkealla tasolla. Suomen kansalaisuuden suurimmat hakijakansallisuudet olivat vuoden 2023 tapaan Venäjä, Irak, Syyria, Somalia ja Afganistan. (Maahanmuuttovirasto 2025.)

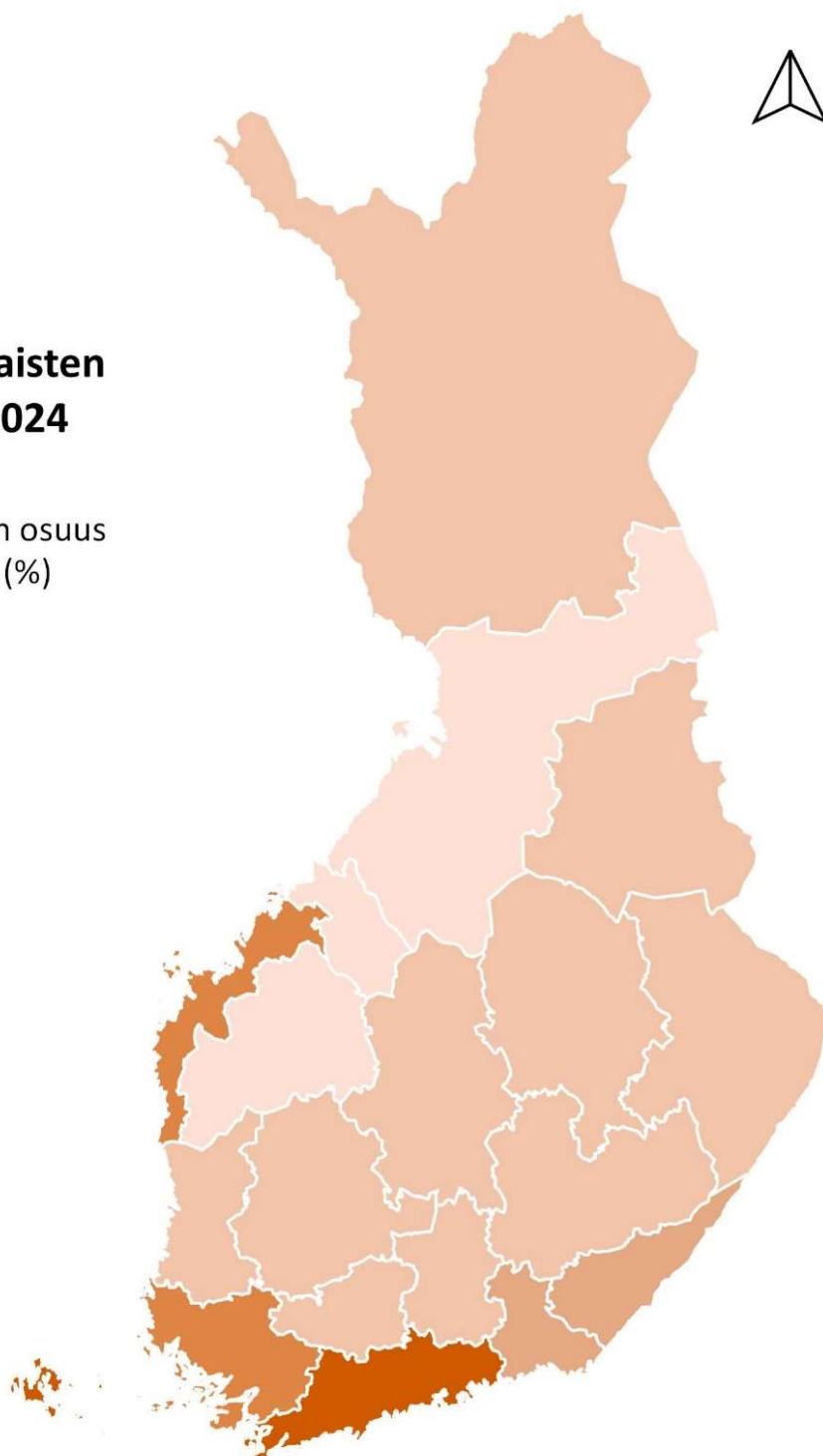
Suomessa ulkomaalaistaustainen väestö keskittyy erityisesti Uudellemaalle, jossa asui vuonna 2024 noin 55 % koko maan ulkomaalaistaustaisista, muodostaen 19,3 % maakunnan väestöstä (Kuvio 3). Manner-Suomen osalta seuraavaksi suurimmat ulkomaalaistaustaisten osuudet väestöstä maakunnittain oli Varsinais-Suomessa ja Pohjanmaalla, jossa osuus oli kummassakin 11,3 %. Pienin osuus oli Etelä-Pohjanmaalla (4,5 %). Kunnittain tarkasteltaessa suurimmat ulkomaalaistaustaisten osuudet olivat Manner-Suomen osalta Vantaalla, Espoossa, Närpiössä, Helsingissä, Keravalla, Kaskisissa, Pietarsaaressa ja Turussa. Määrällisesti eniten ulkomaalaistaustaisia asuu Helsingissä. (SVT 2025a.) Näillä alueilla korostuu monipuolinen elinkeinorakenne, opiskelu- ja työmahdollisuudet sekä jo olemassa olevat maahanmuuttajayhteisöt, jotka voivat houkutella uusia tulijoita ja tukea heidän asettautumistaan.

Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä 2024

Ulkomaalaistaustaisten osuus maakunnan väestöstä (%)

- Alle 5 %
- 5 - 8 %
- 8 - 10 %
- 10 - 15 %
- 15 - 20 %

0 75 150 km

Kuvio 3. Ulkomaalaistaustaisten osuus maakunnan väestöstä (SVT 2025a, pohjakartta: Maanmittauslaitos ja Ek 2024, kartan tekijä: Benita Vieri).

2.4 Suomen maahanmuuttopolitiikka

Suomen maahanmuuttopolitiikka ja siihen liittyvän lainsäädännön valmistelu perustuvat valtioneuvoston, eli hallituksen, linjauksiin, EU:n yhteiseen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan ja kansainvälisiin sopimuksiin, kuten Geneven pakolaissopimukseen ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen (Sisäministeriö, ei pvm. a). Suomen hallitus ohjaa Suomen maahanmuuttopolitiikkaa hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden ja hallituksen linjausten kautta (Euroopan muuttoliikevirasto 2024, 8).

Vuoden 2023 hallitusohjelmassa Suomen maahanmuuttopolitiikkaa on pyritty tiukentamaan vastaamaan yleistä pohjoismaista tasoa. Tavoitteena on uudistaa järjestelmää siten, että se tarjoaa tehokasta suojelua sitä tarvitseville, samalla ehkäisten väärinkäytöksiä. Vuonna 2025 osa hallitusohjelmaan kirjatuista maahanmuuttopolitiikkaan liittyvistä lakimuutoksista on tullut jo voimaan ja osa odottaa vielä hallituksen esityksiä tai eduskunnan hyväksymistä. Hallitusohjelman myötä Suomessa on jo muun muassa tiukennettu kansalaisuuden edellytyksenä olevaa asumisaikaa ja pienennetty vastaanottorahaa. Läpimenoa odottaa esimerkiksi esitykset perheenyhdistämisen edellytysten tiukennuksista sekä pysyvän oleskeluluvan asumisaikaedellytyksen pidentämisestä ja kielitaitovaatimuksen käyttöön- otosta. (Sisäministeriö, ei pvm. b; Euroopan muuttoliikevirasto 2024, 4.)

Suomi on aktiivisesti mukana kehittämässä EU:n yhteistä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa (Sisäministeriö, ei pvm. a). EU:n tavoitteena on luoda eteenpäin katsova ja kokonaisvaltainen maahanmuuttopolitiikka, joka perustuu jäsenvaltioiden keskinäiseen vastuuseen. EU:n uusi muuttoliike- ja turvapaikkasopimus hyväksyttiin toukokuussa 2024 ja se koostuu kymmenestä säädöksestä, joiden täytäntöönpanolle jäsenvaltioilla on kahden vuoden siirtymäaika. (Sisäministeriö, ei pvm. c.) Sopimuksen uudistuksen tavoitteena on tasapainottaa vastuunjakoja jäsenvaltioiden kesken ja keventää erityisesti niiden maiden kuormitusta, joihin suurin osa maahanmuuttajista saapuu. Uudistuksella pyritään luomaan oikeudenmukaisemmat ja toimivammat rakenteet turvapaikkahakemusten rekisteröintiin ja käsittelyyn koko unionin alueella. Lisäksi tavoitteena on vähentää maahanmuuttajien edelleen siirtymistä muihin EU-maihin. (Eurooppa-neuvosto 2025.) Suomi tukee Euroopan unionin pyrkimyksiä maahanmuuton hallinnan tehostamiseen, painottaen erityisesti jäsenvaltioiden vastuuta ulkorajojen turvallisuudesta, yhteistyön vahvistamista kolmansien maiden kanssa sekä palautusmenettelyjen tehostamista (Sisäministeriö, ei pvm. c).

Suomen maahanmuuttohallinto rakentuu useasta eri toimijasta, joilla on omat vastualueensa. Hallitus ohjaa maahanmuuttopolitiikkaa ja -hallintoa hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden ja hallituksen linjausten kautta. Sisäministeriö vastaa maahanmuuttopolitiikkaan liittyvän lainsäädännön valmistelusta sekä maahanmuuttohallinnon yleisestä ohjauksesta ja kehittämisestä. Lisäksi sisäministe-

riö edustaa Suomea useimmissa maahanmuuttoasioissa niin EU:ssa kuin kansainvälisestikin ja vastaa Maahanmuuttoviraston (Migri) tulosohjauksesta. Kotoutumisen edistämiseen liittyvien asioiden sekä työvoimaan ja opiskelijoihin liittyvän politiikan ja lainsäädännön valmistelusta ja kehittämisestä vastaa työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä sisäministeriön kanssa. Myös muut ministeriöt osallistuvat maahanmuuttopolitiikan toteuttamiseen ja maahanmuuttoasioiden kehittämiseen omilla sektoreillaan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) vastaavat alueellisella tasolla maahanmuuttoon, kotoutumiseen ja etnisten suhteiden edistämiseen liittyvistä tehtävistä. Paikallistasolla kotoutumisen edistämisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta vastaavat kunnat. (Euroopan muuttoliikevirasto 2024, 8–11.)

Käytännön asioiden toimeenpanossa keskeisessä roolissa ovat muun muassa Maahanmuuttovirasto (Migri), Rajavartiolaitos ja Poliisi. Migri käsittelee hakemukset, ohjaa vastaanottokeskusten toimintaa, päättää käännättämisistä ja karkottamisista sekä vastaa muukalaispassien myöntämisestä. Poliisi ja rajavartiolaitos vastaa yleisesti ottaen lakien noudattamisesta. Lisäksi sekä Poliisi että Rajavartiolaitos ottaa vastaan turvapaikkahakemuksia. Poliisi myös panee täytäntöön karkotus- ja käännätyspäätökset ja Rajavartiolaitos tekee tarvittaessa viisumipäätöksiä rajalla. Peruspalveluiden tuottamisesta ja saatavuudesta vastaa hyvinvointialueet ja kunnat. Työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot) työluopayksiköt antavat osaratkaisun työntekijän oleskelulupahakemukseen ennen Maahanmuuttoviraston käsittelyä, ja tarjoavat lisäksi kotoutumispalveluja ja työnhaun tukea. Myös eri kansalaisjärjestöt osallistuvat kotouttamistyöhön tarjoamalla palveluja, neuvontaa ja tukea maahanmuuttajille. (Euroopan muuttoliikevirasto 2024, 8–11.)

Suomen maahanmuuttopolitiikan keskeisenä päämääränä on edistää työperäistä maahanmuuttoa (Sisäministeriö, ei pvm. c). Tavoitetta selittävät väestön ikääntyminen ja alhainen syntyvyys, joiden seurauksena työikäisen väestön määrä supistuu. Tämä aiheuttaa paineita huoltosuhteelle, työvoiman saatavuudelle sekä julkisen talouden kestävyydelle. Maahanmuuton, ja erityisesti työperäisen maahanmuuton avulla pyritään vastaamaan näihin väestö- ja työmarkkinahaasteisiin. (Valtioneuvosto 2021, 16.) Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan maahanmuutolla voi olla myönteinen vaikutus taloudelliseen huoltosuhteeseen, mikäli maahan muuttaneiden työllisyysaste on vähintään 60 prosenttia (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, 43). Työperäisestä maahanmuutosta voi myös olla apua Suomessa viime vuosina kasvaneeseen osaajapulaa (Valtioneuvosto 2021, 17–18). Osaajapulalla viitataan tilanteeseen, jossa työmarkkinoilla ei ole riittävästi työntekijöitä, joilla on avoimien työpaikkojen edellyttämää osaamista (Alasalmi ym. 2022, 5). Kansainväliset erityisosaajat edistävät lisäksi tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvua, tukevat yritysten kansainvälistymistä ja vahvistavat Suomen houkuttelevuutta investointikohteena (Valtioneuvosto 2021, 19–20).

Vuonna 2023 alkaneella hallituskaudella jatkettiin työperäisen maahanmuuton kehittämistä. Käytännön toimia on esimerkiksi Talent Boost 2023–2027-ohjelma, jonka tavoitteena on houkutella kansainvälisiä osaajia Suomeen muun muassa lupaprosessien sujuvoittamisen avulla. Ohjelma keskittyy myös pitovoiman edistämiseen. Tavoitteena on edistää työperäistä maahanmuuttoa erityisesti korkeasti koulutettujen, sosiaali- ja terveydenhuollon, vientiteollisuuden ja kausityöntekijöiden osalta, painottaen samalla aloja, joilla työvoimapula on selkeästi todennettavissa. Ensisijaisesti työvoimaa pyritään täydentämään EU/ETA-alueelta. Kansainvälisen rekrytoinnin yhteistyötä kehitetään myös Intian, Brasilian, Vietnamin ja Filippiinien kanssa. (Työ- ja elinkeinoministeriö, ei pvm. a.)

3 Kotoutuminen ja sen edistäminen

3.1 Kotoutuminen käsitteenä maailmalla ja Suomessa

Prosessista, jossa maahanmuuttaja etsii paikkaansa uudessa yhteiskunnassa, on aikojen saatossa ja eri alueilla käytetty erilaisia nimityksiä (Saukkonen 2013, 65). Suomessa maahanmuuttajien asettautumista ja sopeutumista uuteen yhteiskuntaan on kuvattu pääasiassa kotoutumisen käsitteellä, joka sisältää omat erityispiirteensä, jotka erottavat sen muista kansainvälisesti käytetyistä käsitteistä. Tämän vuoksi käsitteen tarkempi avaaminen on tärkeää myös tämän tutkimuksen kannalta. Selventämällä, mitä kotoutumisella tarkoitetaan ja miten se eroaa muista läheisistä käsitteistä, voidaan rajata tutkimuksen näkökulmaa ja varmistaa käsitteellinen johdonmukaisuus. Lisäksi käsitteen avaaminen auttaa ymmärtämään, millaisten teoreettisten ja poliittisten lähtökohtien varaan suomalainen kotoutumiskeskustelu rakentuu ja miten se suhteutuu kansainväliseen tutkimukseen.

Siinä missä Suomessa käytetään nykypäivänä käsitettä *kotoutuminen*, käytetään kansainvälisessä tutkimus- ja politiikkakeskustelussa pääsääntöisesti käsitettä *integraatio/integration*. Käytössä on kuitenkin myös muita käsitteitä, jotka kuvaavat maahanmuuttajien sopeutumisen prosessia oman teoreettisen määritelmän kautta. (Saukkonen 2016.) Näitä käsitteitä on esimerkiksi käsitteet *assimilation* eli assimilaatio tai *acculturation* eli akkulturaatio. Tutkija John W. Berry (2005) määrittelee akkulturaation kulttuurisena ja psykologisena muutosprosessina, joka tapahtuu kahden tai useamman kulttuuriryhmän ja niiden jäsenten välisen jatkuvan vuorovaikutuksen seurauksena. Berryn (2005, 705) mukaan akkulturaatiota voidaan pitää eräänlaisena sateenvarjoterminä, joka kattaa erilaisia mahdollisia lopputuloksia, kuten *assimilaation* (oman kulttuurin hylkääminen), *integraation* (oman kulttuurin säilyttäminen ja aktiivinen osallistuminen yhteiskuntaan), *separaation* (oman kulttuurin säilyttäminen ilman vuorovaikutusta valtakulttuurin kanssa) ja *marginalisaation* (jääminen molempien kulttuurien ulkopuolelle). Berry (2005) kuvailee akkulturaatiota kaksisuuntaisena prosessina, joka ei koske vain maahanmuuttajia, vaan myös vastaanottavaa yhteiskuntaa, sillä kulttuurien välinen kontakti johtaa aina molemminpuolisiin muutoksiin.

Assimilaation käsite on ollut erityisessä suosiossa Yhdysvalloissa. Varhaisissa teorioissa assimilaatio määriteltiin yksisuuntaisena prosessina, jossa maahanmuuttajat luopuvat omasta kulttuuristaan ja omaksuvat täysin kansallisen enemmistön kulttuurin. Assimilaatio -käsite sai osakseen paljon kritiikkiä, etenkin Euroopassa, käsitteen etnosentristen ja vähemmistöjen kulttuurista tukahduttamista puoltavien näkemysten vuoksi. Toisen maailmansodan jälkeen käsite muuttui lähes tabuksi. 2000-luvulla

käsite nousi kuitenkin uudelleen esiin niin akateemisessa kuin poliittisessakin keskustelussa, maahanmuuttoon liittyvän kritiikin yleistyttyä. (Heckmann 2006, 11.)

2000-luvun taitteessa tutkijat, kuten Alba ja Nee (1997) sekä Esser (2004), tarkastelivat assimilaatio-käsitteen ajankohtaisuutta ja pyrkivät määrittelemään sen aikaisempia määritelmiä neutraalimmin. Alba ja Nee (1997, 863–864) määrittelevät assimilaation prosessiksi, jossa kulttuuriset ja sosiaaliset erot vähenevät tai katoavat eri ryhmien välillä. He painottavat, että tämä ei tarkoita pelkästään vähemmistöryhmän yksipuolista muutosta, vaan prosessi voi olla myös molemminpuolinen ja koskea sekä enemmistöä että vähemmistöjä. Esser (2004) puolestaan määrittelee assimilaation yhdeksi mahdolliseksi maahanmuuttajan sopeutumisen lopputulokseksi, jossa vähemmistö- ja enemmistöryhmien väliset erot vähenevät etenkin sukupolvien kuluessa, mutta korostaa, ettei assimilaatio ole väistämätön eikä ainoa mahdollinen kehityskulku.

Assimilaatio -käsitteen uusista, neutraalimmista määritelmistä huolimatta käsite on kuitenkin edelleen latautunut, ja usein se ymmärretään yhä yksisuuntaisessa ja vähemmistöjen kulttuureita rajoittavassa mielessä. Tämän vuoksi tutkimuksessa ja julkisessa keskustelussa suositaan yleensä käsitettä integraatio, joka on sekä tieteellisesti käyttökelpoinen että laajemmalle yleisölle helpommin ymmärrettävissä. (Heckmann 2006, 13.) Integraatio eroaa assimilaatiosta siinä, että se korostaa prosessin kaksisuuntaisuutta ja monitasoisuutta. Heckmann (2006, 18) määrittelee integraation sukupolvia kestävänä vuorovaikutteisena prosessina, jossa maahanmuuttajat sisällytetään ja hyväksytään vastaanotettavaan yhteiskuntaan ja sen keskeisiin instituutioihin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja yhteiskunnallisiin asemiin ja tehtäviin. Heckmann (2006) korostaa prosessin vuorovaikutteisuutta maahanmuuttajien ja vastaanottavan yhteiskunnan välillä. Myös Garcés-Mascreñas ja Penninx (2016, 11, 14) korostavat integraation prosessiluonnetta ja prosessin kaksisuuntaisuutta, määritellen integraation ”*prosessiksi, jossa tullaan hyväksytyksi osaksi yhteiskuntaa.*”. He perustelevat määritelmän käyttökelpoisuutta sillä, että se ei etukäteen määrittele hyväksynnän astetta eikä tarkkoja edellytyksiä vastaanottavan yhteiskunnan taholta.

Integraatio -käsite ei ole kuitenkaan ollut muuttumaton ajan saatossa. Aiemmin käsite sisälsi vivahteen pakottavuudesta, jossa maahanmuuttajien odotettiin sulautuvan vastaanotettavaan yhteiskuntaan. Sitten määritelmiin on vakiintunut näkemys, jonka mukaan myös yksilöiden ja ryhmien identiteettien, kuten esimerkiksi kielen ja kulttuurin, säilyttäminen on mahdollista ja toivottavaa. (Valtonen 2008, 62.) Integraatio -termin käyttö on yleistä etenkin Euroopassa ja käsite oli käytössä myös Suomessa, kunnes 1990-luvulla käyttöön otettiin kotoutumisen käsite. Käsite otettiin käyttöön maahanmuuttajien vastaanottoa koskevan lainsäädännön valmistelun yhteydessä. Uuden käsitteen tarkoituk-

sena oli tarjota aikaisempia integraation käännöksiä, kuten sopeutuminen, mukautuminen ja yhtenäistämisen, ilmiötä kattavammin kuvaava käsite. *Kotoutua/kotouttaa* -käsitteitä ehdotti kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen virkakielenhuoltaja Jussi Kallio, joka perusteli sanaparin sopivuutta sillä, että se herättää myönteisempiä mielikuvia kuin aikaisemmat käännökset. (Moilanen 2004; Saukkonen 2013, 66; Heikkinen & Lumme-Sandt 2014, 169–170.)

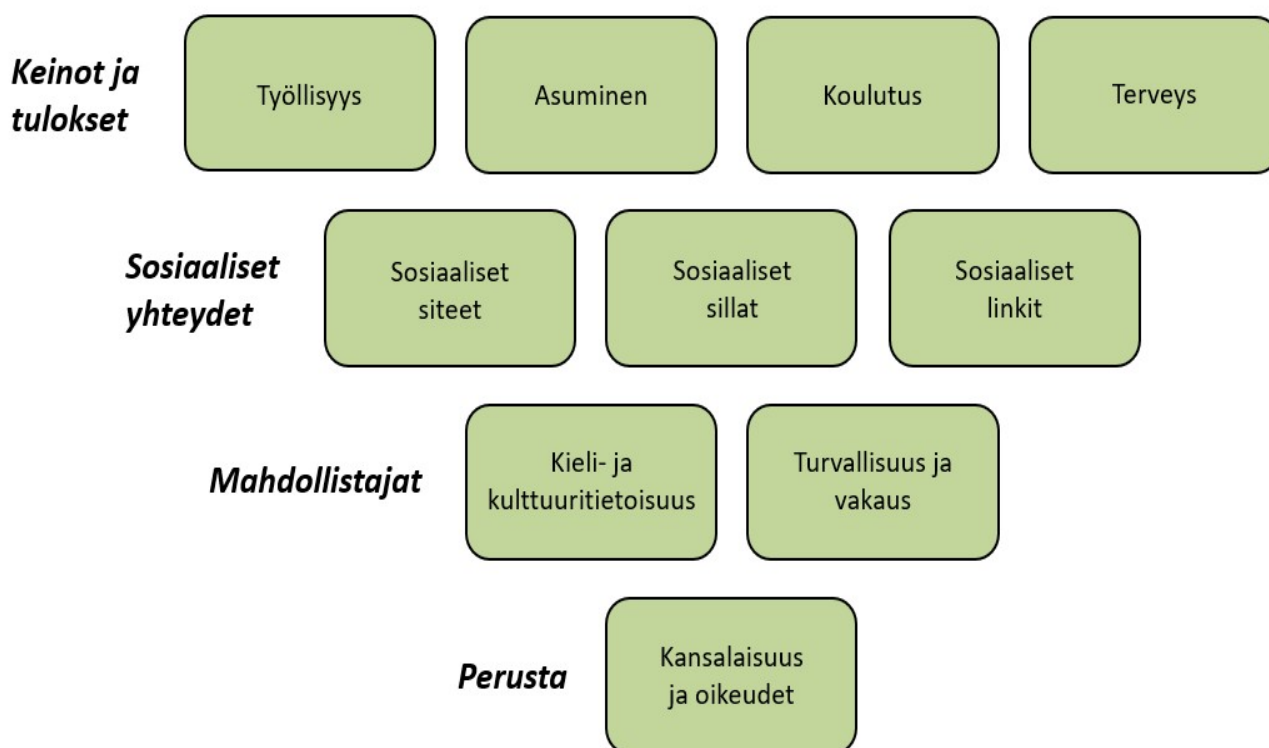
Vuonna 1999 Suomessa voimaan astunut Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (Kotouttamislaki 493/1999, 2 §) määritteli kotoutumisen maahanmuuttajan yksilöllisenä kehityksenä, jonka tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan, samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Lakia on uudistettu vuonna 2010 ja jälleen vuonna 2023. Kotoutumisen määritelmät ovat säilyneet sisällöllisesti lähes muuttumattomina huolimatta lainsäädännön uudistuksista. Vuonna 2025 voimaan astunut Laki kotoutumisen edistämisestä (Kotoutumislaki 681/2023, 5 §) määrittelee kotoutumisen yksilöllisenä ja vuorovaikutuksellisenä prosessina, jonka aikana maahanmuuttajan asema yhteiskunnassa vakiintuu, ja hänen yhdenvertaisuutensa sekä osallisuutensa eri yhteiskunnan osa-alueilla, kuten työelämässä, koulutuksessa ja järjestötoiminnassa syvenee ja monipuolistuu. Uudistetussa laissa kotoutumisen edistämisen määritelmän yhteydessä on korostettu maahanmuuttajan mahdollisuuksia ylläpitää oman kieltä ja kulttuuria. Suomen lainsäädäntö painottaa sekä yksilön että yhteiskunnan vastuuta. Maahanmuuttajan odotetaan aktiivisesti kehittävän valmiuksiaan, mutta samalla viranomaisten ja palvelujärjestelmän on tuettava tätä prosessia. (Kotoutumislaki 681/2023, 5 §.)

Sisällöllisesti integraation ja kotoutumisen käsitteet vastaavat pitkälti toisiaan. Yleisesti ottaen molemmilla termeillä viitataan yksilölliseen ja kaksisuuntaiseen prosessiin, jossa maahanmuuttaja vuorovaikutuksessa vastaanottavan yhteiskunnan kanssa, löytää paikkansa ja roolinsa tässä yhteiskunnassa, säilyttäen samalla osia omasta kulttuuristaan. Käsitteitä voidaan näin ollen pitää toistensa synonyymeina, ja usein niitä käytetäänkin rinnakkain tai kuvaamaan samaa asiaa. Tässä tutkimuksessa kotoutuminen ymmärretään maahanmuuttajan ja vastaanottavan yhteiskunnan välisenä, yksilöllisenä, vuorovaikutuksellisenä, jatkuvana ja moniulotteisena prosessina.

3.2 Kotoutumisen viitekehys

Tässä tutkimuksessa kotoutumisen osa-alueiden määrittämiseen hyödynnetään Ager ja Strangin (2008) kehittämää kotoutumisen käsitteellistä viitekehystä. Ager ja Strangin artikkeli 'Understanding Integration: A Conceptual Framework' (2008) esittelee kotoutumisen viitekehyksen, joka kattaa tutkimuksen pohjalta tunnistetut ”onnistuneen” kotoutumisen keskeiset osa-alueet. Osa-alueet tunnistettiin kotoutumisen määritelmäkatsauksen, aihetta käsittelevän kirjallisuuskatsauksen sekä laadullisen

tutkimuksen avulla. Tutkimuksen laadullinen osuus toteutettiin Iso-Britanniassa, kahdessa eri kaupungissa, Lontoon Islingtonissa ja Glasgown Pollokshawsissa. Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 62 henkilöä, joista 29 oli hiljattain oleskeluluvan tai pakolaisstatuksen saaneita pakolaisia ja loput 33 haastateltavaa olivat puolestaan paikallisia asukkaita tai alueella työskenteleviä henkilöitä, jotka eivät olleet pakolaisia. Tuloksien pohjalta Ager ja Strang loivat viitekehyksen (Kuvio 4), joka jäsentää kotoutumisen keskeiset osa-alueet.

Kuvio 4. Kotoutumisen viitekehys (mukaillen Ager & Strang 2008,170).

Ager ja Strangin (2008) viitekehyksessä kotoutumisen keskeiset osa-alueet on jaettu neljään teemaan, joita on keinot ja tulokset, sosiaaliset yhteydet, mahdollistajat sekä perusta (Kuvio 4). Keinojen ja tuloksien teemaan kuuluu osa-alueet kuten työllisyys, asuminen, koulutus ja terveys. Näitä osa-alueita pidetään yleisesti sekä onnistuneen kotoutumisen tunnusmerkkeinä, että tehokkaina keinoina edistää kotoutumista myös muilla kotoutumisen osa-alueilla. Sosiaaliset yhteydet -teema koostuu kolmesta osa-alueesta, jotka kuvaavat sosiaalisia yhteyksiä eri ryhmien välillä ja yhteisöjen sisällä. Mahdollistajat sisältävät kieleen ja kulttuuriin sekä paikallisen ympäristön tarjoamaan turvallisuuteen ja vakauuteen liittyviä esteitä ja mahdollistajia, jotka voivat joko estää tai edistää kotoutumisprosessia. Perustaan kuuluu kansalaisuuteen ja oikeuksiin liittyvät odotukset, edellytykset ja käytännöt. Seuraavissa luvuissa (3.3–3.6) syvennyttään tarkemmin Ager ja Strangin kotoutumisen viitekehyksen mukaisiin kotoutumisen osa-alueisiin.

3.3 Kotoutumisen osa-alueet – Keinot ja tulokset

Tämän teema sisältää osa-alueita, joiden kautta kotoutumista usein mitataan ja joita pidetään merkkeinä onnistuneesta kotoutumisesta. Teeman nimi 'Keinot ja tulokset' kuvastaa sitä, että teeman osa-alueet toimivat samanaikaisesti keinoina, joiden kautta kotoutumista voidaan vahvistaa, että tuloksina, jotka heijastavat kotoutumisen edistymistä. Teeman osa-alueet työllisyys, koulutus, asuminen sekä terveys ovat keskeisiä elämän osa-alueita, jotka vaikuttavat ihmisen elämänlaatuun ja sitä kautta koettuun kotoutumiseen. Työllisyys tarjoaa mahdollisuuden taloudelliseen omavaraisuuteen, sosiaalisiin verkostoihin ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Koulutus puolestaan vahvistaa osaamista, kielitaitoa ja antaa välineitä työmarkkinoille kiinnittymiseen. Asuminen muodostaa perustan vakaalle arjelle ja vaikuttaa siihen, millaisia sosiaalisia suhteita ja yhteisöllisiä kokemuksia yksilölle avautuu. Hyvä terveys on puolestaan voimavara kaikelle muulle toiminnalle, sillä ilman riittävää fyysistä ja psyykkistä terveyttä ja näiden tuomaa hyvinvointia, osallistuminen yhteiskuntaan on yleisesti ottaen huomattavasti vaikeampaa. (Ager & Strang 2008, 169–173.)

Näiden osa-alueiden keskinäinen vuorovaikutus on merkittävä. Esimerkiksi koulutuksen kautta saavutettu osaaminen ja kielitaito parantaa mahdollisuuksia työllistymiseen, mikä puolestaan mahdollistaa paremman asumisen ja hyvinvoinnin tason. Tämä tekee niistä olennaisia osa-alueita kotoutumisen tarkastelun ja edistämisen näkökulmasta. Seuraavaksi syvennytään kuhunkin osa-alueeseen jäsentämällä näiden osa-alueiden välisiä suhteita ja tarkastelemalla, miten kotoutuminen rakentuu näillä osa-alueilla ja millaisin keinoin niitä voidaan edistää.

3.3.1 Työllisyys

Työllisyyden yhteyttä kotoutumiseen on tutkittu laajasti ja se on yleisesti tunnistettu yhdeksi kotoutumisen keskeisimmistä osa-alueista, joka toimii sekä yhtenä kotoutumisen mittarina, että välineenä, jonka avulla voidaan edistää muita kotoutumisen osa-alueita. (Ager & Strang 2008, 169–170; Heckmann 2006, 41.) Työllisyys paitsi luo taloudellista turvaa, se myös auttaa luomaan sosiaalisia yhteyksiä, kehittää kieli- ja kulttuuritietoutta ja lisää hyvinvointia. Esimerkiksi Yijälän ja Luoman (2019, 335) tutkimuksessa työllisyys nähtiin keskeisenä onnistuneen kotoutumisen tekijänä, joka mahdollistaa sosiaalisten verkostojen luomisen ja ammatillisen identiteetin rakentamisen, mikä taas kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja edistää hyvinvointia. Yksilötason vaikutusten lisäksi työllisyydellä on myös merkittävä yhteiskunnallinen ulottuvuus. Maahanmuuttajien osallistuminen työmarkkinoille tukee parhaimmassa tapauksessa talouskasvua, lieventää työvoimapulaa, vahvistaa huoltosuhdetta ja luo innovaatioita (Valtioneuvosto 2021, 16–20). Näin ollen maahanmuuttajien työllistyminen ei ai-

noastaan tue yksilöiden kotoutumista, vaan vahvistaa myös vastaanottavan yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä. Näiden laaja-alaisten vaikutusten vuoksi voidaankin todeta, että työllisyys on kotoutumisen ytimessä sekä yksilön, että yhteiskunnan näkökulmasta.

Suomessa maahanmuuttajien työllisyyttä seurataan ja tutkitaan laajasti sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Tutkimuksellisesti maahanmuuttajien työllisyyttä Suomessa on tarkasteltu monista näkökulmista. On tutkittu muun muassa työllisyyden vaikutusta kotoutumiseen (Yijälä & Luoma 2019), kielitaidon merkitystä työllisyyteen (Lu & Everson Härkälä 2024; Nieminen 2015; Martelin ym. 2020) sekä työmarkkinoiden vastaanottavuutta (Ahmad 2020; 2025). Tilastollista seurantaa toteutetaan erityisesti Tilastokeskuksen toimesta, jonka työvoimatutkimus kerää tilastotietoa 15–89-vuotiaan väestön työmarkkinoille osallistumisesta (SVT, 2025c.). Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut useita ulkomaalaistaustaisten työllisyyteen liittyviä selvityksiä ja raportteja, joissa käsitellään esimerkiksi maahanmuuttajien pärjäämistä työmarkkinoilla. (Pesola ym. 2024.) Paikallista seurantaa on tehty erityisen paljon pääkaupunkiseudulla, missä esimerkiksi Pasi Saukkosen (2018; 2022; 2024) laatimat selvitykset ovat tarjonneet kattavan kuvan maahanmuuttajien työllisyystilanteesta ja sen kehityksestä pääkaupunkiseudulla.

Ulkomaalaistaustaiset työllistyvät keskimääräin suomalaistaustaisia heikommin. Tilastokeskuksen laatiman työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli vuonna 2024 62,1 % kun suomalaistaustaisten työllisyysaste oli 73,5 % (SVT, 2025c.). Maahanmuuttajien keskuudessa työllisyystilanteessa on suuria eroja esimerkiksi sukupuolten ja taustamaaryhmien välillä. Ero ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten miesten työllisyysasteessa on pienekkö, kun taas ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste on lähes 20 % matalampi kuin suomalaistaustaisten naisten. Taustamaita tarkasteltaessa matalin työllisyysaste on Lähi-Idän ja Pohjois-Afrikan maista tulevilla maahanmuuttajilla, kun taas EU:n, Eftan ja Pohjois-Amerikan alueelta tulevien työllisyysaste on jopa korkeampi kuin suomalaistaustaisilla. (Tilastokeskus 2025.)

Pelkkä työllisyysasteen tarkastelu ei kuitenkaan anna riittävää kuvaa ulkomaalaistaustaisten asemasta suomalaisilla työmarkkinoilla. Työmarkkina-asemaa tarkasteltaessa, ulkomaalaistaustaisten työsuhteet ovat useammin osa- ja määräaikaisia ja he työskentelevät usein koulutustaan tai osaamistaan vastaamattomissa tehtävissä. (Ojala ym. 2024, 42, 44–45.) Toisaalta ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten pitkäaikaistyöttömyys on suomalaistaustaisia tai Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia harvinaisempaa (Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta 2025) ja yrittäjyyttä on ulkomaalaistaustaisten työllisten keskuudessa enemmän verrattuna suomalaistaustaisiin työllisiin, joskin

ulkomaalaisten yrittäjien tulot ovat kuitenkin keskimäärin muita yrittäjiä matalammat (Alasalmi & Busk 2025, 3).

Työllistyminen ei ole vaivaton tai yksinkertainen prosessi etenkin maahanmuuttajalle, vaan siihen liittyy monia rakenteellisia ja yksilöllisiä tekijöitä, jotka voi haastaa tai edistää työllistymistä ja tulotason kehitystä. Pesolan ym. (2024) selvitys tuo esiin, että maahantulon syy on yksi keskeisimmistä maahanmuuttajien työllisyysastetta ja tulotasoa selittävästä tekijöistä. Työperusteisesti maahan muuttaneilla työllisyysaste ja tulotaso ovat heti alkuun korkealla, kun taas kansainvälisen suojelun tai perheen yhdistämisen perusteella maahan saapuneilla työllisyysaste on selvästi alhaisempi. Opiskelupaikan perusteella oleskeluluvan saaneet työllistyvät usein jo varhaisessa vaiheessa, mutta heidän tulotonsa on tyypillisesti matalammalla tasolla kuin samanikäisellä suomalaistaustaisella väestöllä. Erot työmarkkinamenestyksessä kuitenkin kapenevat ajan myötä. Ensimmäisinä vuosina työluvan ja suojelun perusteella maahan saapuneiden työllisyysasteessa on yli 80 % ero, kun kymmenen vuoden maassaoloajan jälkeen se oli enää 20 %.

Maahanmuuttajien työllistymistä vaikeuttavat usein muun muassa puutteellinen kielitaito, ulkomailla hankitun aiemman koulutuksen ja työkokemuksen tunnustamisen ongelmat ja työllistymistä tukevien sosiaalisten verkostojen vähäisyys. (Vartiainen & Härkönen 2019, 8–9.) Lisäksi maahanmuuttajat saattavat kohdata syrjintää ja ennakkoluuloja työnhaussa, mikä heikentää heidän työllistymismahdollisuuksiaan. Suomen työmarkkinoiden vastaanottavuutta tutkinut Ahmad (2020; 2025) osoittaa, että suomalaisilla työmarkkinoilla esiintyy edelleen etnistä syrjintää. Vuosien 2016–2017 välisenä aikana toteutetusta tutkimuksesta kävi ilmi, että esimerkiksi irakilaisistaustaisten on lähetettävä noin kolme ja somalialaisistaustaisten noin neljä kertaa enemmän työhakemuksia kuin suomalaistaustaisten saadakseen kutsun työhaastatteluun, vaikka hakijoiden pätevyys ja kielitaito olisivat samat. Vuoden 2024 tutkimuksessa eroja havaittiin edelleen, vaikkakin ne olivat vähentyneet. (Ahmad, 2020; 2025.)

3.3.2 Koulutus

Kouluttautuminen toimii tehokkaana kotoutumisen väylänä, sillä sen vaikutukset ulottuvat niin taloudelliseen, sosiaaliseen kuin kulttuuriseen integroitumiseen. Koulutus ei ainoastaan anna taitoja ja valmiuksia työelämään, vaan se edistää myös kulttuurista ymmärrystä ja tarjoaa mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen vastaanottavan yhteiskunnan jäsenten kanssa. (Ager & Strang 2008, 172.) Koulutus toimii siis keskeisenä kotoutumista edistävänä keinona, joka vahvistaa sekä yksilön kehitystä että hänen osallistumistaan yhteiskuntaan. Yleisesti ottaen koulutus parantaa työllistymisen todennäköisyyttä ja on usein yhteydessä tulotason paranemiseen ja vakaampaan työmarkkina-asemaan. Suomessa vuonna 2023 72 % oli työllisiä vuosi valmistumisen jälkeen. Koulutustaso ja kou-

lutusala vaikuttavat merkittävästi työllistymiseen. Parhaiten työllistyvät ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet. Huonoiten taas työllistyy ammatillisen peruskoulutuksen tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet. Koulutusaloja tarkasteltaessa vuonna 2023 parhaiten työllistyivät terveys- ja hyvinvointialan tutkinnon suorittaneet. (Tilastokeskus 2025.)

Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön koulutustasosta on perinteisesti ollut saatavilla suhteellisen niukasti tietoa, mikä johtuu ensisijaisesti ulkomailla hankitun koulutuksen tunnustamiseen liittyvistä haasteista. Tilastokeskuksen ylläpitämästä tutkintorekisteristä löytyy kaikki Suomessa suoritettut tutkinnot, mutta ulkomailla suoritettujen tutkintojen osalta tiedot ovat puutteellisia, mikä vaikeuttaa koulutusrakenteen kokonaiskuvan muodostamista. Tietojen puutteellisuuden vuoksi koulutusrakennetietoja on pyritty täydentämään tutkintorekisteriin täydennyskyselyiden avulla. Tilastokeskus on toteuttanut vuosina 2019 ja 2023 täydennyskeruut, joiden tarkoituksena on ollut kartoittaa ulkomaalaistaustaisen väestön koulutustaustaa. Täydennyskeruiden avulla tutkintorekisteriin on saatu kirjattua noin 45 000 uutta tutkintoa. (Witting 2024.) Lisäksi eri tutkimukset kuten MoniSuomi ja FinMonik -tutkimukset ovat selvittäneet ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakennetta kyselyiden avulla. Molempien tutkimusten tulosten mukaan Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön koulutustaso on korkea. (Kuusio ym. 2020; Nykänen & Kuusio 2024.) FinMonik -tutkimukseen vastanneista 49 % ilmoitti suorittaneensa joko Suomessa tai ulkomailla korkea-asteen tutkinnon, kun koko väestön osalta korkea-asteen suorittaneita on noin 40 %. Tutkimukseen vastanneista 15 % oli perusasteen koulutuksen varassa, mikä on samalla tasolla koko väestön kanssa. (Larja 2020, 41–43.)

Koulutus on yksi Suomen kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikan keskeisistä painopisteistä. Maahanmuuttajien oppimista ja kouluttautumista tuetaan ensisijaisesti kotoutumiskoulutuksen kautta. Kotoutumislaki (681/2023) velvoittaa kuntia järjestämään oppivelvollisuuden päättäneille maahanmuuttajille kotoutumiskoulutusta, jonka tavoitteena on edistää maahanmuuttajien siirtymistä työelämään ja jatko-opintoihin. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä kieliopintojen lisäksi luku- ja kirjoitustaidon opetusta, yhteiskunta- ja työelämäopintoja sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatko-opintoihin pääsyä. (Opetushallitus 2022, 7, 11.)

Suomessa panostetaan myös koulutusperusteiseen maahanmuuttoon, joka muodostaa merkittävän osan kokonaisuudessaan – vuonna 2024 opiskeluperusteisia oleskelulupahakemuksia jätettiin yhteensä 14 163. (Maahanmuuttovirasto 2025.) Koulutusperusteinen maahanmuutto nähdään keinona, jonka avulla voidaan vahvistaa Suomen kasvua, kansainvälistymistä ja innovaatiotoimintaa. Koulutusperusteista maahanmuuttoa edistetään muun muassa valtionhallinnon koordinoimalla Talent Boost -ohjelmalla, jonka tarkoituksena on houkutella ja sitouttaa kansainvälisiä osaajia Suomeen.

(Työ- ja elinkeinoministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023, 7–8.) Koulutusperusteisesti Suomeen muuttaneet työllistyvät usein hyvin. Kolme vuotta valmistumisen jälkeen Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneista ja Suomeen jääneistä ulkomaalaisista opiskelijoista noin 77–81 % oli työllisiä. (Valtioneuvosto 2021, 12.) Haasteena on kuitenkin näiden osaajien sitouttaminen Suomeen valmistumisen jälkeen. Vaikka Suomi on kansainvälisesti houkutteleva opiskelumaa, sen pitovoima, eli kyky pitää valmistuneet kansainväliset osaajat maassa on heikko. Moni Suomessa tutkinnon suorittanut ulkomaalainen muuttaa pois valmistumisen jälkeen. Tätä ilmiötä kutsutaan aivovuodoksi. (Valtioneuvosto 2021, 14–15.)

3.3.3 Asuminen

Asuminen kotoutumisen osa-alueena liittyy sekä yksilön konkreettisiin elinolosuhteisiin, että laajemmin yksilön hyvinvointiin ja osallisuuteen vastaanottavassa yhteiskunnassa. Asumisen olosuhteilla ja asumiseen liittyvillä kokemuksilla on keskeinen rooli kotoutumisprosessissa, sillä ne vaikuttavat suoraan yksilön turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Turvallisen, vakaan ja kohtuuhintaisen asumisen saatavuus tukee paitsi yksilön hyvinvointia myös edistää yhteisöjen välisten suhteiden rakentumista ja vahvistaa maahanmuuttajataustaisten kotitalouksien kykyä elää itsenäisesti ja vakaasti osana vastaanottavaa yhteiskuntaa. (Phillips 2006, 539.)

Suomessa maahanmuuttajataustaisten asumista on perinteisesti tarkasteltu ensisijaisesti fyysisten ja taloudellisten olosuhteiden näkökulmasta (esim. Kauppinen 2019, 153–165; Saukkonen 2024, 31–40). Tutkimuksissa on keskitytty muun muassa asumisen hallintaperusteisiin sekä asunnon kokoon ja ahtauteen. Ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisen väestön asumisen fyysisissä ja taloudellisissa olosuhteissa on toistuvasti todistettu olevan eroja. Maahanmuuttajat asuvat tyypillisesti vuokra-asunnoissa ja omistusasuminen on huomattavasti harvinaisempaa verrattuna suomalaistaustaiseen väestöön, mutta omistusasuminen on kuitenkin havaittu yleistyvän maahanmuuttajien keskuudessa maassaoloajan kasvaessa. Maahanmuuttajat myös asuvat usein suomalaistaustaisia ahtaammin ja asuntokuntakoot ovat suurempia. (Kauppinen 2019, 153–165; Saukkonen 2024, 31–40.) Nämä erot maahanmuuttajataustaisen ja suomalaistaustaisen väestön fyysisissä ja taloudellisissa asumisolosuhteissa voi kertoa muun muassa taloudellisten resurssien eroista, erilaisista asumistoiveista ja kulttuurisista eroista. (Kauppinen 2019, 153.)

Alueellinen sijoittuminen ja asuinalueiden etninen eriytyminen, eli segregatio, liittyvät myös keskeisesti maahanmuuttajien asumisen olosuhteisiin. Suomessa maahanmuuttajat sijoittuvat useimmiten suuriin kaupunkeihin, keskittyen erityisesti Uudellemaalle, jossa asui vuonna 2024 noin 55 % koko maan ulkomaalaistaustaisista (SVT 2025a). Asuinalueiden etnistä eriytymistä on tutkittu Suo-

nessa erityisesti suurimpien kaupunkien, kuten Helsingin, Turun ja Tampereen seuduilla (esim. Vilkama 2011; Rasinkangas 2013; Saikkonen ym. 2018; Saukkonen 2024). Helsingin, Turun ja Tampereen seutukuntien alueellisen eriytymisen tarkasteluissa on havaittu korkeampaa alueellista eriytymistä tiettyjen taustamaaryhmien tai kieliryhmien keskuudessa. Lisäksi on havaittu, että ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten lapsiperheiden välillä etninen eriytyminen on voimakasta. (Saikkonen ym. 2018, 50–53.)

Maahanmuuttajien alueellinen eriytyminen nähdään yleisesti ottaen huolestuttavana ja kotoutumiseen negatiivisesti vaikuttavana ilmiönä. Etnisen eriytymisen ajatellaan esimerkiksi hidastavan kohde- maan kielen, kulttuurin ja toimintatapojen oppimista, kun kontaktit valtaväestöön jäävät vähäisiksi. Toisaalta saman etnisen taustan omaavien henkilöiden keskittyminen samalle alueelle voi tarjota vertaistukea, turvaa ja yhteisöllisyyttä etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa, mikä voi osaltaan tukea kotoutumisprosessia. (Vilkama 2011, 15–17.)

Maahanmuuttajien asumisen tarkastelu fyysisten ja taloudellisten tekijöiden kautta heijastaa yhteiskunnan käsitystä siitä, miten onnistuneesti kotoutuneen maahanmuuttajan odotetaan asuvan. Tällainen tarkastelu on siinä mielessä tärkeää, että se voi paljastaa eriarvoisuuteen ja alueelliseen eriytymiseen liittyviä kysymyksiä ja ongelmakohtia. Pelkkien fyysisten ja taloudellisten tekijöiden tarkastelu ei kuitenkaan riitä yksinään kertomaan siitä, miten asuminen edistää ja tukee kotoutumista. Ager ja Strangin (2008, 171–172) tutkimuksessa haastatellut korostivat erityisesti asumisen sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia fyysisten olosuhteiden sijaan, painottaen pysyvyyden, ihmissuhteiden jatkuvuuden ja turvallisuuden tunteen merkitystä osana kotoutumista.

3.3.4 Terveys

Terveys muodostaa yhden tärkeimmistä kotoutumisen osa-alueista. Hyvä terveys voidaan nähdä keskeisenä voimavarana, joka mahdollistaa yksilön toimijuuden ja aktiivisen yhteiskunnallisen osallistumisen. (Ager & Strang 2008, 172.) Terveys on laaja ja moniulotteinen käsite, jota Maailman terveysjärjestö (WHO 2020, 1) on kuvannut täydellisenä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilana, joka merkitsee enemmän kuin pelkän sairauden tai vaivan poissaoloa. Terveys on keskeinen inhimillinen perusarvo ja voimavara, joka edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia ja mahdollistaa hyvän elämän toteutumisen. Terveys luo perustan yksilön toimintakyvylle ja on siten olennainen sekä yksilön, että yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen kannalta. (Terveiden ja hyvinvointin laitos 2024.) Terveys on kuitenkin ennen kaikkea yksilön subjektiivinen kokemus. Yksilö voi kokea olevansa terve ja kokea elämänsä mielekkääksi ja hallittavaksi, vaikka hänellä olisi hoidettavia sairauksia, vammoja tai rajoitteita. (Metsäniemi 2024.)

Maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa useat tekijät, kuten maahanmuuton syy, maahanmuuttoikä ja maassaoloaika. Myös kulttuuriset käsitykset terveydestä ja hoidon tarpeesta sekä oma kokemus terveydestä vaikuttaa siihen, miten terveyttä arvioidaan ja ymmärretään. (Castaneda ym. 2012, 42 ja 264.) Suomessa maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin tilaa on tutkittu laajasti useissa tutkimuksissa, kuten Maamu-, UTH-, MoniSuomi- ja FinMonik -tutkimuksissa (Castaneda ym. 2012; 2014; Kuusio ym. 2020; MoniSuomi -työryhmä 2023). Näistä uusimman, MoniSuomi -tutkimuksen tulokset osoittivat, että useimmat maahanmuuttajat kokevat terveytensä hyväksi. Tutkimus kuitenkin osoitti myös, että taustamaaryhmissä ja sukupuolten välillä on suuria eroja terveydessä ja hyvinvoinnissa. Erityisesti pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla on todettu olevan muita maahanmuuttajaryhmiä heikompi terveys ja suuremmat hyvinvoinnin haasteet. (Kuusio ym. 2023, 3–4.) Tämä johtuu usein traumaattisista kokemuksista, joita esimerkiksi sota tai vaino on aiheuttanut. Tällaiset kokemukset voivat heikentää huomattavasti fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia ja näin ollen lisätä terveydellisiä erityistarpeita. (Castaneda ym. 2012, 151.) Maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin kannalta keskeisiä haasteita on muun muassa yksinäisyys, syrjintä, taloudellinen epävarmuus sekä palveluiden saatavuuteen liittyvät vaikeudet (Kuusio ym. 2023, 4).

Julkisilla sosiaali- ja terveyspalveluilla ja vastaanottavalla yhteiskunnalla on keskeinen rooli maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa. Maahanmuuttajien oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin määräytyy maassaolotatuksen ja oleskeluoikeuden perusteella. Oleskeluluvan ja vakituisen asuinkunnan omaavilla maahanmuuttajilla on oikeus samoihin julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin kuin Suomen kansalaisilla. Turvapaikanhakijoilla ja paperittomilla henkilöillä on oikeus kiireelliseen hoitoon sekä terveydenhuollon ammattihenkilön arvioimiin välttämättömiin kiireettömiin palveluihin. Alaikäisillä turvapaikanhakijoilla ja alaikäisillä paperittomilla on kuitenkin oikeus samoihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin kuin Suomen kansalaisilla. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024.) Suomessa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä vastaa hyvinvointialueet. Palveluihin pääsy edellyttää usein yksilöltä oma-aloitteisuutta, tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta ja kykyä hakeutua niiden pariin. (Valtioneuvosto 2021, 108.) Maahanmuuttajien osalta palveluiden käyttöä voi kuitenkin vaikeuttaa maahanmuuttajien kielelliset haasteet, kulttuuriset käsitykset ja tiedon puute, mikä voi heikentää palvelujen saavutettavuutta ja yhdenvertaista hoitoon pääsyä (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024). Näiden esteiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen on kotoutumisen kannalta erityisen tärkeää.

3.4 Kotoutumisen osa-alueet – Sosiaaliset yhteydet

Ager ja Strangin (2008) viitekehys korostaa sosiaalisten yhteyksien merkitystä kotoutumisprosessin edistäjinä. Ager ja Strangin (2008) kenttätutkimuksesta havaittiin, että käsitykset kotoutumisesta ja sen asteesta, olivat tiiviisti yhteydessä siihen, millaiset suhteet eri ryhmien välillä vallitsi. Konfliktien puuttuminen ja eri ryhmien välinen rauhanomainen rinnakkaiselo nähdään edustavan niin sanottua kotoutumisen perustasoa, kun taas syvempi kotoutuminen liittyy aktiiviseen vuorovaikutukseen eri ryhmien kanssa ja osallisuuteen, mikä mahdollistaa sosiaalisten suhteiden ja keskinäisen luottamuksen kehittymisen. Kuulumisen tunne, eli kokemus siitä, että on osa yhteisöä ja sen sosiaalista verkostoa, nähtiin usein kotoutumisen korkeimpana asteena. Kuulumisen tunnetta voi kuvailla tilana, jossa yhteisön jäsenet jakavat keskinäisen kunnioituksen ja yhteisiä arvoja, kuitenkin menettämättä omaa kulttuurista tai yksilöllistä identiteettiä. (Ager & Strang 2008.) Sosiaalisten yhteyksien merkitystä voidaan ymmärtää myös sosiaalisen pääoman käsitteen kautta. Putnamin ja Woolcockin teorioihin tukeutuen Ager ja Strang (2008) erottivat toisistaan kolme sosiaalisten yhteyksien osa-aluetta: *sosiaaliset siteet*, *sosiaaliset sillat* ja *sosiaaliset linkit*. Nämä osa-alueet muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joka hahmottaa kotoutumisen sosiaalista ulottuvuutta yksilöiden ja eri yhteisöjen välisten yhteyksien kautta. Seuraavaksi avataan, miten kukin näistä osa-alueista omalta osaltaan rakentaa ja edistää kotoutumista.

3.4.1 Sosiaaliset siteet

Sosiaalisilla siteillä viitataan läheisiin suhteisiin, joita yksilö ylläpitää perheen ja saman etnisen, kansallisen, uskonnollisen tai kulttuurisen taustan omaavien ihmisten kanssa (Ager & Strang 2008, 178). Ager ja Strangin (2008) kenttätutkimus osoitti, että perheen läheisyydessä asuminen ja näin ollen yhteys omaan yhteisöön koetaan tärkeinä tekijöinä kotoutumisessa, sillä ne mahdollistavat kulttuuristen käytäntöjen ylläpitämisen ja tuttuun ihmisiin suhteiden säilyttämisen, mitkä taas edistävät osallistumista kotoutumisen kannalta merkityksellistä turvallisuuden ja kuulumisen tunnetta. (Ager & Strang 2008, 178–179.) Tutkimuksissa on osoitettu, että sosiaaliset suhteet saman etnisen tai kulttuurisen taustan omaaviin henkilöihin voivat edistää työllistymistä, erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa (Cheung & Phillimore 2014, 532–533; Battisti ym. 2021, 58). Pelkkä tukeutuminen oman ryhmän sisäisiin suhteisiin voi kuitenkin pitkällä aikavälillä vaikeuttaa kotoutumista. Vahva tukeutuminen omaan etniseen yhteisöön voi ajan myötä hidastaa esimerkiksi kielitaidon ja koulutuksen kehittämistä, mikä puolestaan saattaa johtaa heikompaan työn ja osaamisen vastaavuuteen sekä matalampiin palkkoihin. (Battisti ym. 2021, 86–87.) Kotoutumisen kannalta keskeistä onkin, että yksilöllä on

mahdollisuus rakentaa ja ylläpitää suhteita paitsi oman yhteisön sisällä, myös eri ryhmien ja yhteisöjen välillä, sillä monimuotoiset ja laaja-alaiset verkostot tukevat ja edistävät kotoutumista laajemmin.

3.4.2 Sosiaaliset sillat

Sosiaaliset sillat kuvaavat yhteyksiä ja suhteita muihin kuin omiin yhteisöihin ja niiden jäseniin (Ager & Strang 2008, 178). Tällaiset suhteet ovat kotoutumisen kannalta tärkeitä, koska ne auttavat tutustumaan paikalliseen ympäristöön, lisäävät kieli- ja kulttuuritietoutta ja kasvattavat yhteiskunnallista osallisuutta. Tällaiset sosiaaliset yhteydet voivat rakentua esimerkiksi työpaikoilla, koulutuksessa, naapurustoissa tai harrastusten kautta. Sosiaaliset suhteet eri taustoista tulevien henkilöiden kanssa voi auttaa murtamaan ennakkoluuloja ja lisäämään yhteisöjen ja ryhmien välistä ymmärrystä. Ager ja Strangin (2008, 180) kenttätutkimuksessa havaittiin, että paikallisyhteisön ystävällisyys ja arkiset vuorovaikutustilanteet olivat keskeisiä tekijöitä siinä, että maahanmuuttajat kokivat olonsa tervetulleeksi ja turvallisiksi uudessa ympäristössä. Jo pienet eleet, kuten tervehdykset, vahvistavat tunnetta kuulumisesta. Kenttätutkimuksessa tuli myös esiin, että yhteiset aktiviteetit eri taustoista tulevien välillä nähtiin konkreettisina merkkeinä onnistuneesta kotoutumisesta. Kotoutunut yhteisö voidaan nähdä sellaisena, jossa eri taustoista tulevat ihmiset osallistuvat yhteisiin toimintoihin tasavertaisesti ja ilman ennakkoluuloja. (Ager & Strang 2008, 180.)

3.4.3 Sosiaaliset linkit

Sosiaaliset linkit viittaavat yhteyksiin yksilön ja institutionaalisten rakenteiden, kuten viranomaisten ja julkisten palvelujen, välillä. Näiden yhteyksien kautta maahanmuuttajat voivat saada kotoutumisprosessiin tarvitsemaansa tietoa, tukea ja apua. Kielitaidon puute, ympäristön tuntemattomuus ja erilaisten palvelujärjestelmien vieraus voi kuitenkin luoda esteitä, jotka vaikeuttavat palveluiden saavutettavuutta. Näiden esteiden ylittäminen edellyttää sekä maahanmuuttajilta että vastaanottavalta yhteiskunnalta aktiivisia ponnistuksia. Esimerkiksi tulkkauspalvelut ja kulttuurisensitiivinen asiakastyö voi helpottaa asiointia ja tukea turvallisuuden ja kuulumisen tunnetta. Ager ja Strangin kenttätutkimuksessa havaittiin, että alueilla, joilla monikulttuurisuus ja maahanmuuttajien vastaanotto oli vaikiintuneempia, palvelut vastasivat paremmin maahanmuuttajien tarpeisiin. (Ager & Strang 2008, 181.)

3.5 Kotoutumisen osa-alueet – Mahdollistajat

Mahdollistajilla viitataan sellaisiin tekijöihin, jotka voi edistää tai estää kotoutumisen muiden osa-alueiden onnistumista. Ager ja Strangin (2008) analyysi toi esiin kaksi keskeistä mahdollistajien osa-

aluetta, jotka jäävät usein vähemmälle huomiolle, mutta joilla on merkittävä vaikutus kotoutumiseen: kieli- ja kulttuuritietoisuus sekä turvallisuus ja vakaus. Kyseisiä osa-alueita voidaan pitää itsenäisinä kotoutumisen osa-alueina, jotka voi joko tukea tai rajoittaa kotoutumisprosessin etenemistä ja syvenemistä. Mahdollistajien kohdalla vastaanottavan yhteiskunnan rooli on merkittävä. Yhteiskunnan vastuulla on esteiden poistaminen, resurssien tarjoaminen ja sellaisten rakenteiden luominen, jotka tukevat maahanmuuttajien kotoutumisprosessia ja osallisuutta.

3.5.1 Kieli- ja kulttuuritietoisuus

Kielitaitoa pidetään laajalti yhtenä merkittävimpana kotoutumista edistävänä tekijänä. Ager ja Strangin (2008, 182) tutkimuksessa kyky kommunikoida vastaanottavan yhteisön pääkielellä tunnistettiin vaikuttavan keskeisesti kotoutumiseen. Kielitaidolla on olennainen merkitys maahanmuuttajien kotoutumisessa vastaanottavaan yhteiskuntaan, sillä se kytkeytyy olennaisesti myös muihin kotoutumisen osa-alueisiin, kuten työllistymiseen. Esimerkiksi Lang (2022) analysoi tutkimuksessaan saksankieliseen työelämään painottuvan kielikoulutusohjelman vaikutuksia maahanmuuttajien työllistymiseen Saksassa, ja tutkimus osoitti, että työelämään painottuvan kielikoulutuksen johdosta saatu parempi kielitaito lisää todennäköisyyttä työllistyä vakaisiin ja ammattitaitoa edellyttäviin työtehtäviin. Suomessa tehdyissä tutkimuksissa korostuu maahanmuuttajien omat kokemukset kielitaidon merkityksestä työmarkkinoille pääsyssä. Maahanmuuttajat pitävät usein riittämätöntä kielitaitoa suurimpana esteenä työllistymiselle. (Nieminen 2015, 130; Martelin ym. 2020, 57.)

Kielitaito nähdään Suomessa keskeisenä kotoutumisen mittarina. Riittävä suomen tai ruotsin kielen taitaminen on lisäksi lainsäädännöllinen edellytys Suomen kansalaisuuden saamiselle (Kansalaisuuslaki 359/2003, 13 §), mikä korostaa kielitaidon keskeistä asemaa suomalaisessa kotoutumispolitiikassa. Maahanmuuttajien suomen tai ruotsin kielen oppimista tuetaan ensisijaisesti kotoutumiskoulutuksen kautta. Kotoutumislaki (681/2023) velvoittaa kuntia järjestämään kotoutumiskoulutusta opipalvelullisuuden suorittaneille kotoutuja-asiakkaille, eli maahanmuuttajille, joilla on voimassa oleva kotoutumissuunnitelma. Kotoutumiskoulutukseen sisältyvän kieliopetuksen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä B1.1 -kielitaitotason, eli toimivan peruskielitaidon. (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 26 §.) Suomen kansalaisuutta hakevilta edellytetään vähintään tyydyttävää suullista ja kirjallista kielitaitoa joko suomen tai ruotsin kielessä (Kansalaisuuslaki 359/2003, 13 §). Seppälä (2022) tarkasteli tutkimuksessaan kotoutumiskoulutuksen kieliopetuksen tuloksellisuutta ja sitä, miten opiskelijan koulutustausta ja lähtökielitaitotaso on yhteydessä kielen oppimiseen. Tulosten mukaan vain harva kotoutumiskoulutukseen osallistuva saavuttaa B1.1-kieli-

taitotason, ja oppimistulokset riippuvat voimakkaasti koulutustaustasta. Seppälä mainitsee tulosten herättävän kysymyksen siitä, onko asetettu kielitaitotaso liian korkea.

Englannin kielen vahva asema globaalina viestintäkielenä on vaikuttanut myös suomalaiseen yhteiskuntaan, erityisesti korkeakoulutuksessa ja työmarkkinoilla. Monille maahanmuuttajille hyvä englannin kielen taito voi tarjota väylän työllistymiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen ilman välitöntä tarvetta oppia suomea, mikä voi helpottaa alkuvaiheen kotoutumista. (Sun & Honko 2024, 3.) Suomen kielen tarpeellisuutta akateemisten maahanmuuttajien keskuudessa tarkastellut Nikulin (2019) toteaa kuitenkin suomen kielen taidon olevan edelleen tärkeä tekijä sekä kuulumisen tunteen, että arjessa selviytymisen kannalta. Nikulinin tutkimus perustuu Turun yliopistossa vuonna 2015 toteutettuun kyselyyn, jossa selvitettiin suomen kielen käyttöä, opetustarvetta ja kielen osaamisen merkitystä vieraskielisten yliopistolaisten elämässä. Tulosten mukaan suomen kielen taito on olennainen osa akateemisten maahanmuuttajien työ- ja arkiympäristöä ja lisäksi kielitaito kytkeytyy vahvasti koettuun hyvinvointiin ja kotoutumisen asteeseen. Mitä parempi vastaajien kielitaito oli, sitä vahvemmin he kokivat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksessa nostettiin myös esiin suurimpia esteitä kielen oppimiselle, joita olivat ajanpuute, sekä suomenkielisten taipumus siirtyä englannin kieleen vuorovaikutustilanteissa. Suomen kielen vaikeus koettiin toissijaisena haasteena.

Ager ja Strangin (2008) tutkimuksessa kielitaidon rinnalla laajempi kulttuuritietoisuus nousi esiin merkittävänä kotoutumisen edistäjänä. Ager ja Strangin (2008, 182–183) mukaan onnistunut kotoutuminen edellyttää kulttuurista ymmärrystä ja tietoisuutta sekä maahanmuuttajilta, että vastaanottavalta yhteiskunnalta. Kulttuuritietoisuus koskee siis paitsi maahanmuuttajien kykyä ymmärtää vastaanottavan yhteiskunnan normeja, arvoja ja käytäntöjä, myös vastaanottavan yhteiskunnan ja etenkin paikallisten valmiutta tunnistaa ja arvostaa maahanmuuttajien kulttuuritaustoja. Kenttätutkimuksessa haastatellut korostivat tarvetta oppia ympäröivän yhteiskunnan odotuksista ja toimintatavoista, jotta he voisivat sopeutua ja kokea kuuluvansa yhteisöön. Samalla monet haastatellut toivat esiin, että oman kulttuurin näkyväksi tekeminen ja sen jakaminen muiden kanssa voi vahvistaa molemminpuolista ymmärrystä ja lisätä yhteisön yhteenkuuluvuutta. Paikalliset asukkaat, jotka arvostivat alueensa kulttuurista monimuotoisuutta, näkivät sen rikastuttavan yhteisöä esimerkiksi ruokakulttuurin ja juhlaperinteiden kautta. (Ager & Strang 2008, 182–183.) Näin kaksisuuntainen kulttuuritietoisuus voi edistää hyväksyntää, osallisuutta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta monikulttuurisessa yhteisössä.

3.5.2 Turvallisuus ja vakaus

Ager ja Strangin (2008) tutkimuksessa turvallisuus ja vakaus nousivat aikaisemmista kotoutumisen määritelmistä poiketen keskeisiksi onnistunutta kotoutumista tukeviksi tekijöiksi. Turvallisuus tar-

koittaa yksilöllistä tunnekokemusta, jossa yksilö kokee olevansa suojassa sekä väkivallan ja pelon uhkilta että perustarpeisiin liittyviltä puutteilta. UNDP:n vuonna 1994 julkaisemassa Human Development -raportissa esitellään seitsemän inhimillisen turvallisuuden ulottuvuutta, joita on taloudellinen turvallisuus, ravitsemuksellinen turvallisuus, terveysturvallisuus, ympäristöturvallisuus, henkilökohtainen turvallisuus, yhteisöllinen turvallisuus ja poliittinen turvallisuus. (UNDP 1994, 24–25.) Ager ja Strangin tutkimuksessa erityisesti asuinalueen turvallisuus sekä yhteisöjen vakaus ja pysyvyys korostuivat koetun kotoutumisen arvioinneissa. Koettuun kotoutumiseen vaikuttivat merkittävästi myös kokemukset syrjinnästä, väkivallasta ja uhkailusta. (Ager & Strang 2008, 183–184). Turvallisuus ja vakaus voivat siis osaltaan edistää tai estää kotoutumisen toteutumista. Kun maahanmuuttajat kokevat olonsa turvallisiksi ja vakaaksi, heidän sitoutumisensa uuteen yhteisöön syvenee ja kotoutuminen vahvistuu.

3.6 Kotoutumisen osa-alueet – Perusta

Ager ja Strangin (2008) käsitteellisessä kotoutumisen viitekehityksessä teema 'perusta' kattaa *kansalaisuuden ja oikeuksien* osa-alueen. Kansalaisuus ja siihen liittyvät oikeudet muodostavat keskeisen perustan, jonka varaan maahanmuuttajien osallisuus yhteiskunnassa rakentuu. Kansalaisuuden ja oikeuksien osa-alue muodostui Ager ja Strangin viitekehityksessä (2008) omaksi osa-alueekseen käsiteanalyysin ja haastatteluiden kautta, jotka toivat esiin kansalaisuuden ja oikeuksien merkityksen kotoutumisprosessissa. Haastatellut maahanmuuttajien parissa työskentelevät työntekijät ja vapaaehtoiset korostivat, että kotoutuneessa yhteisössä maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet kuin muilla. Yhtäläiset oikeudet nähtiin keskeisenä harmonisen rinnakkaiselon edellytyksenä ja niiden puuttuminen nähtiin vaikuttavan siihen, miten maahanmuuttajia kohdellaan ja arvostetaan yhteisössä. Kansalaisuuteen liittyy kuitenkin huomattavaa käsitteellistä ja poliittista vaihtelua, mikä tekee siitä yhden kotoutumisen eniten kiistellyistä ulottuvuuksista. (Ager & Strang 2008, 173–177.) Eri yhteiskunnissa kansalaisuus määritellään eri tavoin, kansalaisuuden hakemisen vaatimukset vaihtelevat, ja kansalaisilla on eri oikeuksia ja velvollisuuksia. Tämän vuoksi on olennaista tarkastella kansalaisuutta ja siihen liittyviä vaatimuksia, oikeuksia ja velvollisuuksia paikallisella tasolla.

Suomessa kansalaisuus määritellään yksilön ja valtion välisenä lainsäädännöllisenä suhteena, joka määrittää yksilön aseman valtiossa sekä yksilön ja valtion väliset keskeiset oikeudet ja velvollisuudet (Kansalaisuuslaki 359/2003, 2 §). Suomessa kansalaisuudesta säädetään perustuslaissa ja kansalaisuuslaissa, joka määrittelee kansalaisuuden ja kansalaisuuden saamisen perusteet yksityiskohtaisemmin. Ulkomaan kansalaiset pystyvät hakemaan Suomen kansalaisuutta hakemuksella tai ilmoituksella. Suomen kansalaisuuden ilmoituksella voi saada henkilö, joka on entinen Suomen kansalainen,

Pohjoismaan kansalainen, 18–22-vuotias, joka on asunut Suomessa vähintään kymmenen vuotta, Suomen kansalaisen 12–17-vuotias adoptiolapsi tai ulkomaalainen, jonka isä on Suomen kansalainen. Hakemuksen perusteella haetun Suomen kansalaisuuden saamisen edellytyksinä on henkilöllisyyden luotettava selvitys, täysi-ikäisyys, riittävä asumisaika Suomessa, nuhteettomuus, riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä selvitys toimeentulon lähteistä. Lisäksi hakijan on täytynyt huolehtia julkisoikeudellisista maksuvelvollisuuksistaan. (Maahanmuuttovirasto 2019, 2–4.) Kansalaisuuslaki koki uudistuksen vuonna 2024, minkä myötä kansalaisuuden saamisen vaatimukset muuttuivat. Merkittäv in muutos oli vaaditussa asumisaikaedellytyksessä, joka nousi kuudesta vuodesta kahdeksaan. (Laki kansalaisuuslain muuttamisesta 474/2024.)

Vuosina 2023–2024 kansalaisuushakemusten määrä kasvoi Suomessa merkittävästi. Kasvuun vaikutti erityisesti hallitusohjelmassa esitetyt kansalaisuuden myöntämisen edellytyksien muutokset. Hakemusten määrä kääntyi laskuun vuoden 2024 lokakuussa, lakimuutoksen astuttua voimaan. (Maahanmuuttovirasto 2025.) Kansalaisuushakemuksia ja -ilmoituksia jätettiin vuonna 2024 yhteensä 17 063, joista 13 949 sai myönteisen päätöksen. Vuoden 2023 tapaan, eniten kansalaisuushakemuksia jättivät Venäjän, Irakin, Syyrian, Afganistanin ja Somalian kansalaiset. Ilmoituksen perusteella kansalaisuuden saaneiden suurin kansalaisuusryhmä oli ruotsalaiset. Noin 8 % vuoden 2024 hakemuksista sai kielteisen päätöksen. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2025, 58–59.) Suomessa kansalaisuushakemukset käsittelee maahanmuuttovirasto. Vuoden 2025 lokakuussa arvioidut käsittelyajat kansalaisuushakemuksille, joita ei koske lakisääteiset käsittelyajat, olivat 15–31 kuukautta. (Maahanmuuttovirasto, 2025.)

Suomessa maahanmuuttajien oikeudet ja velvollisuudet riippuvat heidän asemastaan, kuten oleskeluluvasta tai kansalaisuudesta. Yleisesti ottaen kaikille maassa laillisesti oleskeleville kuuluu Suomessa laaja-alaiset yksilön perusoikeudet, jotka turvataan Suomen perustuslaissa (731/1999). Näihin oikeuksiin kuuluu muun muassa liikkumisvapaus, oikeus yksityisyyteen, uskonnonvapaus ja sananvapaus. (Suomen perustuslaki 731/1999, 2 luku; Maahanmuuttovirasto 2019, 5.) Oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin määräytyy oleskeluluvan perusteella. Suomessa vakituisen asuinkunnan omaavat henkilöt, ovat kansalaisuudesta riippumatta oikeutettuja sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö, ei pvm.) Maahanmuuttajien velvollisuuksiin kuuluu lainsäädännön noudattaminen sekä kotoutumissuunnitelman laatimiseen osallistuminen, ja suunnitelmassa sovittujen toimenpiteiden noudattaminen. Toimenpiteisiin kuuluu yleensä esimerkiksi kielen oppiminen. Kotoutumissuunnitelman laiminlyönti voi johtaa työttömyysetuuden rajoittamiseen. (KEHA-keskus, ei pvm. a.)

Kansalaisuuden saaminen tuo mukanaan omat oikeudet ja velvollisuudet. Suomen kansalaisella on muun muassa oikeus saapua maahan, estää karkotus tai luovutus toiseen maahan, hakea tiettyjä Suomen kansalaisille varattuja virkoja, sekä oikeus osallistua valtiollisiin ja kunnallisiin vaaleihin äänioikeuden kautta. Suomen kansalaisuuden saanut henkilö voi asettautua ehdolle eduskunta-, kunta- ja EU-vaaleissa. Presidentinvaaleihin ehdolle asettautumiseen vaaditaan syntyperäistä Suomen kansalaisuutta. Suomen kansalaisuus tuo mukanaan myös EU-kansalaisuuden oikeudet, kuten vapauden liikkua ja työskennellä EU:n alueella. Lisäksi Suomen kansalaisilla on oikeus hakea apua Suomen edustustoilta ulkomailla. Suomen kansalaisen velvollisuuksiin kuuluu muun muassa velvollisuus osallistua maanpuolustukseen tai avustamaan siinä, sekä asevelvollisuus, joka koskee 18 vuotta täytäneitä miehiä. (Maahanmuuttovirasto 2019, 5.) Ager ja Strang (2008, 175) korostavat, että tehokkaan ja johdonmukaisen kotoutumispolitiikan kannalta on olennaista, että hallitukset määrittelevät selkeästi kansalaisuuteen liittyvät politiikat, ja täten myös maahanmuuttajille kuuluvat oikeudet. Selkeät linjaukset ja määritelmät mahdollistavat johdonmukaisen politiikan rakentamisen ja samalla luo ymmärrystä siitä, mitä voidaan pitää ”onnistuneena” kotoutumisena.

Euroopan muuttoliikeverkoston vuonna 2019 tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa on tutkittu melko vähän kansalaisuuden suhdetta kotoutumiseen. Kansalaisuutta ei nähdä kotoutumisen päätepisteenä, vaan pikemminkin yhtenä onnistuneen kotoutumisen askeleena. Toisaalta sellaiset henkilöt, jotka täyttävät Suomen kansalaisuuden saamisen edellytykset, kuten riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, ovat ainakin lainsäädännöllisesti saavuttaneet sellaisen kotoutumisasteen, mikä oikeuttaa heille Suomen kansalaisuuden. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2019, 30.) Tämä osoittaa, että kansalaisuus ja kotoutuminen kietoutuvat Suomessa tiiviisti toisiinsa ja, että kansalaisuutta voidaan pitää kotoutumisen perustana. Suomessa kansalaisuuden saamiseen liittyvää prosessia pidetään melko yksinkertaisena (Euroopan muuttoliikeverkosto 2019, 31). Asumisaikaedellytyksen nostaminen ja pitkät hakemusten käsittelyajat voivat kuitenkin lisätä maahanmuuttajien epävarmuutta vastaanottavassa yhteiskunnassa ja vaikuttaa heidän kotoutumiseensa sekä osallisuuteen vastaanottavassa yhteiskunnassa. Tästä syystä kansalaisuutta ja oikeuksia koskevien keskustelujen näkyväksi tekeminen on välttämätöntä kaikissa kotoutumisen onnistumisen arvioinneissa.

3.7 Kotoutumisen edistäminen

Kotoutumisen edistäminen on tärkeä osa Suomen kotoutumispolitiikkaa. Kotoutumisen edistämässä korostuu kotoutumisen kaksisuuntaisuuden periaate – vastuu ei ole yksin maahanmuuttajalla vaan myös vastaanottavalla yhteiskunnalla on velvollisuus tukea maahanmuuttajien osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Kotoutumisen edistämällä tarkoitetaan yhteiskunnallisia toimia ja rakenteita, joi-

den avulla pyritään tukemaan maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Kotoutumisen edistäminen perustuu maahanmuuttajien tarpeisiin vastaavien palveluiden tarjoamiseen, maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollistamiseen sekä yhteiskunnan vastaanottavuuden edistämiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 23.) Kotoutumisen edistämisen tavoitteena on etenkin maahanmuuttajien kieli- ja yhteiskuntataitojen, koulutus- ja työmarkkinaosallisuuden sekä yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen. Samalla pyritään edistämään yhteiskunnan vastaanottavuutta ja vahvistamaan maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta. (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023.)

Kotoutumisen edistämistä ohjaa kotoutumislaki, eli Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023). Uudistettu laki kotoutumisen edistämisestä tuli voimaan 1.1.2025. Laissa säädetään muun muassa kotoutumista edistävistä toimista ja palveluista sekä eri toimijoiden vastuista. Lakia sovelletaan maahanmuuttajiin, joilla on voimassa oleva oleskelulupa Suomessa, rekisteröity oleskeluoikeus tai myönnetty oleskelukortti. Maahantulon syyllä ei ole merkitystä kotoutumislain soveltamiseen. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät turvapaikanhakijat, sekä henkilöt, joille ei ole vielä myönnetty ensimmäistä oleskelulupaa. Lakia ei myöskään sovelleta kaksoiskansalaisiin, joilla toinen kansalaisuudesta on Suomen kansalaisuus, eikä henkilöihin, jotka oleskelevat Suomessa viisumilla tai viisumivapaasti. Soveltamisalan ulkopuolelle rajautuvat myös suomalaisen ja ulkomaalaisen henkilön lapset, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden. (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023.)

Maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan ja edistetään erilaisilla palveluilla. Kotoutumislakiin (681/2023) kirjattuja maahanmuuttajille tarjottavia kotoutumisen edistämisen palveluja ovat perustietoaaineisto, yleinen ohjaus ja neuvonta, osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, monikielinen yhteiskuntaorientaatio, kotoutumissuunnitelman laadinta sekä kotoutumiskoulutus, johon sisältyy muun muassa suomen tai ruotsin kielen opetusta. Kotoutumiskoulutusta järjestetään oppivelvollisuutensa päättäneille maahanmuuttajille. (KEHA-keskus, ei pvm. b; Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 2 luku.) Yleisellä ohjauksella ja neuvonnalla tarkoitetaan suomalaisesta yhteiskunnasta, palvelu- ja koulutusjärjestelmästä, työelämästä sekä maahanmuuttajan oikeuksista ja velvollisuuksista annettavaa tietoa (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023 10 §). Perustietoaaineistolla tarkoitetaan maahanmuuttajille suunnattua aineistoa, joka sisältää maahanmuuttajalle oleellista tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Tällä hetkellä tällaisena aineistona toimii Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2022 julkaisema Tervetuloa Suomeen -opas. (Työ- ja elinkeinoministeriö, ei pvm. b; Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.) Maahanmuuttajan osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään muun muassa maahanmuuttajan koulutus- ja työhistoria, kielitaito, työ- ja toimintakyky, tavoitteet ja toiveet sekä muut kotoutumiseen ja työllistymiseen vaikuttavat tekijät (KEHA-keskus,

ei pvm. b). Kotoutumissuunnitelma laaditaan, jos maahanmuuttajan arvioidaan tarvitsevan suunnitelmaa kotoutumisensa edistämiseksi (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023 16 §). Kyseessä on yksilöllinen kunnan ja maahanmuuttajan välillä tehtävä suunnitelma, jossa sovitaan muun muassa palveluista, joihin maahanmuuttajan tulee osallistua (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023 19 § ja 24 §). Lisäksi kotoutuja-asiakkaille, eli maahanmuuttajille, joilla on voimassa oleva kotoutumissuunnitelma (Työ- ja elinkeinoministeriö 2025, 45), on järjestettävä yhteiskuntaorientaatio maahanmuuttajan kielelliset valmiudet huomioiden (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023 25 §).

Kotoutumisen edistämiseen liittyvä toiminta perustuu laajaan toimijaverkostoon ja monialaiseen yhteistyöhön. Vastuu kotoutumisen edistämisen ohjauksesta, kehittämisestä, seurannasta ja toteutuksesta on jakautunut useille tahoille, niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisellakin tasolla. Kotoutumislain uudistuksen myötä kuntien vastuu kotoutumisen edistämisestä kasvoi. Kotoutumislaki velvoittaa kuntia laatimaan kotoutumisohjelman, järjestämään kotoutumisen edistämiseen liittyviä palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä huolehtimaan siitä, että kunnan peruspalvelut soveltuvat maahanmuuttajille. Hyvinvointialueet huolehtivat sosiaali- ja terveyspalveluista ja osallistuvat tarvittaessa palvelutarpeen arviointiin ja kotoutumissuunnitelman laatimiseen. Alueellisella tasolla kotoutumisen seuranta, valvontaa ja kehittämistä toteuttavat ELY-keskukset, aluehallintovirasto, KEHA-keskus ja maakuntaliitot. Valtakunnallisella tasolla kotoutumisen edistämistä ohjaa valtion kotoutumisen edistämishjelma, jonka valmistelusta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Muut ministeriöt sisällyttävät omat kotoutumisen kehittämistavoitteensa osaksi omia toiminta- ja taloussuunnitelmiaan. Lisäksi eri järjestöillä ja paikallisilla yhteisöillä on merkittävä rooli kotoutumisen edistämisessä. Ne täydentävät viranomaisten palveluja tarjoamalla matalan kynnyksen toimintaa ja yhteisöllistä tukea, jotka edistävät maahanmuuttajien osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. (KEHA-keskus, ei pvm. c.)

Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2022 toteuttaman selvityksen mukaan kuntien kotoutumisohjelmien sisällöissä on huomattavia eroja. Kotoutumisohjelmat eroavat etenkin sen suhteen, onko ohjelma tavoitteita vai palveluja kuvaava vai näiden risteymä. Useissa kunnissa kotoutumisen edistymisen ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi jää vähäiseksi tai puuttuu kokonaan. Tästä huolimatta kotoutumisohjelmia pidetään suurimmassa osassa kuntia hyödyllisinä välineinä tiedon jakamisessa, keskustelun edistämisessä ja yhteistyön vahvistamisessa. Kotoutumisohjelmien sisältöön ja painotuksiin ja niiden eroihin vaikuttaa keskeisesti paikalliset olosuhteet ja lainsäädännön tulkinnanvaraisuus. (Koskimies & Kettunen 2022.) Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella, millainen kotoutumisohjelma Vaasan kaupungissa on ja miten kotoutumisen edistämistä käytännössä toteutetaan Vaasassa.

Vaasan kaupungin kotoutumisen edistämiseen liittyvää käytännön työtä toteuttaa erityisesti kaupungin kotoutumispalvelut, joka toimii yhteistyössä eri tahojen, kuten TE-palveluiden, hyvinvointialueen, oppilaitosten, järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa. Vaasassa toimiva Welcome office -neuvonta on avoin ja maksuton palvelu kaikille maahanmuuttajille, josta on saatavilla tietoa maahanmuutosta, suomalaisesta yhteiskunnasta, julkisista palveluista, kielikursseista ja työelämään liittyvistä asioista. Yksilöllisen ohjauksen ja neuvonnan lisäksi Vaasassa järjestetään ryhmätoimintaa yhdessä eri tahojen kanssa. Vaasassa toimii kaupunginhallituksen asettama monikulttuurisuusneuvosto, jonka tehtävänä on edistää maahanmuuttajien kotoutumista Vaasassa. Vaasan kaupungin kotouttamisohjelma vuosille 2023–2026 määrittelee kotoutumisen edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet, aikataulun, vastuutahot ja yhteistyökumppanit sekä mittarit toteutumisen arviointiin. Ohjelma sisältää seitsemän kokonaisuutta, joita on työ, asuminen, koulutus, terveys ja hyvinvointi, sosiaaliset suhteet ja kontaktit, lasten ja nuorten palvelut sekä turvallisuus. (Vaasan kaupunki, ei pvm.; Vaasan kaupunki 2023.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimusote

Tutkimuksen tarkasteltavat ilmiöt, maahanmuutto ja kotoutuminen, ovat luonteeltaan monisyisiä ilmiötä, jotka sisältävät niin rakenteellisia tekijöitä kuin yksilöllisiä kokemuksia. Tutkimuksen alkupe-
räisenä tavoitteena oli toteuttaa tutkimus monimenetelmällisesti yhdistämällä kvantitatiivinen tilas-
tollinen tarkastelu ja kvalitatiiviset haastattelut, jotta maahanmuuton ja kotoutumisen moninaisuutta
olisi voitu tarkastella mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimusprosessin edetessä tutkimus kui-
tenkin rajattiin kvantitatiiviseen tutkimukseen, jotta työn laajuus pysyisi hallittavana ja analyysi säi-
lyisi selkeänä ja johdonmukaisena. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä valikoitui tutkimuksen lo-
pulliseksi lähestymistavaksi tutkimuksen tavoitteiden ja toimeksiantajan toiveiden pohjalta. Alueel-
lisesti tutkimus kohdistuu Vaasan kaupunkiin, ja tarkastelun ensisijaisena kohteena on alueen työ-
ikäinen (18–64-vuotiaat) ulkomaalaistaustainen väestö. Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa ajan-
tasainen tilannekuva Vaasan kaupunkiin kohdistuvasta maahanmuutosta ja alueen ulkomaalaistaus-
taisen väestön kotoutumisesta.

Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistettävissä olevan tiedon tuottamiseen ja ilmiöiden selittämiseen,
kuvaamiseen, kartoittamiseen, vertailemiseen tai ennustamiseen (Vilkkä 2007, 13, 19). Tämä tutki-
mus on luonteeltaan kuvaileva. Kuvaileva tutkimus keskittyy ilmiöiden kartoittamiseen ja vastauksia
haetaan ennen kaikkea mikä-, millainen-, missä- ja milloin-kysymyksiin (Tähtinen ym. 2020, 36).
Tutkimuksessa on myös vertaileva ulottuvuus, sillä tutkimuksessa ulkomaalaistaustaisen väestön ase-
maa tarkastellaan suhteessa kantaväestöön. Vertailua tehdään myös sukupuolien, ikäryhmien ja taus-
tamaiden välillä. Vertailu mahdollistaa erojen ja yhtäläisyyksien esiin tuomisen ja sen avulla voidaan
syventää ymmärrystä tarkasteltavasta ilmiöstä (Vilkkä 2007, 21).

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa teoriat toimivat tutkimuksen lähtökohtana ja mitattavat asiat johde-
taan yleensä teoreettisista käsitteistä (Vilkkä 2007, 25–26). Teoreettisesti tämä tutkimus nojaa Ager
ja Strangin (2008) kotoutumisen viitekehykseen, jonka mukaan kotoutuminen rakentuu useista toi-
siinsa kytkeytyvistä osa-alueista, kuten työllisyydestä, koulutuksesta, terveydestä, sosiaalisista yh-
teyksistä ja turvallisuudesta. Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan sellaisia Ager ja Stran-
gin viitekehyksen mukaisia kotoutumisen osa-alueita, joiden kautta kotoutumista usein mitataan ja
joita pidetään merkkeinä onnistuneesta kotoutumisesta. Kotoutumista siis tarkastellaan tässä tutki-
muksessa sosioekonomisten tekijöiden, kuten työllisyyden, koulutuksen ja asumisen kautta. Tutki-

muksen toista tarkasteltavaa ilmiötä, maahanmuuttoa, tarkastellaan väestörakenteen, väestökehityksen ja muuttoliikkeen kautta.

4.2 Aineistonkeruu

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineisto voidaan kerätä kyselyiden, systemaattisen havainnoinnin tai valmiiden, muiden keräämien tutkimusaineistojen kautta (Vilkkä 2025, 122). Valmiilla, muiden keräämällä aineistolla tarkoitetaan aineistonkeruun kannalta sellaista aineistoa, joka on jo olemassa, eikä vaadi erillistä keruuta tutkijan toimesta. Tällaista aineistoa on saatavilla esimerkiksi erilaisista tietokannoista ja rekistereistä, joita ylläpitää muun muassa Tilastokeskus, viranomaiset, yritykset tai muut organisaatiot. Valmis aineisto voi olla myös aiemmissa tutkimuksissa kerättyä laadullista tai määrällistä aineistoa, jota voidaan hyödyntää uudelleen tutkimustarkoituksessa. Valmiiden aineistojen käyttäminen saattaa olla luvanvaraista ja maksullista, mutta esimerkiksi Tilastokeskuksessa on avoimia ja maksuttomia aineistoja. (Vilkkä 2025, 125–126.) Tutkimuksen aineisto koottiin Tilastokeskuksen ylläpitämän StatFin-tietokannan sekä KEHA-keskuksen koto- ja kotoutumisen indikaattori-tietokantojen tuottamista avoimista tilastoaineistoista.

Vaikka tutkimuksessa käytetään valmiiksi kerättyä tilastoaineistoa, edellyttää sen käyttö kuitenkin aktiivisia valintoja ja toimia tutkijalta. Valmiita aineistoja on usein tarpeen muokata, yhdistää ja tarkistaa, jotta ne soveltuvat tutkimukseen ja sen tavoitteisiin (Heikkilä 2008, 18; Vilkkä 2025, 125). Tutkimuksessa käytetty aineisto haettiin ja koottiin tutkijan toimesta, tutkimuksen tarpeita vastaavasti. Taulukossa 2 on kuvattuna tutkimuksessa käytetyt tilastoaineistot. Keskeisinä muuttujina käytettiin muun muassa syntyperää, kansalaisuutta, taustamaata, ikää ja sukupuolta. Aineistonkeruussa ulkomaalaistaustaisen väestön lisäksi tarkasteltiin suomalaistaustaisia, mikä mahdollisti kotoutumisen osa-alueiden arvioinnin suhteessa valtaväestöön. Aineistonkeruussa huomioitiin myös alueellinen tarkkuus siten, että tarkastelu kohdistui ensisijaisesti Vaasan kaupunkiin. Joissakin tapauksissa aineistoa tarkasteltiin laajemmalla alueellisella tasolla, mikäli kuntakohtaista tietoa ei ollut saatavilla. Vertailumielessä tarkasteltiin myös maakuntien tai koko Suomen kattavia aineistoja.

Aineiston valinnassa kiinnitettiin erityistä huomiota sen ajantasaisuuteen, kattavuuteen ja vertailukelpoisuuteen. Tutkimuksessa pyrittiin käyttämään mahdollisimman tuoretta saatavilla olevaa tietoa, jotta analyysi kuvaisi nykytilannetta mahdollisimman tarkasti. Samalla on huomioitu, että eri aineistojen välillä voi olla eroja määritelmissä ja luokitteluissa, mikä vaikuttaa aineiston yhtenäisyyteen. Maahanmuuttajatausta oli määritelty eri tavalla eri aineistoissa, mikä on otettu huomioon tuloksien esittämisessä ja tulkinassa.

Taulukko 2. Tutkimuksessa käytetyt tilastoaineistot.

Tietokanta	Kuvaus	Käytetyt tilastoaineistot	Viittaus tekstissä
StatFin	Väestörakenne	11ra -- Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2025 11rs -- Syntyperä ja taustamaa kielen, iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan, 1990–2025 11rt -- Syntyperä ja taustamaa ikäryhmän ja sukupuolen mukaan maakunnittain, 1990–2025 11ru -- Syntyperä taustamaanosittain sukupuolen mukaan alueittain, 1990–2025 11rv -- Syntyperä ja taustamaa sukupuolen mukaan kunnittain, 1990–2024 11rm -- Kieli sukupuolen mukaan kunnittain, 1990–2025	SVT 2025a
StatFin	Syntyneet	12dp -- Elävänä syntyneet sukupuolen, äidin iän (5-v.) sekä syntyperän ja taustamaan mukaan, 1990–2024	SVT 2025b
StatFin	Työvoimatutkimus	15bm -- Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja syntyperän mukaan, 15–74-vuotiaat, vuositiedot, 2015–2025	SVT 2025c
StatFin	Kuolleet	12at -- Väestönmuutokset ja väkiluku, 1749–2025 12au -- Väestönmuutokset ja väkiluku alueittain, 1990–2025	SVT 2025d
StatFin	Muuttoliike	11a1 -- Kuntien välinen muutto tulo- ja lähtö-alueittain, 1990–2025 11a7 -- Maahan- ja maastamuutto iän (5-v.) ja sukupuolen mukaan alueittain, 1990–2025 11a9 -- Maahan- ja maastamuutto muuttomaan ja ikäryhmän mukaan maakunnittain, 1990–2025	SVT 2025e
StatFin	Työssäkäynti	115x -- Tunnuslukuja työssäkäyntitilastosta alueittain, 1987–2024 115b -- Väestö alueen, pääasiallisen toiminnan, sukupuolen, iän ja vuoden mukaan, 1987–2024 115x -- Tunnuslukuja työssäkäyntitilastosta alueittain, 1987–2024	SVT 2025f
Kototietokanta	Muuttoliike	125h -- 003 -- Suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten tulo- ja lähtömuutto kunnittain, 2010–2024 125i -- 004 -- Maahan- ja maastamuutto syntyperän ja muuttomaanosan mukaan, 2010–2024	Kototietokanta 2025a
Kototietokanta	Väestörakenne	11km -- 001 -- Syntyperä ja taustamaa iän ja sukupuolen mukaan, 1990–2005	Kototietokanta 2025b

Taulukko 3. Tutkimuksessa käytetyt tilastoaineistot. Jatkuu.

Kototietokanta	Työssäkäynti	11mt -- 003 -- Väestön pääasiallinen toiminta (työmarkkina-asema) sukupuolen, iän ja syntyperän mukaan, 1987–2024 11mn -- 003 -- Väestön pääasiallinen toiminta (työmarkkina-asema) iän ja sukupuolen mukaan, 1987–2024 11mu -- 004 -- Työlliset ammattiaseman, sukupuolen, iän ja syntyperän mukaan, 1987–2024 11iw -- 010 -- Työlliset toimialan (kirjaintaso), sukupuolen ja syntyperän mukaan, 2007–2023 11iu -- 007 -- Työlliset ammattiryhmän (1- ja 2-nrotaso) ja syntyperän mukaan, 2010–2023 11mv -- 006 -- Väestö koulutusasteen, iän ja syntyperän mukaan, 1987–2024	Kototietokanta 2025c
Kototietokanta	Asuminen	126b -- 001 -- Asuminen asuntokuntatyyppin ja asumisväljyyden mukaan, 2005–2024 126c -- 002 -- Asuminen asuntokuntatyyppin ja hallintaperusteen mukaan, 2005–2024	Kototietokanta 2025d
Kotoutumisen indikaattorit - tietokanta	Työllisyys	11d1 -- Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä (Rek), 2005–2024	Kotoutumisen indikaattorit - tietokanta 2025

4.3 Aineiston analysointi

Tutkimuksen analyysimenetelmänä käytettiin kuvailevaa tilastoanalyysia. Kuvaileva tilastoanalyysi pyrkii kuvaamaan millainen tutkittava ilmiö on tai kuinka yleisestä ilmiöstä on kyse (Tieto-arkisto 2024a; 2024b). Kuvailevan tilastoanalyysin avulla pystytään hahmottamaan ilmiön peruspiirteet. Aineiston kuvailu perustuu jakaumien tarkasteluun ja niiden analysointiin keskiarvojen, prosenttiosuuk-sien, mediaanien sekä vaihtelua kuvaavien tunnuslukujen avulla (Tähtinen ym. 2020, 37).

Aineiston analysointi eteni vaiheittain. Tutkimuksessa kuvailtiin ja tulkittiin ensin Vaasaan suuntautuvaan maahanmuuttoon ja ulkomaalaistaustaiseen väestöön liittyviä havaintoja. Tämän jälkeen kuvailtiin ja tulkittiin kotoutumisen keskeisiin osa-alueisiin, työllisyyteen, koulutukseen ja asumiseen liittyviä tuloksia. Tutkimuksen aineistosta saatuja tuloksia havainnollistettiin taulukoiden, kuvioiden ja teemakarttojen avulla. Graafiset kuviot ovat keskeinen osa tutkimusaineiston kuvailua, sillä niiden avulla tutkimustulokset voidaan esittää mahdollisimman ymmärrettävästi ja tehokkaasti (Vilkkä 2007, 90; Tähtinen ym. 2020, 93). Visualisointi mahdollistaa myös keskeisten erojen selkeän esittämisen.

Aineiston ja sen tuloksien kuvaamisen ja tulkinnan jälkeen siirrytään tekemään saaduista tuloksista päätelmiä ja tulkintoja ja lopuksi tuloksia pyritään selittämään ja tulkitsemaan suhteessa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimustietoon (Tähtinen ym. 2020, 36). Aineistosta esiin nousseet keskeisimmät havainnot ja päätelmät esitetään tutkielman johtopäätösluvussa, jossa ne myös liitetään tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen teoriaan. Tulkinnassa pyrittiin ymmärtämään, mitä tulokset kertovat maahanmuuton ja kotoutumisen nykytilasta Vaasassa sekä millaisia tekijöitä tulosten taustalla mahdollisesti vaikuttaa.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa ja oikeaa tietoa tarkasteltavasta ilmiöstä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan tyypillisesti validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden avulla, jotka yhdessä muodostavat tutkimuksen luotettavuuden. (Vilka 2025, 224–225.) Yksinkertaistetusti validiteetti viittaa tutkimuksen pätevyyteen ja reliabiliteetti tutkimustulosten pysyvyyteen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi on välttämätöntä. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan vahvistaa tarkastelemalla huolellisesti validiteettiin ja reliabiliteettiin liittyviä kysymyksiä. (Kananen 2008, 79–81.)

Validiteetti, eli tutkimuksen pätevyys, viittaa siihen, kuinka hyvin käytetty tutkimusmenetelmä tai mittari onnistuu mittaamaan juuri sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus mitata (Vilka 2025, 224). Kotoutuminen on ilmiönä moniulotteinen ja sisältää myös subjektiivisia ja kokemuksellisia ulottuvuuksia, kuten osallisuuden ja kuulumisen kokemuksia, jotka on rajattu tässä tutkimuksessa pois. Tämän vuoksi tutkimus tarjoaa väistämättä rajatun näkökulman kotoutumiseen, keskittyen vain osaan kotoutumisen osa-alueista. Tutkimuksen validiutta tukee kuitenkin se, että tutkimus mittaa perustellusti niitä ilmiön osa-alueita, joita on tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimuskysymysten kannalta tarkoituksenmukaista tarkastella. Validissa tutkimuksessa ei tulisi esiintyä systemaattisia virheitä, jotka voisivat vääristää tuloksia (Vilka 2025, 224). Tässä tutkimuksessa mahdollisia virheitä on voinut syntyä ensisijaisesti aineiston haun, käsittelyn ja kokoamisen yhteydessä. Virheiden välttämiseksi, tutkimuksessa käytetty aineisto on tarkastettu useaan kertaan.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittausten pysyvyyttä ja tulosten toistettavuutta. Toisin sanoen tutkimus on reliabeli, mikäli samat tulokset saavutettaisiin toistettaessa tutkimus samoilla menetelmillä ja aineistolla. Reliabiliteetti viittaa myös mittauksen tarkkuuteen ja siihen, etteivät tulokset perustu sattumanvaraisuuteen. (Kananen 2008, 79–80; Vilka 2025, 225.) Tämän tutkimuksen reliabiliteettia vahvistaa se, että tutkimuksessa käytetty valmis tutkimusaineisto perustuu viranomaisten tuottamiin tilastoihin, joita sitoo tietyt kansalliset sekä kansainväliset laatustandardit ja periaatteet. Reliabiliteettia

lisää myös aineiston avoimuus. Tutkimuksessa käytetty aineisto on avoimesti saatavilla, minkä ansiosta tutkimuksen tulokset ovat toistettavissa.

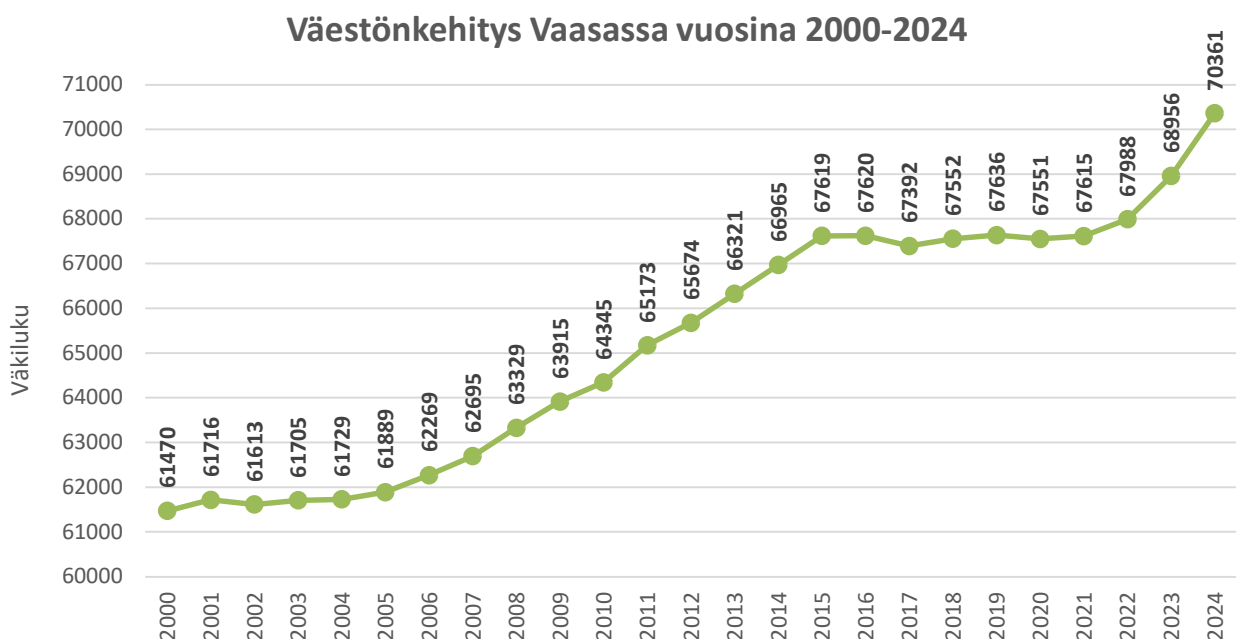
Tutkimuksen eettinen arviointi on olennainen osa hyvää tieteellistä käytäntöä ja laadukasta tutkimusta. Eettisyyden tarkastelun tulisi olla läsnä koko tutkimusprosessin ajan tutkimuksen suunnittelusta ja tutkijan lähtökohtien arvioinnista aina tulosten tulkintaan ja raportointiin saakka. (Tähtinen ym. 2020, 57.) Tämän tutkimuksen eettisyyttä arvioitiin koko tutkimusprosessin ajan tutkimuksen suunnittelusta tulosten tulkintaan ja tutkimuksessa noudatettiin hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita (TENK 2023, 11). Tutkimuksessa käytettiin ainoastaan avoimesti saatavilla olevaa tilastoaineistoa, joka ei sisällä yksilötason tunnistettavia henkilötietoja. Näin ollen tutkimukseen ei liity suoria tutkimuseettisiä riskejä esimerkiksi tutkimukseen osallistuvien suostumuksen tai anonymiteetin osalta. Tutkimuksessa pyrittiin esittämään tulokset mahdollisimman objektiivisesti sekä välttämään leimaavia tulkintoja. Tutkimus ei selitä maahanmuuttoa ja kotoutumiseen liittyviä yksilöllisiä ja kokemuksellisia taustatekijöitä vaan tarjoaa rajatun, tiettyihin osa-alueisiin perustuvan tarkastelun. Tämä on otettu huomioon tulosten tulkinnassa.

5 Tutkimuksen tulokset

5.1 Maahanmuutto ja ulkomaalaistaustainen väestö Vaasassa

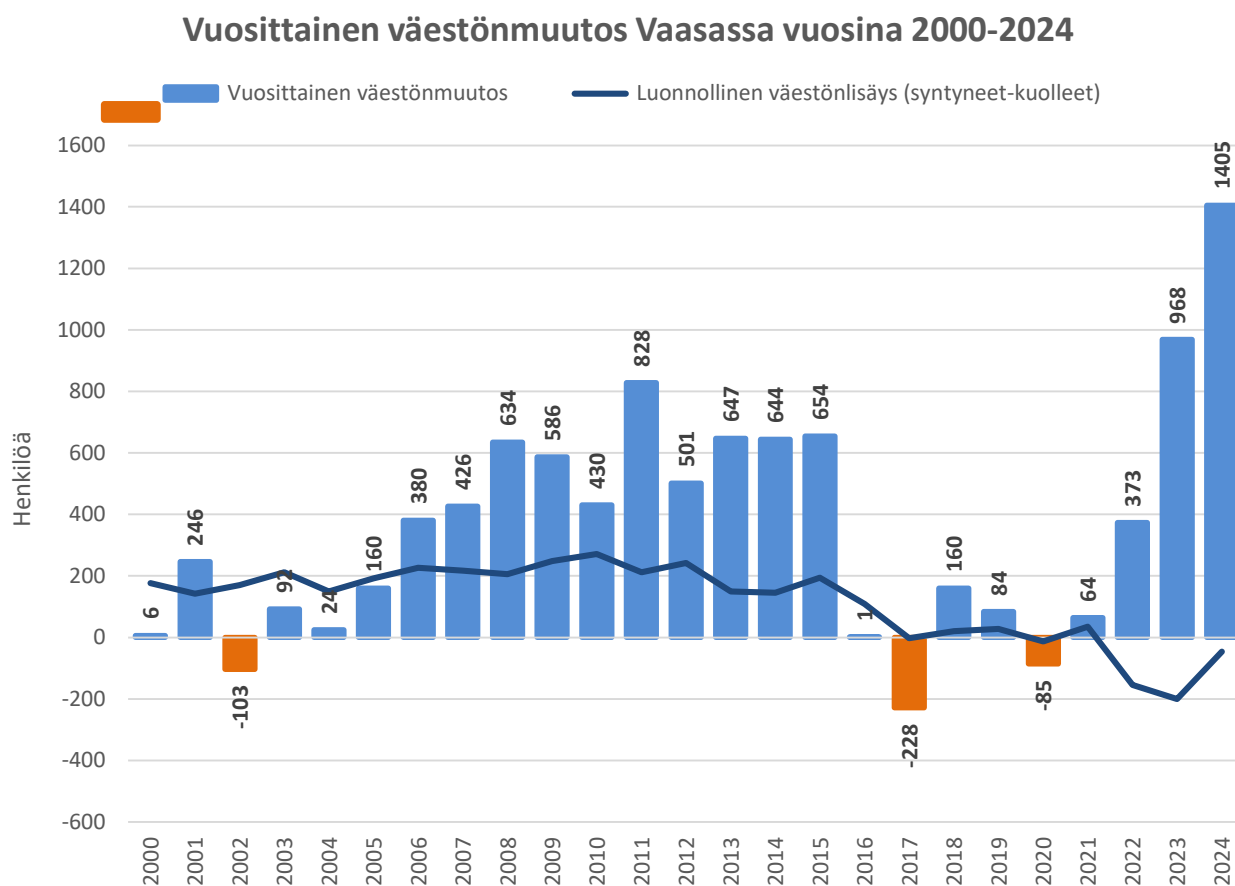
Tässä luvussa tarkastellaan Vaasan väestörakennetta ja väestönkehitystä, keskittyen kansainväliseen muuttoliikkeeseen ja ulkomaalaistaustaiseen väestöön. On olennaista ymmärtää, millainen kaupungin väestörakenne on ja millä tavoin muuttoliike vaikuttaa kaupungin kehitykseen ja kasvuun. Tarkastelu luo pohjaa kotoutumisen tutkimiselle, hahmottaen sen väestöllisen ja alueellisen kontekstin, jossa tutkimuksen kohteena olevat maahanmuuttajat elävät. Tämä taustoitus on välttämätöntä, jotta kotoutumisen ilmiötä voidaan myöhemmässä analyysissä tarkastella kontekstuaalisesti.

Kuvio 5 kuvaa Vaasan väestönkehitystä vuosina 2000–2024, minä aikana Vaasan väkiluku on kasvanut 14,5 %. Kasvu ei ole kuitenkaan ollut tasaista tarkasteluvälillä, vaan kehityksessä on nähtävissä eri vaiheita. Vuodet 2000–2005 sekä 2016–2021 kuvastaa hitaan kasvun aikakausia, jolloin kasvu on ollut hyvin maltillista tai ajoittain jopa pysähdyksissä. Vuosina 2006–2015 sekä 2022–2024 kasvu on taas ollut voimakkaampaa. Vuoden 2023–2024 väestönkasvun myötä Vaasa rikkoi vuonna 2024 70 000 asukkaan rajan. Väestönkehityksen eri vaiheiden taustalla vaikuttaa sekä kansalliset että kansainväliset tekijät. Esimerkiksi vuosien 2022–2024 voimakas väestönkasvu ajoittuu Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan jälkeiseen aikaan, jolloin myös Vaasaan saapui paljon ukrainalaisia. Lisäksi koronapandemian väistyminen on voinut lisätä muuttoliikettä sekä kotimaasta että ulkomailta.

Kuvio 5. Väestönkehitys Vaasassa (SVT 2025a).

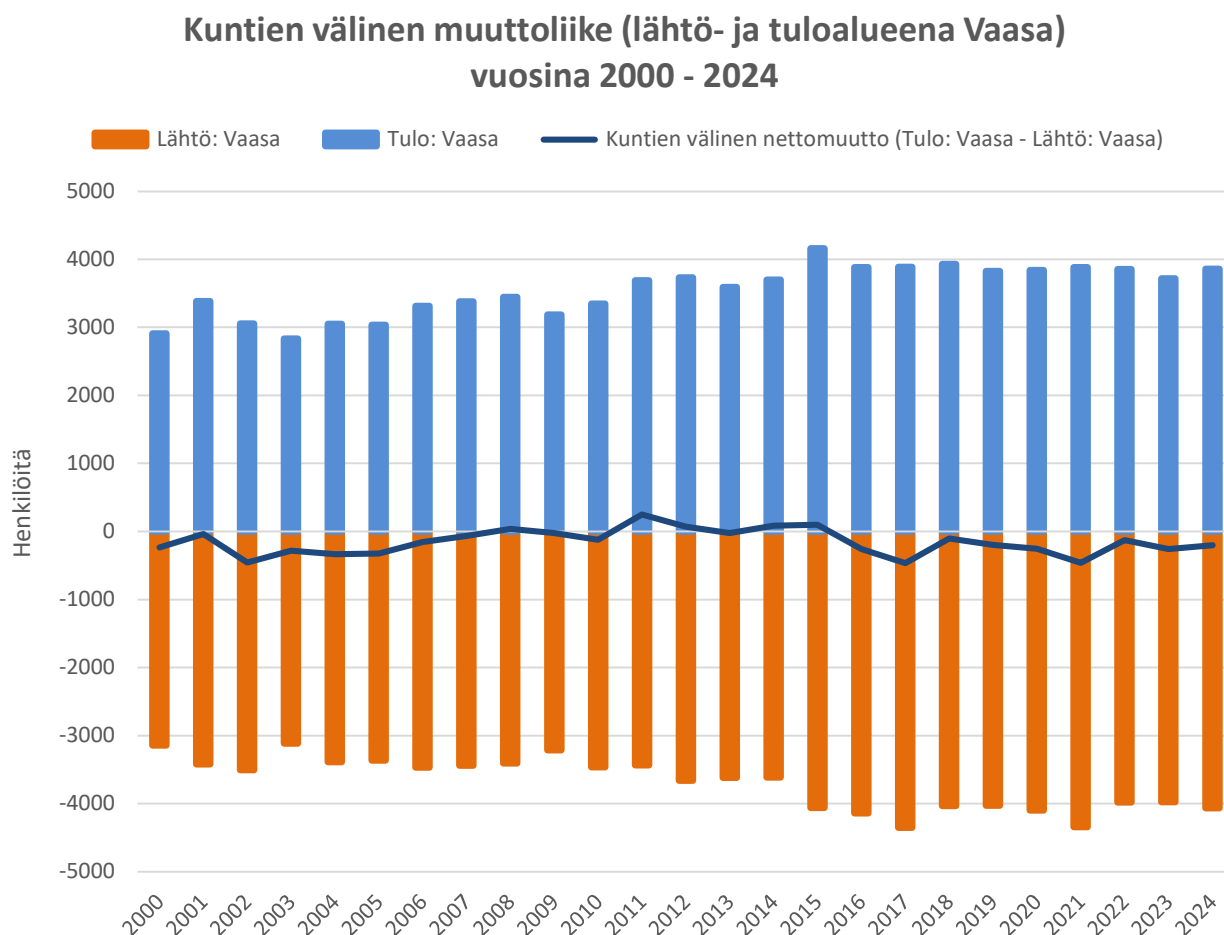
Kuvio 6 havainnollistaa Vaasan vuosittaista väestönmuutosta sekä luonnollista väestönlisäystä. Luonnollinen väestönlisäys (syntyneiden ja kuolleiden erotus) on vuodesta 2017 lähtien ollut joko negatiivinen tai lähellä nollatasoa. Tämä heijastaa laajempaa kansallista kehityskulkua, jossa syntyvyyden lasku ja väestön ikääntyminen ovat keskeisiä väestönkehitykseen vaikuttavia tekijöitä (Valtioneuvosto 2021, 16). Väestön kokonaiskasvu on kuitenkin ollut positiivista suurimman osan tarkastelujaksosta. Voimakkainta kasvu on ollut vuosina 2011, 2023 ja 2024. Vuonna 2017 koettiin suurin väestötappio (-228 hlö).

Kuvio 6. Vuosittainen väestönmuutos Vaasassa (SVT 2025a; 2025d).

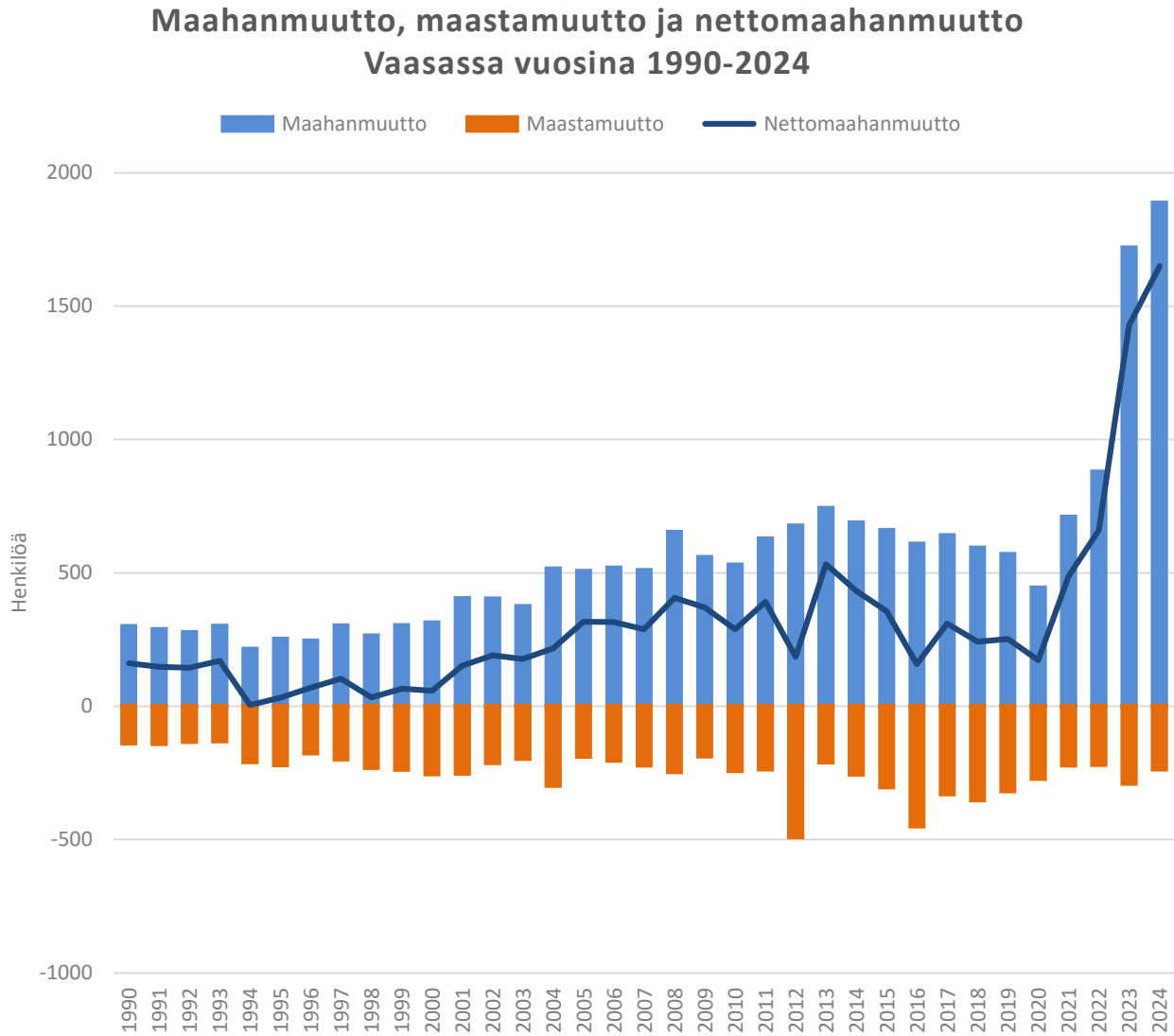
Kuvio 7 kuvaa kuntien välistä muuttoliikettä Vaasassa siten, että eriteltyinä ovat sekä kaupungista poismuuttaneiden (lähtöalueena Vaasa) että kaupunkiin muuttaneiden (tuloalueena Vaasa) määrät vuosittain. Lisäksi kuviossa on esitetty nettomuutto eli erotus tulo- ja lähtömuuttojen välillä. Kuntien välinen muuttoliike Vaasassa on ollut tarkastelujakson ajan suurimmaksi osaksi tappiollista. Vaikka Vaasan kaupungin sisään- ja poismuuttajien määrät ovat vuosittain olleet lähellä toisiaan, Vaasa on menettänyt väestöä muihin kuntiin lähes poikkeuksetta. Vuonna 2024 tämä kehityssuunta koski myös ulkomaalaistaustaista väestöä. Vaasaan muutti muista kunnista 533 ulkomaalaistaustaista henkilöä,

mutta samana vuonna 912 muutti kaupungista pois, jolloin nettomuutto oli -379 henkilöä (Kototietokanta 2025a). Kuntien välisen muuttotappion taustalla voi osittain olla Vaasan kaltaisille opiskelija-kaupungeille tyypillinen ilmiö, jossa opiskelijat muuttavat pois suurempiin kaupunkeihin valmistumisen jälkeen työn tai jatko-opintojen perässä.

Kuvio 7. Kuntien välinen muuttoliike (lähtö- ja tuloalueena Vaasa) (SVT 2025e).

Kuvio 8 kuvaa kansainvälisen muuttoliikkeen kehitystä Vaasassa vuosina 1990–2024. Vuoteen 2000 saakka nettomaahanmuutto, eli maahanmuuton ja maastamuuton erotus, oli Vaasassa maltillista. Vuoden 2000 jälkeen nettomaahanmuutto on ollut suurimmaksi osaksi nousujohteista. Vuodesta 2021 lähtien Vaasaan suuntautuva maahanmuutto on kasvanut voimakkaasti ja vuonna 2024 Vaasaan muutti ennätysmäärä maahanmuuttajia, yhteensä 1886 henkilöä, joista 97 henkilöä oli suomalaistaustaisia, niin sanottuja paluumuuttajia, ja loput ulkomaalaistaustaisia (Kototietokanta 2025a). Tämä osoittaa, että maahanmuutosta on muodostunut keskeinen väestönkasvun lähde Vaasassa, luonnollisen väestönlisäyksen ja kuntien välisen muuttotaseen ollessa alijäämäistä.

Kuvio 8. Maahanmuutto, maastamuutto ja nettomaahanmuutto Vaasassa (SVT 2025e).

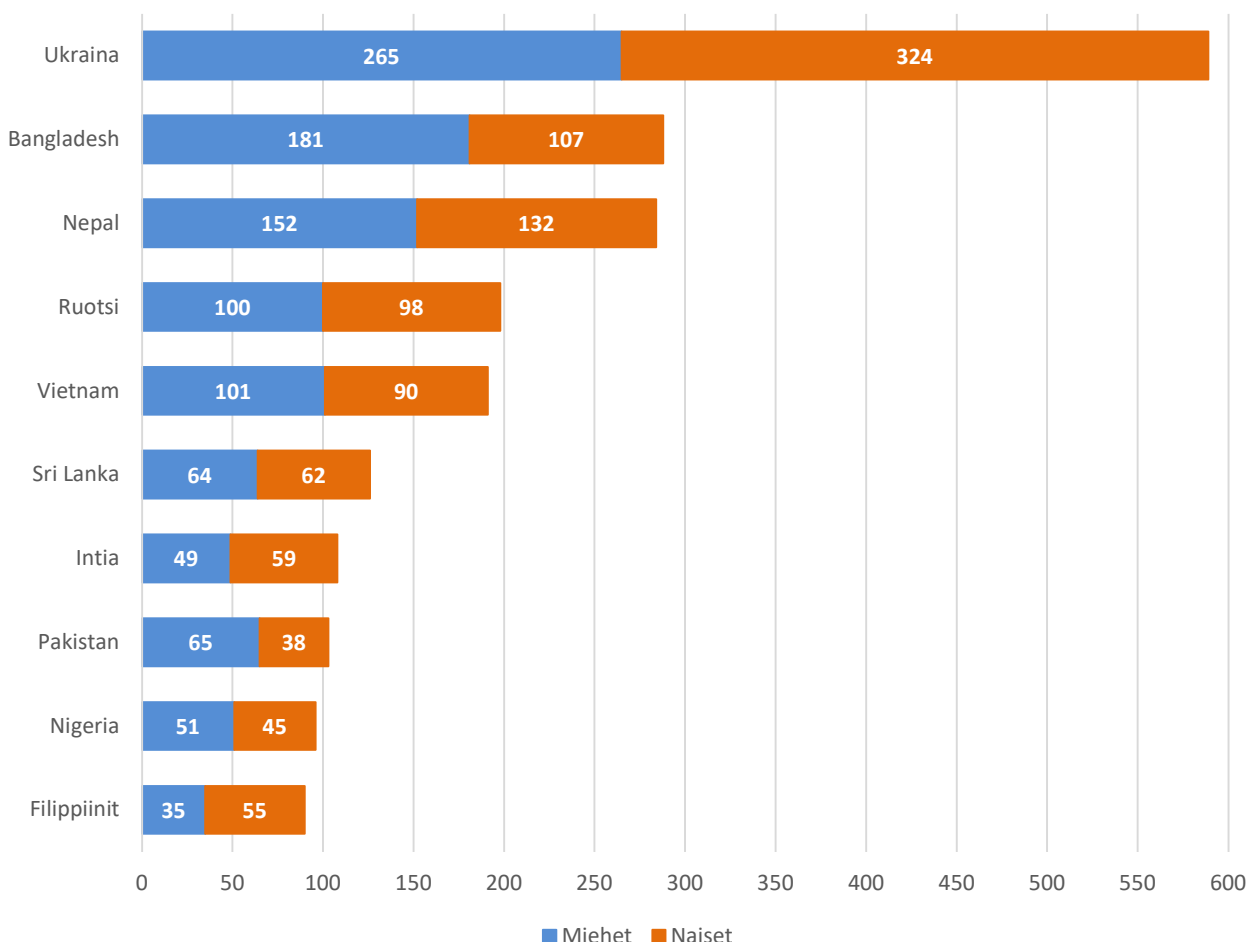
Taulukkoon 3 on koottu tunnuslukuja koko maan, Pohjanmaan ja Vaasan väestöstä syntyperän mukaan. Vuonna 2024 Vaasassa asui yhteensä 70 361 asukasta, joista 14,2 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia. Näistä ulkomaalaistaustaisista 8 733 oli syntynyt ulkomailla ja 1 234 Suomessa. Vertailun vuoksi koko maassa ulkomaalaistaustaisten osuus oli 11,1 prosenttia ja Pohjanmaan maakunnassa 11,3 prosenttia. Vaasan ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on siis maakunta- ja valtakunnallista keskitasoa korkeampi. Tämä voi osittain selittyä sillä, että Vaasan väestönkasvu on viime vuosina perustunut pitkälti kansainväliseen muuttoliikkeeseen, mikä on lisännyt ulkomaalaistaustaisen väestön osuutta kaupungissa.

Taulukko 4. Tunnuslukuja väestöstä alueittain syntyperän mukaan (SVT 2025a).

Alue	Taustamuuttaja	Väestö	Osuus alueen koko väestöstä
Koko maa	Väestö yhteensä	5635971	100 %
	Suomalaistaustaiset	5012022	88,9 %
	Ulkomaalaistaustainen, syntynyt ulkomailla	527613	9,4 %
	Ulkomaalaistaustainen, syntynyt Suomessa	96336	1,7 %
	Ulkomaalaistaustaiset yhteensä	623949	11,1 %
Pohjanmaa	Väestö yhteensä	178749	100 %
	Suomalaistaustaiset	158626	88,7 %
	Ulkomaalaistaustainen, syntynyt ulkomailla	17487	9,8 %
	Ulkomaalaistaustainen, syntynyt Suomessa	2636	1,5 %
	Ulkomaalaistaustaiset yhteensä	20123	11,3 %
Vaasa	Väestö yhteensä	70361	100 %
	Suomalaistaustaiset	60394	85,8 %
	Ulkomaalaistaustainen, syntynyt ulkomailla	8733	12,4 %
	Ulkomaalaistaustainen, syntynyt Suomessa	1234	1,8 %
	Ulkomaalaistaustaiset yhteensä	9967	14,2 %

Kuvio 9 kuvaa Pohjanmaalle vuonna 2024 muuttaneiden maahanmuuttajien kymmenen suurinta taustamaata ja muuttaneiden määrät sukupuolittain. Pohjanmaalle muutti vuonna 2024 yhteensä 2961 maahanmuuttajaa, joista 297 oli suomalaistaustaisia ja loput ulkomaalaistaustaisia (Kototietokanta 2025a). Vaasa vastaanotti näin ollen lähes kaksi kolmasosaa kaikista Pohjanmaan maakuntaan muuttaneista maahanmuuttajista. Vaasan vetovoima kansainvälisten muuttajien näkökulmasta voi liittyä useisiin tekijöihin, kuten kaupungin kokoon, olemassa oleviin maahanmuuttajaverkostoihin, laajaan korkeakoulutarjontaan sekä hyvään työmarkkinatilanteeseen. Lisäksi kaupungin monikielisyys (ks. Kuvio 12) voi osaltaan vahvistaa Vaasan asemaa maahanmuuton kohdealueena.

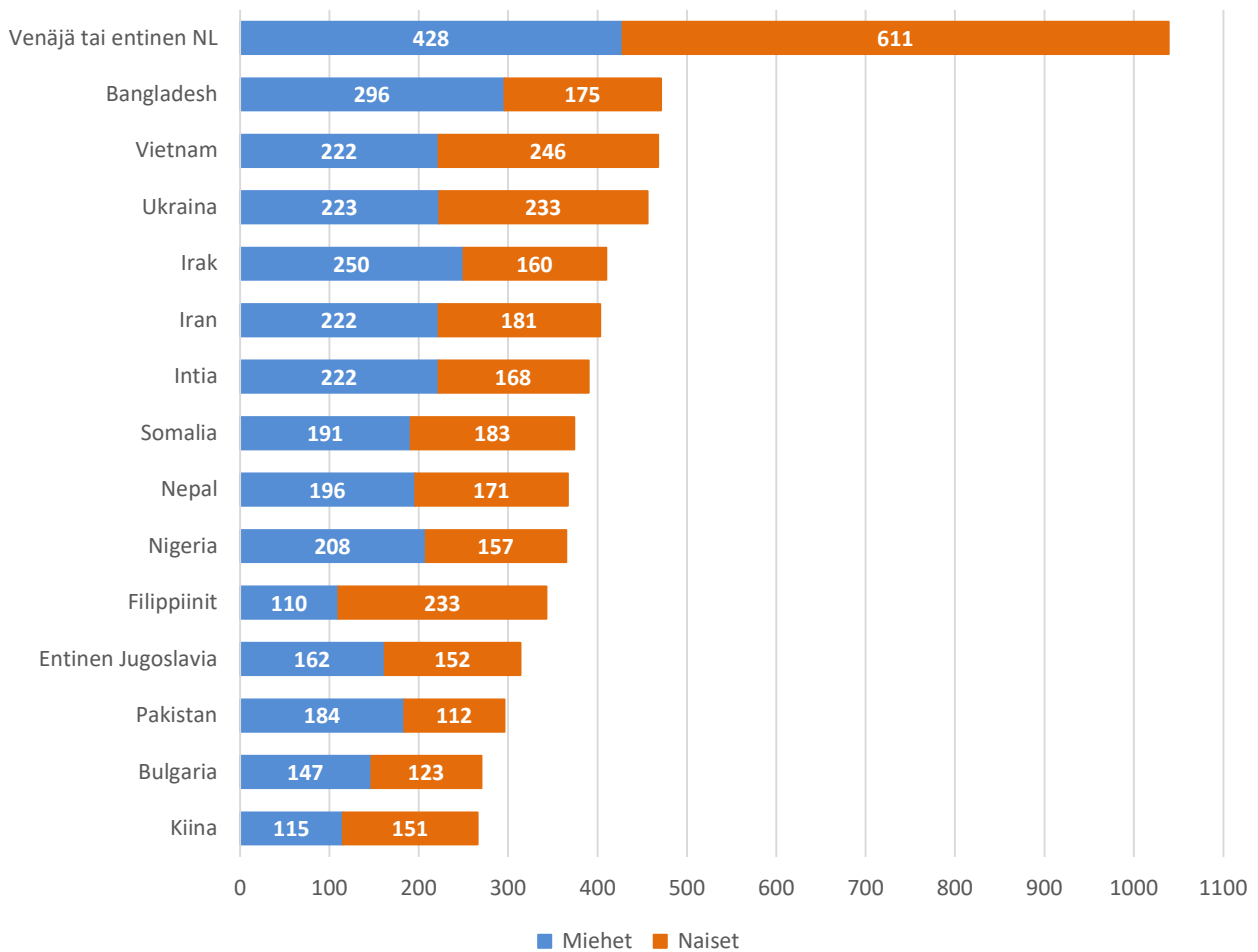
Pohjanmaalle vuonna 2024 muuttaneiden maahanmuuttajien kymmenen suurinta taustamaata

Kuvio 9. Pohjanmaalle muuttaneiden maahanmuuttajien suurimmat taustamaat (SVT 2025e).

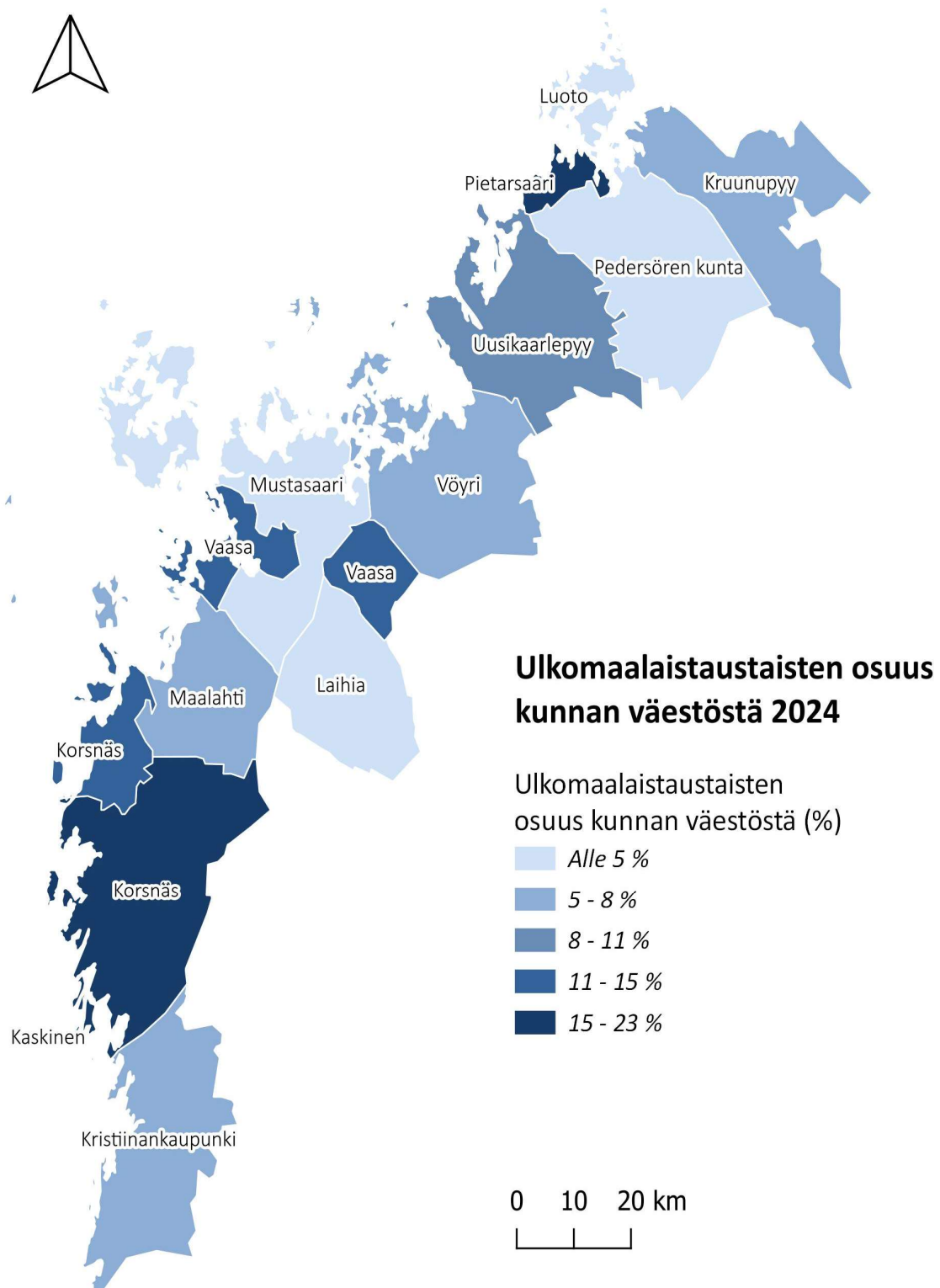
Vuonna 2024 Vaasassa asui 9967 ulkomaalaistaustaista henkilöä, 77 eri taustamaasta. Suurimmat ryhmät ovat peräisin Venäjältä tai entisestä Neuvostoliitosta, Bangladeshista, Vietnamista ja Ukrainasta (Kuvio 10). Vaasan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä noin 52 % oli miehiä ja 48 % naisia. Suomalaistaustaisten osalta miehien osuus väestöstä on noin 51 % ja naisten osuus 49 %. Erot sukupuolten välillä eivät siis ole kovinkaan suuria koko ulkomaalaistaustaista ja suomalaistaustaista väestöä tarkasteltaessa, mutta taustamaita erikseen tarkasteltaessa erot ovat joidenkin maiden kohdalla huomattavampia. Vaasan bangladeshilaistaustaisten (miehiä 63 %), irakiläistäustaisten (61 %) ja pakistanilaistaustaisten (62 %) väestön osalta miehiä on selvästi enemmän, kun taas naisia on selkeästi enemmän filippiiniläistäustaisten (68 % naisia) ja Venäjän tai entisen neuvostoliittolaistaustaisten (59 %) väestössä. (SVT 2025a.)

Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön 15 suurinta taustamaata per sukupuoli (vuonna 2024)

Kuvio 10. Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön 15 suurinta taustamaata sukupuolen mukaan (SVT 2025a).

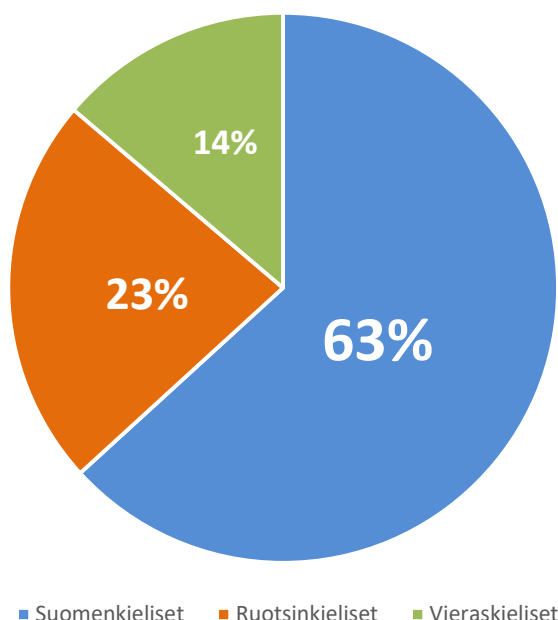
Kuvion 11 kartta havainnollistaa Pohjanmaan kuntien ulkomaalaistaustaisten osuutta kunnan väestöstä. Pohjanmaan kunnista suurin ulkomaalaistaustaisten osuus kunnan väestöstä on Närpiössä (23 %). Närpiön jälkeen järjestyksessä suurimmat osuudet ovat Kaskisissa (17,2 %), Pietarsaaressa (17 %), Korsnäsissä (14,8 %) ja Vaasassa (14,2 %). Pienimmät osuudet puolestaan ovat Laihialla (2,2 %) ja Luodossa (4 %). Pohjanmaan alueelle suuntautuvaa muuttoliikettä selittävät osaltaan alueen korkeakoulumahdollisuudet, kaksikielinen ympäristö, kansainväliset suuryritykset sekä pakolaisten vastaanotto.

Kuvio 11. Ulkomaalaistaustaisten osuus kunnan väestöstä (SVT 2025a, pohjakartta: Maanmittauslaitos ja Ek 2024, kartan tekijä: Benita Vieri).

Vaasa on yksi Suomen 33:sta virallisesta kaksikielisestä kunnasta. Maakuntia tarkasteltaessa, suurimmassa osassa Pohjanmaan kunnista on ruotsinkielinen enemmistö. Vaasassa kuitenkin enemmistö (noin 63 %) on suomenkielisiä (Kuvio 12). Ruotsinkielisiä on noin 23 % ja vieraskielisiä noin 14 %. Vaasassa puhuttiin 101 eri kieltä vuonna 2024 (Rantakari, sähköpostiviesti 2.6.2026), suurimpien vieraskielien ollessa järjestyksessä ukraina, arabia, englanti ja venäjä (SVT 2025a). Kielitaidon merkitys on keskeinen kotoutumisessa, sillä se vaikuttaa työllisyyteen, työmarkkina-asemaan ja sosiaaliin verkostoihin (Ager & Strang 2008, 182; Lang 2022). Riittävä suomen tai ruotsin kielen taito on lisäksi lainsäädännöllinen edellytys Suomen kansalaisuuden saamiselle, mikä korostaa kielitaidon keskeistä asemaa kotoutumisessa (Kansalaisuuslaki 359/2003, 13 §).

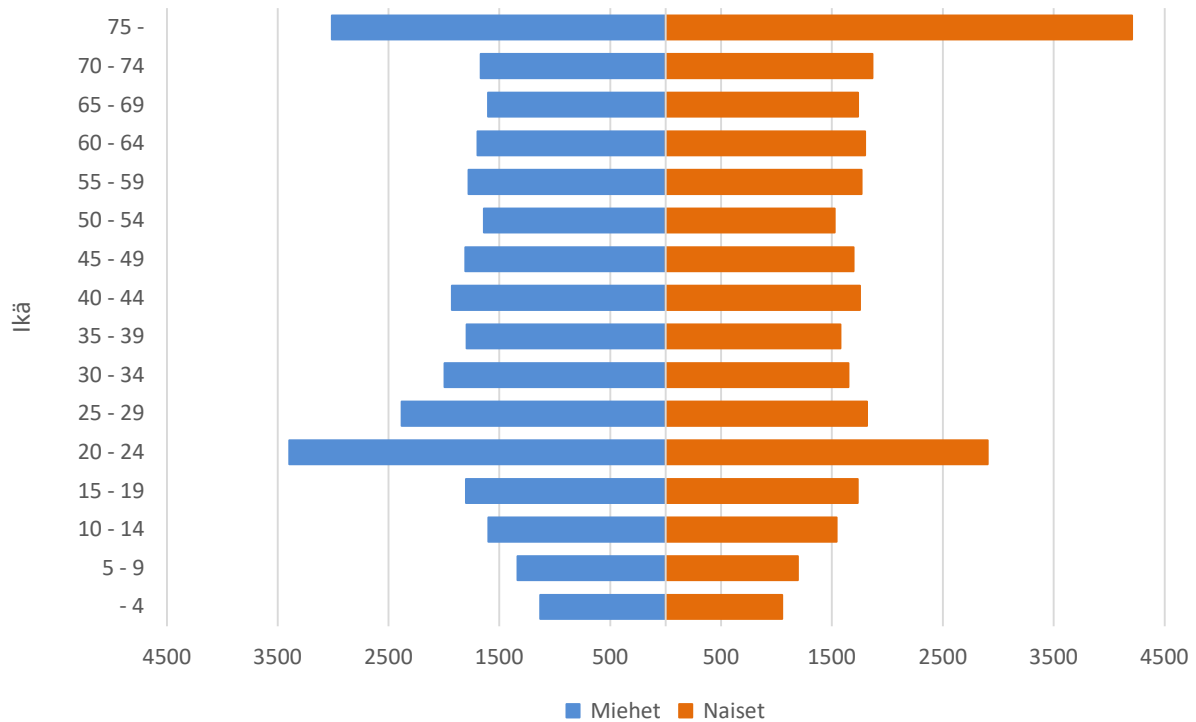
Kielirakenne Vaasassa vuonna 2024

Kuvio 12. Kielirakenne Vaasassa (SVT 2025a).

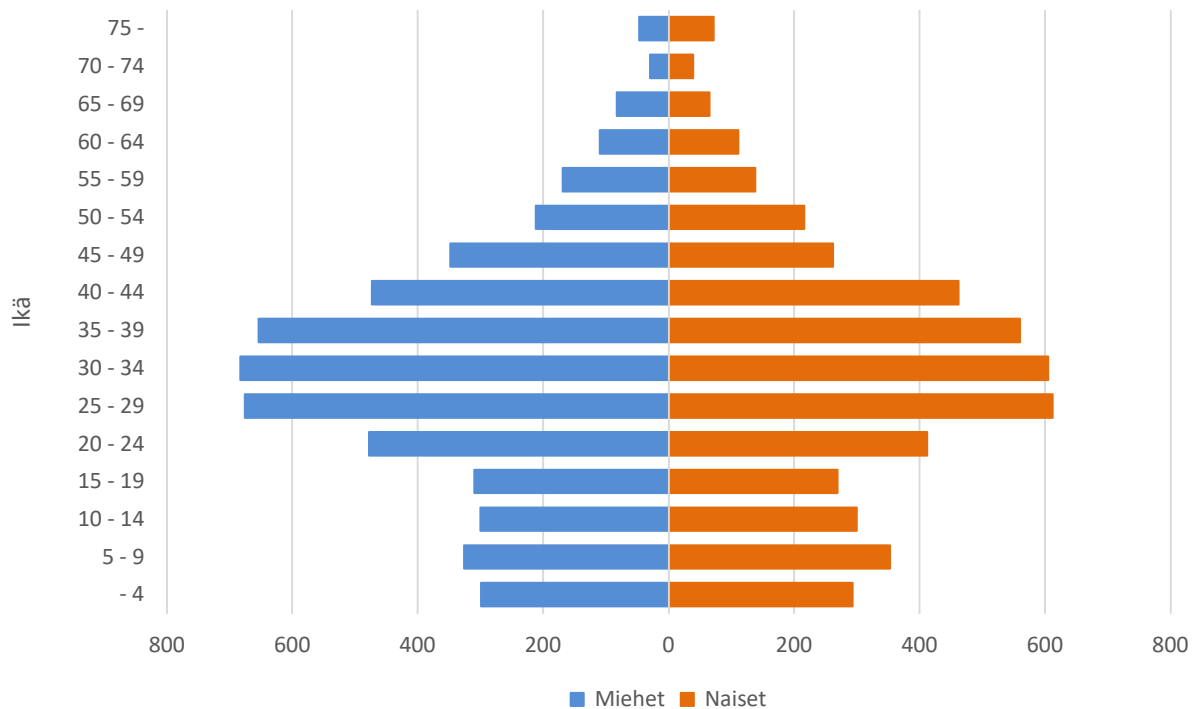
Kuviot 13 ja 14 kuvaavat suomalais- ja ulkomaalaistaustaisen väestön ikärakenteita Vaasassa vuonna 2024. Suomalaistaustaisten ikärakennetta tarkasteltaessa väestö jakautuu melko tasaisesti eri ikäluokkiin, lukuun ottamatta yli 75-vuotiaiden ja 20–24-vuotiaiden ikäluokkia. 20–24-vuotiaiden korkean määrän selittää mitä luultavimmin Vaasan korkeakoulukaupungin asema ja opiskelijoiden suuri määrä. Alle 15-vuotiaiden osuus on pieni verrattuna muihin ikäluokkiin, mikä heijastaa syntyvyyden laskua. Suomalaistaustainen väestö Vaasassa on siis suhteellisen ikääntyvää. Ulkomaalaistaustainen väestö on keskimäärin nuorempaa kuin suomalaistaustainen väestö. Tämä näkyy erityisesti 20–39-vuotiaiden ikäluokissa, jotka muodostavat suuren osan muuttajista. Vuonna 2024 Vaasaan muuttaneista maahanmuuttajista 66 % oli iältään 20–39-vuotiaita (SVT 2025e).

Suomalaistaustaisten ikärakenne Vaasassa vuonna 2024

Kuvio 13. Suomalaistaustaisten ikärakenne Vaasassa (Kototietokanta 2025b).

Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Vaasassa vuonna 2024

Kuvio 14. Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Vaasassa (Kototietokanta 2025b).

5.2 Maahanmuuttajien kotoutuminen – Työllisyys, koulutus ja asuminen

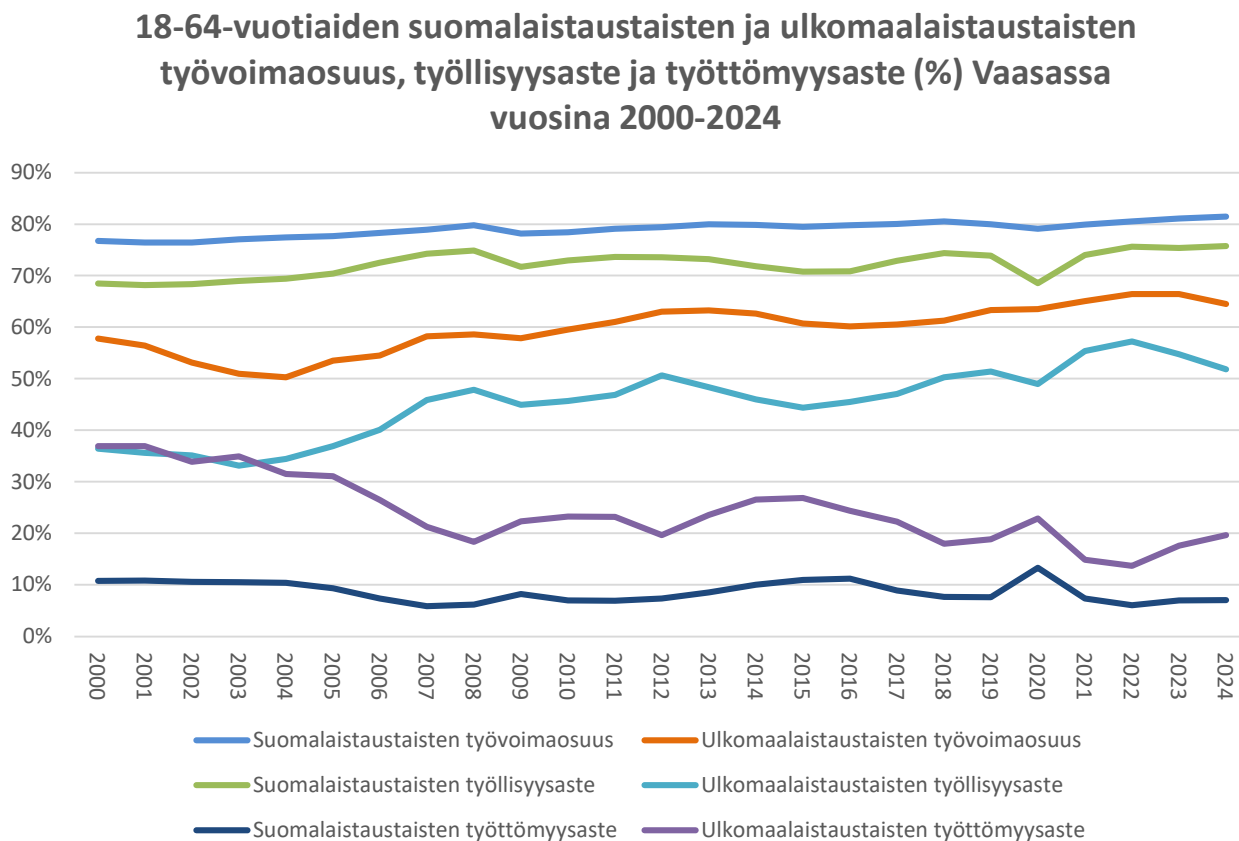
5.2.1 Työllisyys ja koulutus

Tässä luvussa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisen työikäisen väestön (18–64-vuotiaat) työllisyyslannetta ja koulutustasoa Vaasassa. Tarkastelun tavoitteena on hahmottaa eroja, joita esiintyy työllisyyden ja koulutuksen osalta ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisen väestön välillä. Työllisyys ja koulutus ovat keskeisiä kotoutumisen osa-alueita: Ne tuovat toimeentuloa, luovat sosiaalisia verkostoja ja vahvistavat kuulumisen tunnetta. Suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisen väestön väliset erot työllisyydessä ja koulutuksessa voivat paljastaa kotoutumiseen liittyviä onnistumistekijöitä ja haasteita. Tarkastelussa hyödynnetään pääosin KEHA-keskuksen koto- ja kotoutumisen indikaattori-tietokantojen aineistoa, joka mahdollistaa syntyperän mukaiset vertailut kunnittain.

Vuonna 2024 Vaasan 18–64-vuotiaiden väestön työllisyysaste, eli työllisten osuus koko kyseisen ikäryhmän väestöstä, oli hieman pienempi (Vaasa 71,7 %) kuin koko maassa (72,1 %). Kuitenkin pelkästään työvoimaa tarkasteltaessa, työllisten osuus työvoimasta oli Vaasassa noin 91 prosenttia, mikä ylitti reilusti valtakunnallisen tason, noin 88 prosenttia. Myös työttömyysaste, joka kuvaa työttömien osuutta työvoimasta, oli Vaasassa positiivisempi kuin koko maassa. Vaasassa työttömyysaste oli 8,8 prosenttia, kun vastaava luku koko maassa oli lähes 12 prosenttia. Lisäksi Vaasan taloudellinen huoltosuhde oli vuonna 2024 120, mikä oli huomattavasti alhaisempi kuin koko maan keskiarvo (133). (SVT 2025f.) Taloudellinen huoltosuhde kuvaa ei-työllisten (työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat) määrää sataa työllistä kohden (Tilastokeskus, ei pvm.). Vaasan työmarkkinatilanteen vahvuuksia selittävät etenkin alueen monipuolinen elinkeinorakenne ja kaupungissa toimivat suurtyönantajat. Kotoutumisen näkökulmasta suotuisa työmarkkinatilanne luo lähtökohtaisesti hyvät edellytykset maahanmuuttajien työllistymiselle.

Vaasan ulkomaalaistaustaisen työikäisen väestön työllisyyttä kuvaavat luvut poikkeavat huomattavasti suomalaistaustaisesta väestöstä. Kuviossa 15 on kuvattuna Vaasan suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisen väestön työmarkkinatilanne työvoimaosuuden, työllisyysasteen ja työttömyysasteen kautta. Vuonna 2024 Vaasassa asuvien ulkomaalaistaustaisten työikäisten työllisyysaste oli noin 52 %, kun suomalaistaustaisten vastaava luku oli noin 76 %. Myös työttömyyttä on havaittavissa enemmän ulkomaalaistaustaisessa väestössä verrattuna suomalaistaustaiseen väestöön. Ulkomaalaistaustaisen työikäisen väestön työttömyysaste oli Vaasassa vuonna 2024 noin 20 %, kun suomalaisistaustaisten työttömyysaste oli 7 %. Työvoimaosuus oli ulkomaalaistaustaisilla 64,5 %, kun suomalaistaustaisten työvoimaosuus oli 81,5 %. Erot työllisyydessä voivat selittyä muun muassa kielitaidon puutteilla (Nieminen 2015, 130; Martelin ym. 2020, 57), osaamisen tunnustamiseen liittyvillä haas-

teilla ja sosiaalisen verkostojen puutteilla (Vartiainen & Härkönen 2019, 8–9), etnisellä syrjinnällä (Ahmad 2020; Ahmad 2025) tai elämäntilanteisiin, kuten opiskeluun tai perhevapaisiin liittyvillä tekijöillä.

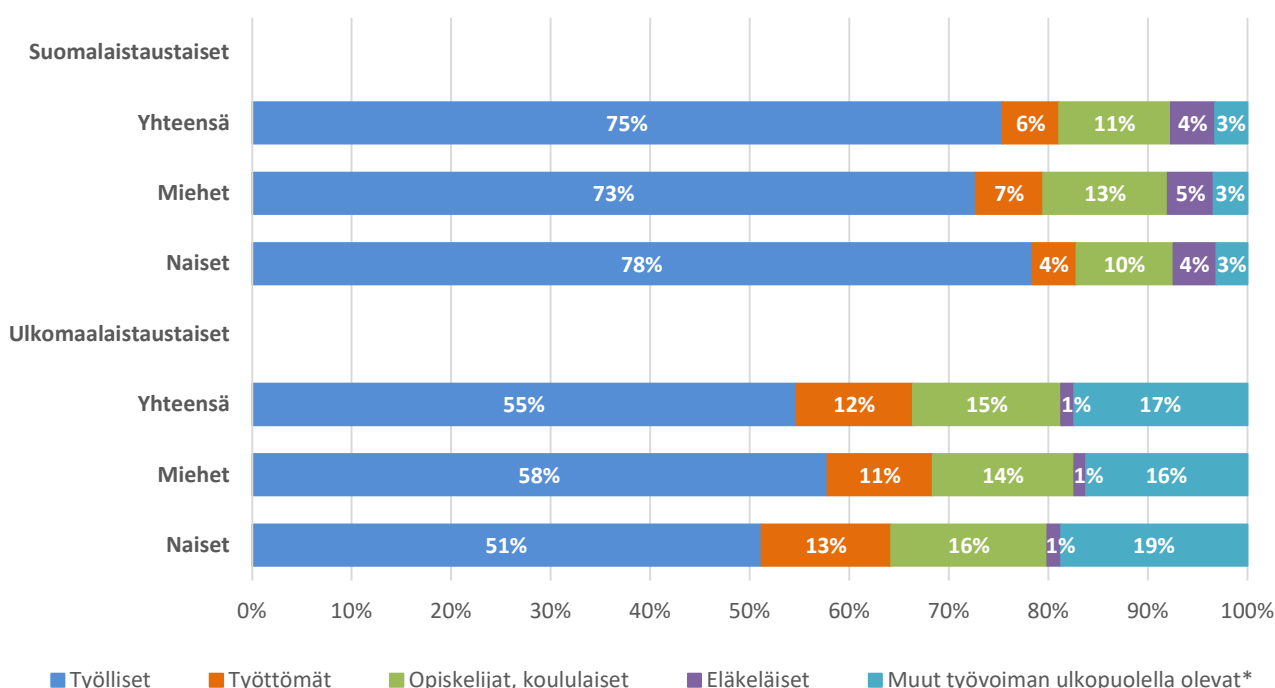

Kuvio 15. Tunnuslukuja työllisyydestä Vaasassa (Kototietokanta 2025c).

Kuvio 16 kuvaa työikäisten suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten vaasalaisten pääasiallisen toiminnan jakaumia sukupuolen mukaan vuonna 2023. Tarkastelu paljastaa selkeitä eroja työmarkkina-asemassa väestöryhmien ja sukupuolten välillä. Suomalaistaustaisessa väestössä työllisyysaste oli selvästi korkeampi (75 %) kuin ulkomaalaistaustaisessa väestössä (55 %), ja ero korostuu erityisesti naisilla – suomalaistaustaisista naisista 78 % oli työllisiä, kun taas ulkomaalaistaustaisista naisista vain 51 % kuului tähän ryhmään. Miehillä ero on hieman pienempi, mutta silti selvä – suomalaistaustaisista miehistä 73 % ja ulkomaalaistaustaisista 58 % oli työllisiä. Työttömyysasteet osoittavat samansuuntaista eriytymistä. Ulkomaalaistaustaisista työikäisistä 12 % oli työttömiä, kun suomalaistaustaisilla vastaava osuus oli vain 6 %. Ero on huomattava etenkin naisten välillä. Ulkomaalaistaustaisia työttömiä naisia on suhteessa noin kolminkertaisesti enemmän kuin suomalaistaustaisia työttömiä naisia.

Opiskelijoiden osuus on ulkomaalaistaustaisessa väestössä korkeampi kuin suomalaistaustaisessa väestössä. Ero korostuu erityisesti naisten kohdalla: ulkomaalaistaustaisista naisista 16 % oli opiskelijoita, kun vastaava osuus suomalaistaustaisista naisista oli 10 %. Muun kuin opiskelun tai eläkkeen vuoksi työvoiman ulkopuolella olevien ulkomaalaistaustaisten osuus on huomattavasti suurempi verrattuna suomalaistaustaiseen väestöön.

18-64-vuotiaiden suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten pääasiallinen toiminta sukupuolen mukaan Vaasassa vuonna 2023

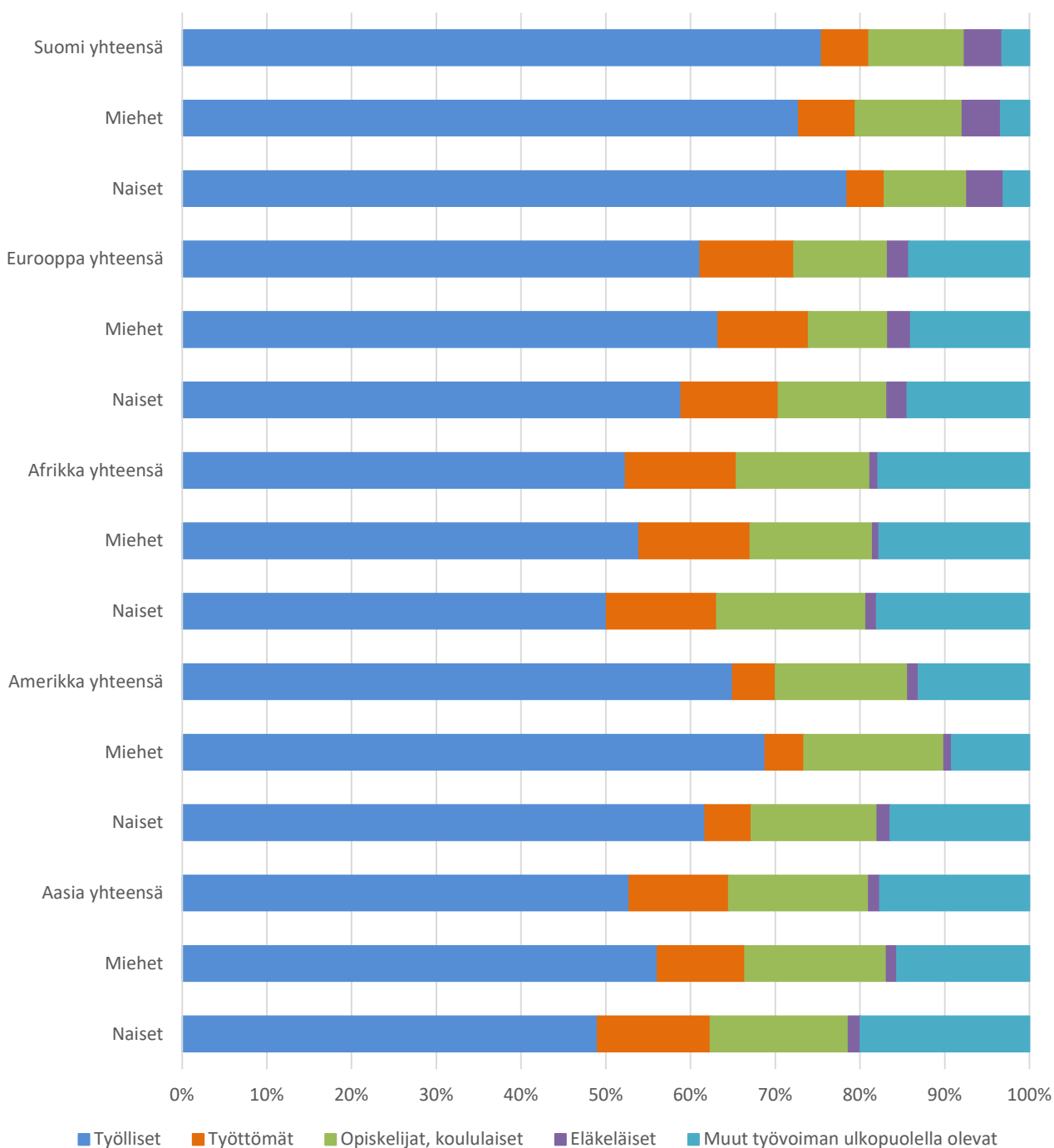
Kuvio 16. Työikäisten pääasiallinen toiminta sukupuolen mukaan (Kototietokanta 2025c).

*Muut työvoiman ulkopuolella olevat -luokka kattaa henkilöt, joiden toiminnasta ei ole saatavilla tietoa käytetyistä lähdeaineistoista tai jotka eivät täytä muiden pääasiallisen toiminnan luokkien määriteltyjä kriteerejä.

Kuvio 17 havainnollistaa 18–64-vuotiaiden suomalaistaustaisten sekä eri maanosista lähtöisin olevien ulkomaalaistaustaisten pääasiallisen toiminnan jakauman sukupuolittain Vaasassa vuonna 2023. Tarkempi, taustamaakohtainen tarkastelu ei ole Vaasan osalta mahdollista tietosuojangelman takia. Koko ulkomaalaistaustaiseen väestöön verrattuna amerikkalais- ja eurooppalaistaustaisten työllisyysaste on keskimääräistä korkeampi, kun taas afrikkalais- ja aasialaistaustaisten työllisyysaste on keskimääräistä matalampi. Afrikkalais- ja aasialaistaustaisten väestöryhmissä on myös enemmän työttömyyttä kuin muissa väestöryhmissä. Suomalaistaustaiseen väestöön verrattuna, muissa väestöryhmissä on suurempi opiskelijoiden osuus, lukuun ottamatta eurooppalaistaustaista väestöä. Kaikissa ulkomaalaistaustaisissa väestöryhmissä työvoiman ulkopuolella olevien osuus on huomattavasti suu-

rempi suomalaistaustaiseen väestöön verrattuna. Sukupuolten väliset erot ovat erityisen näkyviä amerikkalais- ja aasialaistaustaisissa ryhmissä, joissa naisten työllisyysaste jää selvästi miesten tasoa alhaisemmaksi.

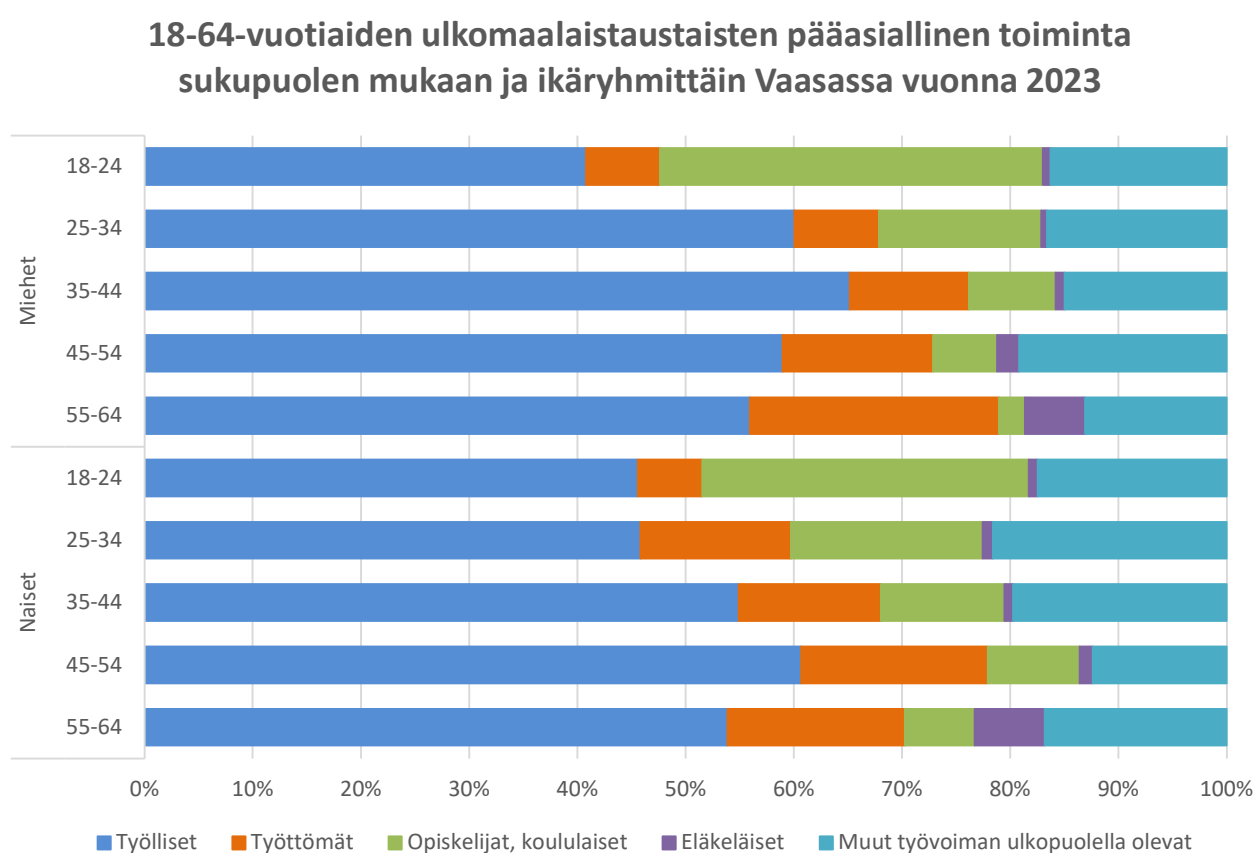
18-64-vuotiaiden suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten pääasiallinen toiminta taustamaanosan mukaan Vaasassa 2023

Kuvio 17. Työikäisten pääasiallinen toiminta taustamaanosan mukaan (Kototietokanta 2025c).

*Poistettu kategoria 'muu tai tuntematon' taustamaanosa pienen otoskoon takia.

Kuvio 18 kuvaa 18–64-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten pääasiallisen toiminnan jakaumia Vaasassa vuonna 2023 ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan. Nuorimmassa ikäryhmässä (18–24 v.) sekä miehillä että naisilla korostuu opiskelijoiden osuus, mikä on tyypillistä tässä ikäluokassa oleville. Kuten aikaisemmissa tilastoissa, myös kuviosta 18 voidaan havainnoida, että työttömyys ja työvoiman ulkopuolella olo on yleisempää naisilla. Ikäryhmiä tarkasteltaessa, sukupuolten väliset erot korostuvat etenkin 25–34- ja 35–44-vuotiaiden ryhmissä. Kyseiset ikäluokat kuvastavat usein elämänvaihetta, jolloin perheen perustaminen ja lasten kasvattaminen on ajankohtaista, mikä saattaa osaltaan selittää miesten ja naisten välisiä eroja työmarkkina-asemassa. Vanhimmassa ikäryhmässä (55–64 v.) työllisyysaste laskee ja eläkkeellä olevien osuus kasvaa, mikä kuvastaa siirtymää pois työmarkkinoilta.

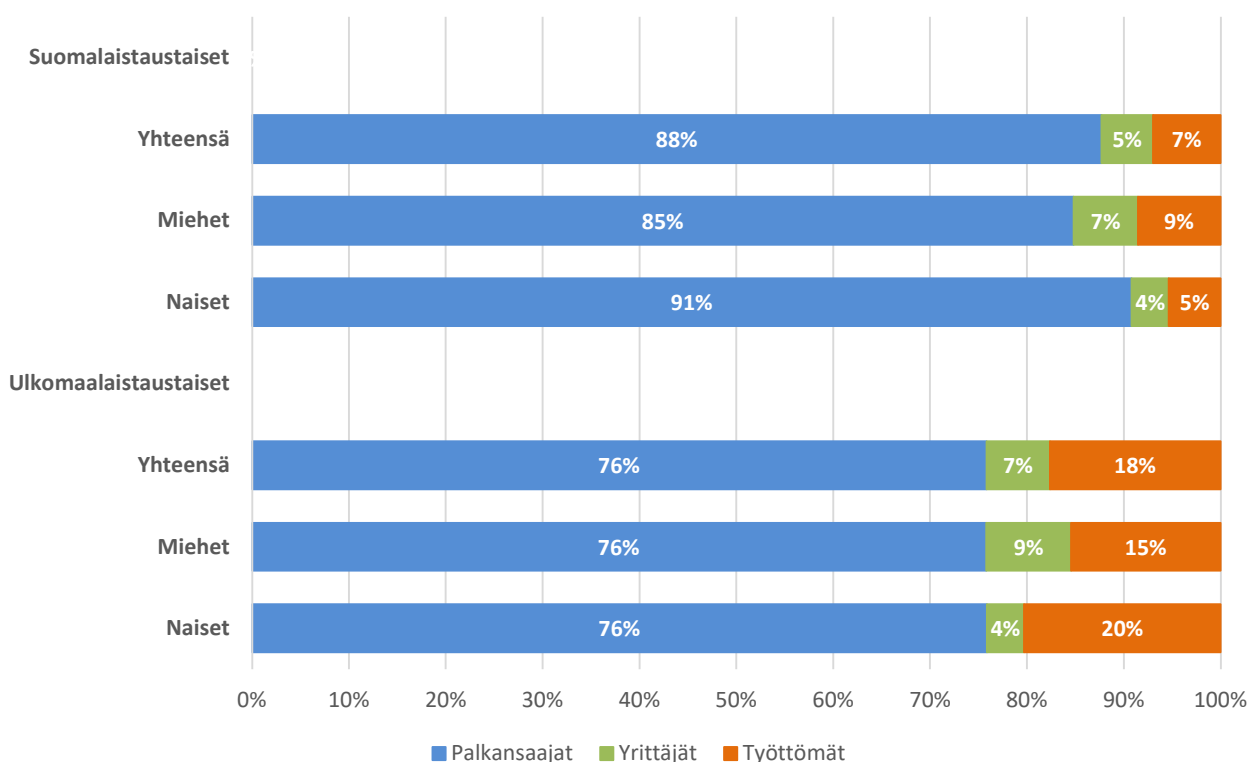

Kuvio 18. Työikäisten pääasiallinen toiminta ikäryhmän mukaan (Kototietokanta 2025c).

Kun tarkastellaan pelkästään työvoimaan kuuluvien ammattiasemaa (Kuvio 19), voidaan jälleen havaita eri väestöryhmien välillä samoja eroja kuin aikaisemmissakin tilastoissa. Ulkomaalaistaustaisissa työikäisissä työttömyysaste oli selvästi korkeampi ja työllistymisaste selvästi matalampi kuin suomalaistaustaisessa väestössä. Ulkomaalaistaustaisen väestön sukupuolten väliset erot korostuvat työttömien kohdalla. Työvoimaan kuuluvia työttömiä ulkomaalaistaustaisia naisia on 20 % kun työttömiä miehiä on 15 %. Ulkomaalaistaustaisia palkansaajia on kuitenkin prosentuaalisesti saman ver-

ran miesten ja naisten keskuudessa. Suomessa yrittäjyyttä on ulkomaalaistaustaisten työllisten keskuudessa enemmän kuin suomalaistaustaisten keskuudessa (Alasalmi & Busk 2025, 3) ja samaa osoitti tulokset Vaasan osalta. Vaasassa tämä korostuu miesten keskuudessa: ulkomaalaistaustaisista miehistä yrittäjinä toimii 9 %, kun taas suomalaistaustaisista miehistä yrittäjinä toimii 7 %.

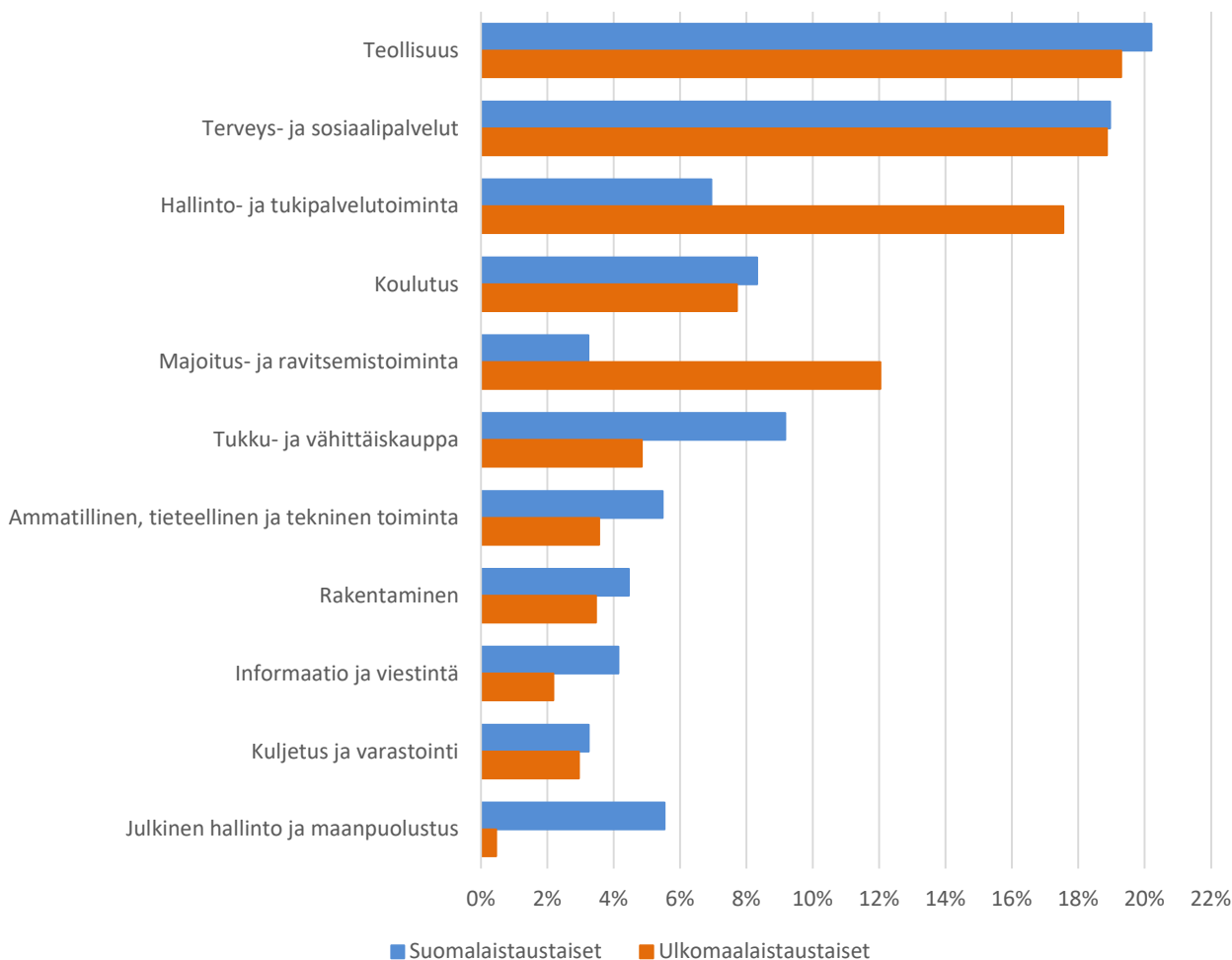
18-64-vuotiaiden työvoimaan kuuluvien suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten pääasiallinen toiminta sukupuolen mukaan Vaasassa vuonna 2023

Kuvio 19. Työikäisten työvoimaan kuuluvien pääasiallinen toiminta sukupuolen mukaan (Kototietokanta 2025c).

Toimialakohtainen tarkastelu (Kuvio 20) osoittaa, että suurin osa sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisista työllisistä työskentelee Vaasassa teollisuuden alalla tai terveys- ja sosiaalipalveluissa. Toimialarakenteessa on kuitenkin havaittavissa myös eroja. Ulkomaalaistaustaiset työlliset työskentelevät suomalaistaustaisia huomattavasti useammin majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa. Suomalaistaustaiset työlliset puolestaan työskentelevät ulkomaalaistaustaisia huomattavasti useammin tukku- ja vähittäiskaupassa sekä julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa.

Työllisten suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten sijoittuminen toimialoittain Vaasassa vuonna 2023 (%-osuus työllisistä)

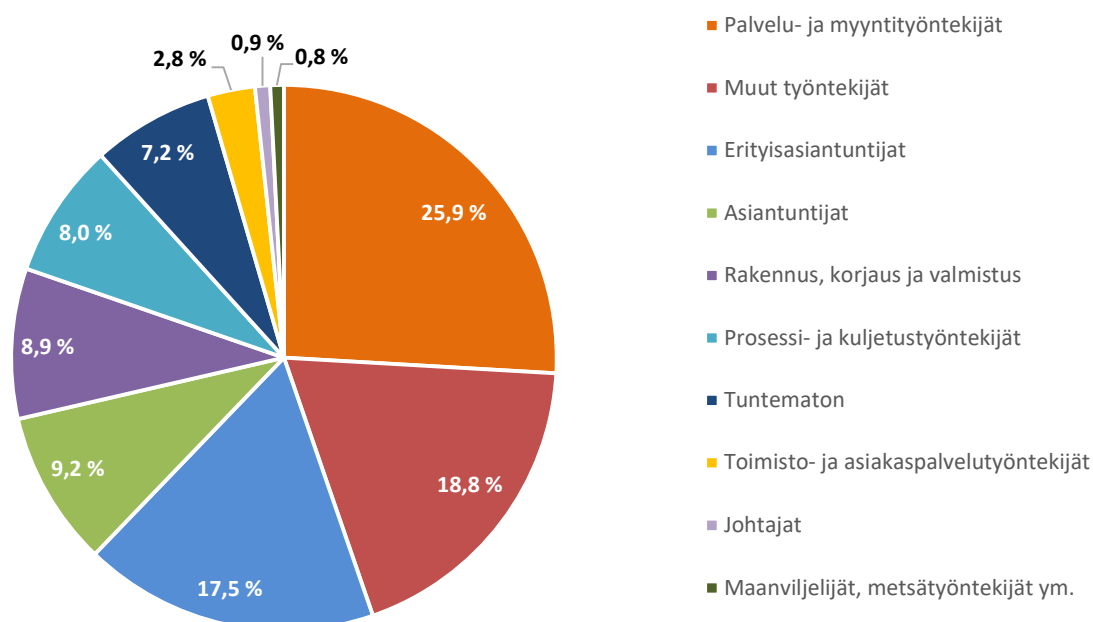

Kuvio 20. Työllisten sijoittuminen toimialoittain (Kototietokanta 2025c).

Ammattiryhmäkohtaisessa tarkastelussa (Kuviot 21 ja 22) voidaan myös havaita eroja ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten jakautumisessa eri ammattiryhmiin. Ulkomaalaistaustaiset työlliset sijoittuvat suurimmaksi osaksi palvelu- ja myyntityöntekijöiden sekä muiden työntekijöiden ammattiryhmiin. Muihin työntekijöihin kuuluvat muun muassa siivoojat, maa-, metsä- ja kalatalouden avustavat työntekijät, teollisuuden ja rakentamisen avustavat työntekijät, avustavat keittiö- ja ruoka-työntekijät, katumyyjät sekä katujen puhtaanapidon ja jätehuollon työntekijät (Kototietokanta 2025c). Myös erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden osuus on huomattava, mikä viittaa siihen, että osa ulkomaalaistaustaisista on sijoittunut koulutusta tai erityisosaamista vaativiin tehtäviin. Rakennus-, korjaus- ja valmistusalan sekä prosessi- ja kuljetustyön osuus on myös huomattava. Sen sijaan toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden, johtajien ja maa- ja metsätaloustyöntekijöiden osuudet ovat pieniä.

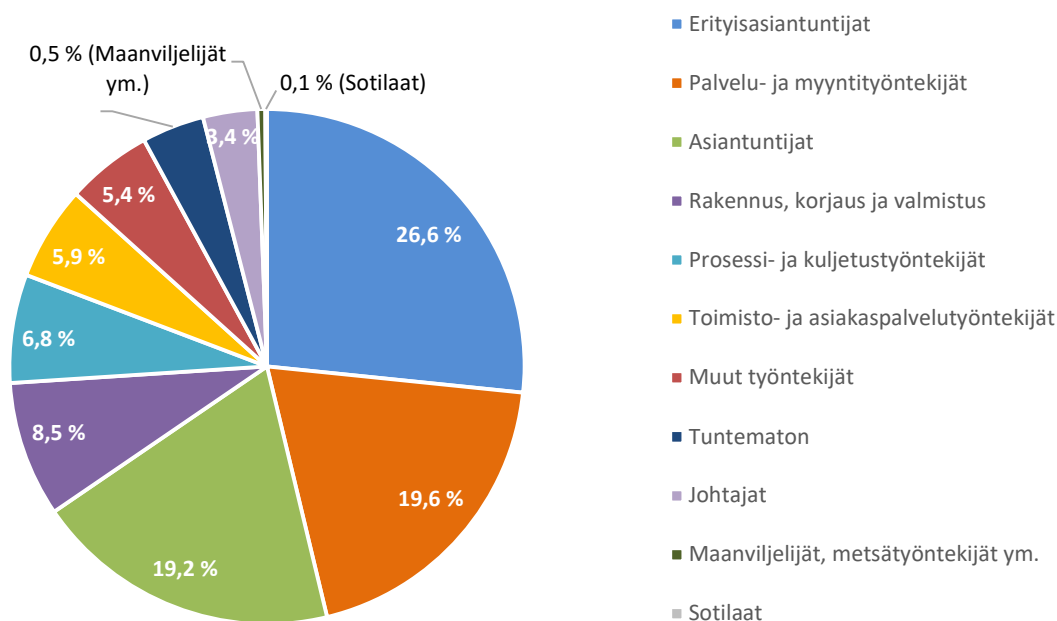
Suomalaistaustaiset työlliset puolestaan painottuvat vahvasti erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden ammattiryhmiin, mikä kuvastaa heidän vahvaa sijoittumistaan korkeamman koulutustason ja asiantuntijuutta vaativiin tehtäviin. Myös suuri osa suomalaistaustaisista työllisistä sijoittuu ulkomaalaistaustaisten työllisten kaltaisesti palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmään. Muiden työntekijöiden osuus on huomattavasti pienempi verrattuna ulkomaalaistaustaisten työllisten osuuteen. Rakennus-, korjaus- ja valmistusalan sekä prosessi- ja kuljetustyön osuudet ovat myös pienempiä kuin ulkomaalaistaustaisilla. Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden ja johtajien osuudet taas ovat selvästi suurempia kuin ulkomaalaistaustaisilla.

Ulkomaalaistaustaiset työlliset ammattiryhmittäin Vaasassa vuonna 2023

Kuvio 21. Ulkomaalaistaustaiset työlliset ammattiryhmittäin (Kototietokanta 2025c).

Suomalaistaustaiset työlliset ammattiryhmittäin Vaasassa vuonna 2023

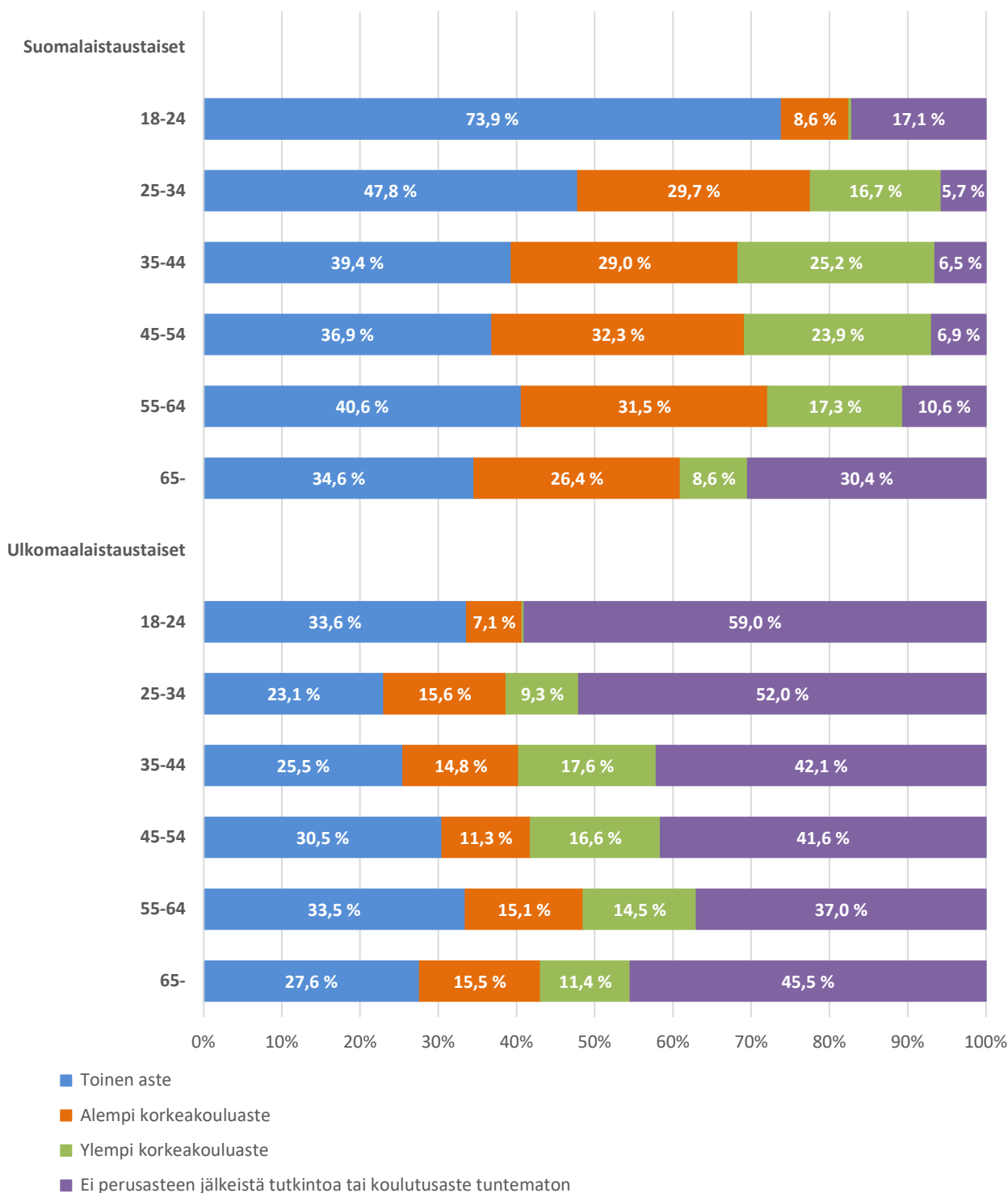
Kuvio 22. Suomalaistaustaiset työlliset ammattiryhmittäin (Kototietokanta 2025c).

Maahanmuuttajien koulutustietojen kattava kerääminen on haastavaa, sillä suomalainen tutkintorekisteri sisältää ainoastaan Suomessa suoritettut tutkinnot sekä ne ulkomailla hankitut tutkinnot, jotka on virallisesti tunnustettu suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Suuri osa ulkomailla suoritetuista opinnoista jää näin ollen rekisterin ulkopuolelle. Tämän tiedollisen aukon paikkaamiseksi koulutusrakenteesta on kerätty lisätietoa erillisten tiedonkeruiden ja kyselyiden avulla. Tilastokeskus on toteuttanut tällaisia täydennyskeruita vuosina 2019 ja 2023, ja niiden tuloksia on hyödynnetty ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakenteen arvioinnissa. (Witting 2024.)

Kuviossa 23 on kuvattuna yli 18-vuotiaiden suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten koulutusaste ikäryhmittäin Vaasassa vuonna 2023. Koulutusasteen tarkastelussa on nähtävillä selviä eroja suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten välillä. Suomalaistaustaisista 18–24-vuotiaista lähes kolme neljäsosaa on suorittanut toisen asteen tutkinnon, kun taas ulkomaalaistaustaisista toisen asteen tutkinnon on suorittanut vain kolmannes. Samalla peräti 59 % ulkomaalaistaustaisista 18–24-vuotiaista kuuluu ryhmään, jolla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai joiden koulutusaste on tuntematon. Erot säilyvät myös vanhemmissa ikäryhmissä: esimerkiksi 25–34-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista yli puolet (52 %) kuuluu tähän ryhmään, kun suomalaistaustaisilla vastaava osuus on vain noin 6 %. Toisaalta ul-

komaalaistaustaisessa väestössä esiintyy myös korkeakoulutettuja: 25–34-vuotiaista joka neljännellä on korkeakoulututkinto ja 55–64-vuotiaista lähes kolmanneksella.

Yli 18-vuotiaiden suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten koulutusaste ikäryhmittäin Vaasassa vuonna 2023

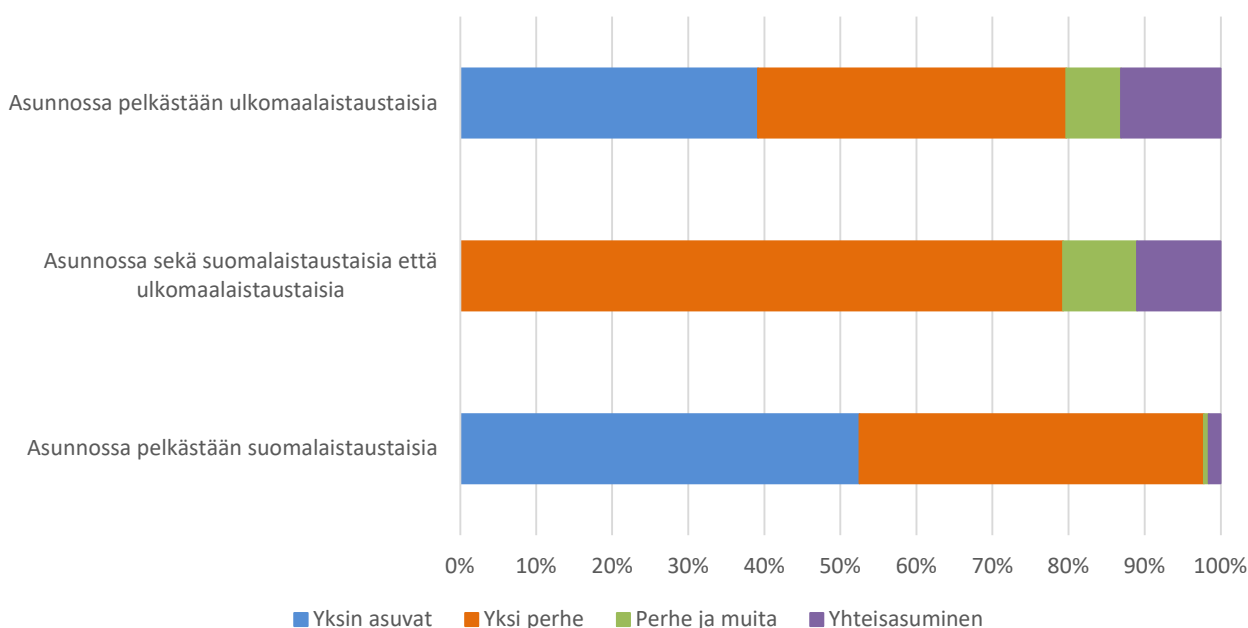
Kuvio 23. Yli 18-vuotiaiden koulutusaste ikäryhmittäin (Kototietokanta 2025c).

5.2.2 Asumisen olosuhteet

Tässä luvussa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisen väestön asumisen olosuhteita Vaasassa. Luvussa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten asuntokuntatyyppejä, asuntojen hallintaperusteita sekä asumisen ahtautta Vaasassa. Lukuja vertaillaan Vaasan suomalaistaustaiseen väestöön. Asumisen olosuhteet ovat keskeinen osa kotoutumista ja arjen vakautta. Asumisen olosuhteet eivät ainoastaan määritä yksilön fyysisiä elinolosuhteita, vaan myös mahdollisuuksia integroitua ympäröivään yhteiskuntaan ja paikallisiin yhteisöihin (Phillips 2006, 539). Tulokset osoittavat, että ulkomaalaistaustaisten asumisen olosuhteet poikkeavat Vaasassa selvästi suomalaistaustaisen väestön asumisesta, mikä vastaa aikaisempien tutkimusten tuloksia (Kauppinen 2019, 153–165; Saukkonen 2024, 31–40). Erot asumisen olosuhteissa voi osittain selittyä kulttuurisilla tekijöillä, mutta myös taloudellisilla syillä, kuten korkeilla asumiskustannuksilla ja heikommalla taloudellisella asemalla (Kauppinen 2019, 153).

Kuvio 24 kuvaa ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisen väestön asuntokuntatyyppirakennetta Vaasassa vuonna 2024. Kuviosta voidaan huomata, kuinka suomalaistaustaisista yli puolet asuu yksin, mikä kuvastaa Suomen yleistä kotitalousrakennetta, jossa yksinasuminen on kansainvälisesti poikkeuksellisen yleistä. Ulkomaalaistaustaiset sen sijaan asuvat useammin yhden tai useamman henkilön kanssa.

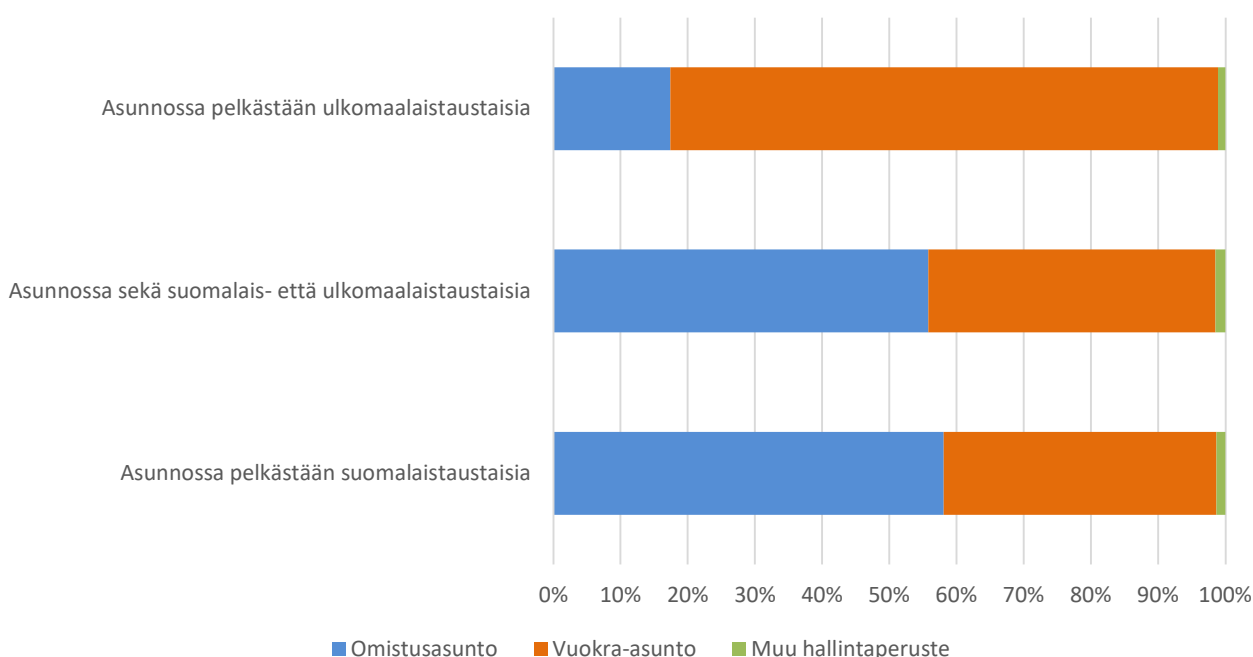
**Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten
asuntokuntatyyppi Vaasassa vuonna 2024**

Kuvio 24. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asuntokuntatyyppi (Kototietokanta 2025d).

Asuntojen hallintaperusterakennetta tarkasteltaessa voidaan myös huomata selkeitä eroja suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten väestön välillä (Kuvio 25). Suomalaistaustaisen väestön asutuksessa omistusasuminen on yleisin asumismuoto. Yli puolet suomalaistaustaisista asutokunnista asuu omistusasunnossa, ja vuokra-asuminen kattaa noin 40 % osuuden. Myös sellaisissa asutokunnissa, joissa asuu sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, omistusasuminen on yleisempää kuin vuokra-asuminen. Sen sijaan pelkästään ulkomaalaistaustaisista koostuvissa asutokunnissa tilanne on päinvastainen – valtaosa (81,5 %) asuu vuokra-asunnoissa, kun taas omistusasuminen on huomattavasti harvinaisempaa. Ulkomaalaistaustaisten vähäisempi omistusasuminen voi selittyä esimerkiksi maahanmuuton alkuvaiheeseen liittyvällä epävarmuudella, heikommalla taloudellisella asemalla, rahoituksen saamiseen liittyvillä haasteilla sekä kulttuurisilla tekijöillä.

Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asunnon hallintaperuste asutokuntakohtaisesti Vaasassa vuonna 2024

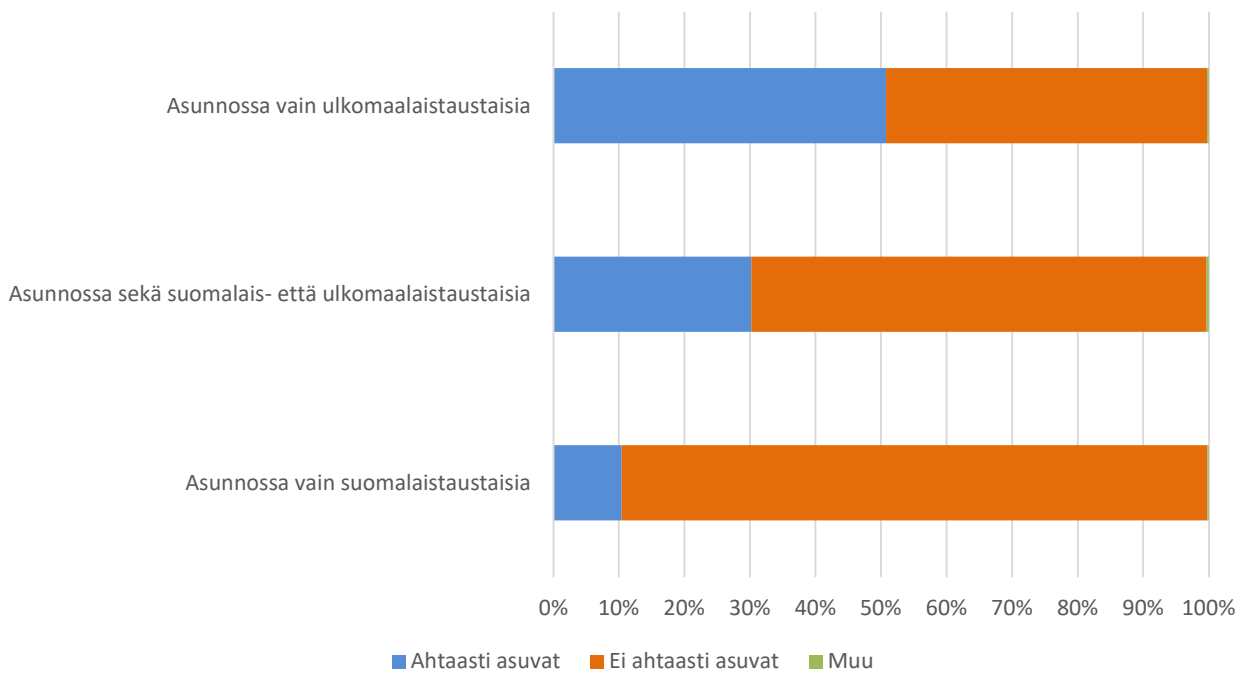

Kuvio 25. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asunnon hallintaperuste asutokuntakohtaisesti (Kototietokanta 2025d).

Myös asumisväljyyden tarkastelussa esiintyy eroja suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten välillä. Kuvio 26 havainnollistaa näitä eroja asumisväljyydessä suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten asutokuntien välillä Vaasassa vuonna 2024. Ahtaasti asuvalla tarkoitetaan asutokuntaa, jossa asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohden, kun keittiötä ei lasketa huoneeksi (Tilastokeskus, ei pvm.). Ahtaasti asuminen on yleisintä asutokunnissa, joissa asuu vain ulkomaalaistaustaisia henki-

löitä. Noin 50,7 % henkilöistä, jotka asuvat asuntokunnissa, jossa on vain ulkomaalaistaustaisia, asui ahtaasti vuonna 2024. Verrattuna asuntokuntiin, jossa asuu vain suomalaistaustaisia, ero on suuri. Suomalaistaustaisissa asuntokunnissa ahtaasti asuvia henkilöitä oli vain 10,4 %. Myös asuntokunnissa, joissa asuu sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, ahtaasti asuminen on melko yleistä, sillä noin 30 % asuu ahtaasti.

Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asumisväljyys Vaasassa vuonna 2024

Kuvio 26. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten asumisväljyys (Kototietokanta 2025d).

6 Johtopäätökset ja yhteenveto

6.1 Tilannekuva Vaasaan suuntautuvasta maahanmuutosta ja Vaasan ulkomaalais-taustaisesta väestöstä

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, miten maahanmuutto on kehittynyt Vaasassa 2000-luvulla ja miten se näkyy Vaasan väestörakenteessa. Tarkoituksena oli muodostaa tilannekuva Vaasaan suuntautuvasta maahanmuutosta sekä kaupungin ulkomaalaistaustaisesta väestöstä. Tätä varten tarkasteltiin Vaasan väestörakennetta ja väestönkehitystä sekä Vaasaan suuntautuvaa muuttoliikettä.

Vaasaan suuntautuva maahanmuutto on kasvanut voimakkaasti 2020-luvulla ja vuonna 2024 Vaasaan muutti ennätysmäärä maahanmuuttajia, yhteensä 1886. Samanaikaisesti Vaasan luonnollinen väestönlisäys on ollut negatiivista tai lähellä nollatasoa ja lisäksi kuntien välinen muuttotase on ollut alijäämäistä, mikä herättää kysymyksen kaupungin pitovoimasta. Näistä kehityssuunnista huolimatta Vaasan väestö on kasvanut vuosien 2020–2024 välillä noin 4,2 prosenttia, mikä osoittaa, että maahanmuutosta on muodostunut keskeinen väestönkasvun lähde Vaasassa. Maahanmuuton kasvu näkyy myös Vaasan kielirakenteessa. Vuonna 2024 kaupungissa puhuttiin yhteensä 101 eri kieltä (Rantakari, sähköpostiviesti 2.6.2026) ja vieraskielisten osuus väestöstä oli noin 14 prosenttia. Puhutuimmat vieraskielet olivat ukraina, arabia, englanti ja venäjä.

Vaasan asukkaista 14,2 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia vuonna 2024, kun koko maassa ulkomaalaistaustaisten osuus oli 11,1 prosenttia ja Pohjanmaan maakunnassa 11,3 prosenttia. Pohjanmaalle vuonna 2024 muuttaneista maahanmuuttajista, yli puolet muutti Vaasaan. Vaasan ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on siis maakunta- ja valtakunnallista keskitasoa korkeampi ja Vaasaan suuntautuu suurin osa Pohjanmaalle suuntautuvasta kansainvälisestä muuttoliikkeestä, mikä korostaa kaupungin asemaa alueellisena maahanmuuttajien vastaanotto- ja asettautumisalueena.

Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön suurimmat taustamaaryhmät on kotoisin Venäjältä tai entisestä Neuvostoliitosta, Bangladeshista, Vietnamista ja Ukrainasta. Vaasan ulkomaalaistaustainen väestö muodostaa monimuotoisen kokonaisuuden, jossa on edustettuna henkilöitä maista, jotka voidaan luokitella konfliktialueiksi sekä maista, joista muutetaan tyypillisesti koulutuksen tai työn perässä. Maahanmuuton syy vaikuttaa keskeisesti kotoutumisen lähtökohtiin ja edistymiseen. Työ-, opiskelu- ja perhesyistä tapahtuva maahanmuutto on usein turvallista ja hallittua ja muuttoon on yleensä mahdollista valmistautua etukäteen. Pakolaisten kohdalla maahanmuutto tapahtuu usein pakon edessä, jolloin muuttoon valmistautumiseen ei ole välttämättä lainkaan mahdollisuuksia, mikä asettaa haasteita kotoutumiselle (OECD 2018, 73–74; McAuliffe & Oucho 2024, 19).

Ikärakenteen tarkastelu osoitti, että suomalaistaustainen väestö on rakenteeltaan suhteellisen ikään-tyvää, ja nuorempien ikäluokkien, erityisesti alle 15-vuotiaiden, osuus on verrattain pieni, mikä osoittaa jälleen luonnollisen väestönlisäyksen haasteet. Ulkomaalaistaustainen väestö puolestaan painottuu selvästi nuoriin ja työikäisiin ikäluokkiin, erityisesti 20–39-vuotiaisiin. Tämä osoittaa, että maahanmuutto toimii keskeisenä väestön ikärakennetta tasapainottavana tekijänä ja tukee näin työvoiman saatavuutta sekä kaupungin elinvoimaa.

Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön sukupuolijakauma ei poikkea merkittävästi suomalaistaustaisen väestön sukupuolijakaumasta koko väestöryhmiä tarkasteltaessa mutta ulkomaalaistaustaisen väestön taustamaakohtainen tarkastelu kuitenkin osoitti, että sukupuolijakauma vaihtelee jonkin verran taustamaiden mukaan. Joissakin taustamaaryhmissä miehet ovat selvästi yliedustettuina, kun taas toisissa korostuu naisten osuus. Tämä korostaa ulkomaalaistaustaisen väestön sisäistä heterogeenisyyttä sekä maahanmuuton taustalla olevien eri tekijöiden vaikutusta väestörakenteeseen.

6.2 Kotoutumisen tilannekuva Vaasassa

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli muodostaa tilannekuva maahanmuuttajien kotoutumisesta Vaasassa. Tarkoituksena oli selvittää, miltä Vaasassa asuvien ulkomaalaistaustaisten keskeiset kotoutumisen osa-alueet (työllisyys, koulutus, asuminen) näyttävät suhteessa Vaasan suomalaistaustaiseen väestöön sekä millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä kotoutumisen keskeisillä osa-alueilla esiintyy eri taustamaiden, sukupuolten ja ikäryhmien välillä. Työllisyyden ja koulutuksen osalta tarkastelu kohdistui alueen työikäiseen (18–64-vuotiaat) väestöön. Asumisen osalta tarkasteltiin Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön asumisen olosuhteita, kuten asuntokuntatyyppejä, asuntojen hallintaperusteita sekä asumisen ahtautta.

6.2.1 Työllisyys

Vaasan työmarkkinatilanne oli tarkasteluvuonna 2024 valtakunnallisesti vertailtuna suotuisa. Valtakunnallista tasoa alhaisempi työttömyysaste (Vaasa 8,8 %, koko maa 11,9 %), korkeampi työllisten osuus työvoimasta (Vaasa n. 91 %, koko maa n. 88 %) ja alhaisempi taloudellinen huoltosuhde (Vaasa 120, koko maa 133) viittaavat siihen, että kaupungissa on vahva työvoimapohja ja hyvä työmarkkinatilanne.

Tulokset kuitenkin osoittivat selviä eroja työikäisen (18–64-vuotiaiden) suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisen väestön työmarkkina-asemassa. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli selvästi matalampi ja työttömyysaste korkeampi kuin suomalaistaustaisilla ja myös työvoimaosuus jäi alhai-

semmäksi. Tämä viittaa siihen, että ulkomaalaistaustaisten kiinnittyminen työmarkkinoille ei ole yhtä sujuvaa, vaikka yleinen työmarkkinatilanne on suotuisa.

Työmarkkina-aseman tarkastelu paljasti selkeitä eroja sukupuolten välillä. Työllisyyden ja työttömyyden erot korostuivat erityisesti naisten kohdalla. Vuonna 2023 ulkomaalaistaustaisista naisista vain 51 prosenttia oli työllisiä, kun suomalaistaustaisista naisista 78 prosenttia oli työllisiä. Lisäksi ulkomaalaistaustaisia työttömiä naisia oli noin kolmenkertaisesti enemmän kuin suomalaistaustaisia työttömiä naisia. Ulkomaalaistaustaista väestöä tarkasteltaessa, 25–34- ja 35–44-vuotiaiden ryhmissä naisia oli työttömänä huomattavasti enemmän, kun taas 55–64-vuotiaissa miesten työttömyys oli huomattavasti yleisempää. Tämä havainnollistaa erityisesti eri elämänvaiheiden tuomia eroja työmarkkina-asemissa sukupuolien välillä.

Työmarkkina-asemaa tarkasteltiin myös ulkomaalaistaustaisten taustamaanosan mukaan, mikä toi esiin joitakin eroja. Eurooppalais- ja amerikkalaistaustaisissa työllisiä on enemmän ja työttömiä vähemmän kuin afrikkalais- ja aasialaistaustaisissa. Eroja voi selittää eri tekijät, kuten maahanmuuton syyt, kielitaito ja koulutustausta. Työ- ja opiskeluperusteinen maahanmuutto usein helpottaa työmarkkinoille sijoittumista, kun taas pakolaistaustainen maahanmuutto voi näkyä hitaampana kiinnittymisenä työmarkkinoille.

Työvoimaan kuuluvien pääasiallisen toiminnan tarkastelussa korostui ulkomaalaistaustaisten miesten yrittäjyys. Ulkomaalaistaustaisista miehistä yrittäjinä toimi 9 %, kun taas suomalaistaustaisista miehistä 7 % toimi yrittäjinä. Tämä voi viitata itsensä työllistämisen korostuneeseen merkitykseen tilanteissa, joissa palkkatyöhön pääsy on haastavaa. Yrittäjyys voi toimia sekä vaihtoehtoisena työllistymisreittinä että keinona hyödyntää omia taitoja ja verkostoja.

Työllisten toimialasijoittumisen kohdalla tulokset osoittivat, että Vaasassa teollisuus ja terveys- ja sosiaalipalvelut ovat suurimpia työllistäviä toimialoja. Sekä ulkomaalais- että suomalaistaustaisista työllisistä suurin osa työskentelee näillä toimialoilla. Väestöryhmien välillä on kuitenkin havaittavissa myös eroja toimialakohtaisessa sijoittumisessa. Ulkomaalaistaustaiset työskentelevät suhteellisesti useammin majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa, kun taas suomalaistaustaiset työskentelevät suhteellisesti useammin tukku- ja vähittäiskaupassa sekä julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa.

Ammattiryhmäkohtaisessa tarkastelussa tulokset osoittivat myös joitain selkeitä eroja ja yhtäläisyyksiä ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä. Ulkomaalaistaustaiset työlliset sijoittuvat suurimmaksi osaksi palvelu- ja myyntityöntekijöiden sekä muiden työntekijöiden ammattiryhmiin.

Suomalaistaustaisissa työllisissä muiden työntekijöiden osuus oli vähäinen mutta myös suomalaisista työllisistä suuri osa työskenteli palvelu- ja myyntityöntekijöinä. Suomalaistaustaisia työllisiä oli enemmän asiantuntijatehtävissä mutta myös ulkomaalaistaustaisista suuri osa työskentelee asiantuntijaroolissa.

Työllistyminen on yksi kotoutumisen keskeisimmistä osa-alueista. Työllisyys luo paitsi taloudellista turvaa, se myös mahdollistaa sosiaalisia yhteyksien luomisen mikä kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lisää hyvinvointia (Yijälän & Luoman 2019, 335). Yksilöllisten etujen lisäksi maahanmuuttajien työllisyys tukee parhaimmassa tapauksessa talouskasvua, lieventää työvoimapulaa, vahvistaa huoltosuhdetta ja luo innovaatioita (Valtionneuvosto 2021, 16–20). Työllistymiseen kuitenkin liittyy monia rakenteellisia ja yksilöllisiä tekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa työllistymistä. Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen edellyttää vastaanottavalta yhteiskunnalta kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa huomioidaan työmarkkinoiden vastaanottavuus, kielitaidon kehittäminen, koulutuksen ja osaamisen tunnustaminen sekä sosiaalisten verkostojen merkitys.

6.2.2 Koulutus

Koulutusrakenteen tarkastelu osoitti, että Vaasan ulkomaalaistaustaisen väestön koulutus rakenne poikkeaa selvästi suomalaistaustaisen väestön koulutus rakenteesta. Ulkomaalaistaustaisessa väestössä lähes kaikissa ikäryhmissä yli 40 prosentilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa tai koulutusaste on tuntematon. Suomalaistaustaisessa väestössä vastaavat osuudet olivat huomattavasti pienempiä ja korkeasti koulutettujen osuudet selvästi suurempia. Koulutustason erot suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisen väestön välillä korostuvat erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä, mikä viittaa siihen, että koulutuksellinen eriytyminen alkaa jo varhaisessa vaiheessa. On kuitenkin huomioitava, että tilastolliset puutteet ulkomailla suoritettujen tutkintojen osalta vaikeuttavat kokonaiskuvan muodostamista ja voivat osaltaan korostaa havaittuja eroja (Witting 2024).

Työmarkkinatilanteen tarkastelu osoitti, että opiskelijoiden osuus oli korkeampi ulkomaalaistaustaisessa väestössä kuin suomalaistaustaisessa väestössä ja ero korostuu etenkin naisten kohdalla. Tämä osoittaa ulkomaalaistaustaisten integroitumista koulutusjärjestelmään, mikä tukee kotoutumista ja toimii keskeisenä väylänä työllistymiselle. Koulutuksen kautta saa taitoja ja valmiuksia työelämään ja se myös edistää kulttuurista ymmärrystä ja kasvattaa sosiaalisia verkostoja (Ager & Strang 2008, 172). Kotoutumisen edistämisen näkökulmasta erityisen tärkeäksi nousee osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen sekä koulutuspolkujen saavutettavuus niille, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Samanaikaisesti korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien osaamisen hyödyntäminen edellyttää toimivia rakenteita, jotka tukevat heidän sijoittumistaan koulutustaan vastaaviin tehtäviin.

6.2.3 Asuminen

Asuntokuntatyyppien tarkastelu osoitti, että verrattuna suomalaistaustaisiin, ulkomaalaistaustaiset asuivat useammin yhden tai useamman henkilön kanssa. Suomalaistaustaisten keskuudessa yksinasuminen oli yleisempää, kun taas ulkomaalaistaustaisten asutokunnissa korostuivat perhe- ja yhteisasuminen. Hallintaperusteiden tarkastelu puolestaan osoitti, että ulkomaalaistaustaisissa asutokunnissa suuri enemmistö asui vuokra.-asunnoissa kun taas asutokunnissa, joissa asui sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisia tai pelkästään suomalaistaustaisia, omistusasuminen oli yleisempää. Lisäksi tulokset osoittivat, että ahtaasti asuminen on yleisempää ulkomaalaistaustaisen väestön keskuudessa.

Tulokset korostavat tarvetta kiinnittää huomiota ulkomaalaistaustaisten asumisen olosuhteisiin ja niiden parantamiseen. Asumisen olosuhteilla ja asumiskokemuksilla on keskeinen merkitys kotoutumisessa, sillä ne ovat tiiviisti yhteydessä yksilön turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteisiin. Turvallisen, vakaan ja kohtuuhintaisen asumisen saatavuus tukee yksilön hyvinvointia, edistää yhteisöjen välisten suhteiden rakentumista ja vahvistaa maahanmuuttajataustaisten kotitalouksien mahdollisuuksia elää itsenäisesti osana vastaanottavaa yhteiskuntaa. (Phillips 2006, 539). Kotoutumisen näkökulmasta olisi siis tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten ulkomaalaistaustaisten mahdollisuuksia vakaaseen ja riittävän väljään asumiseen voitaisiin tukea. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kohtuuhintaisen asumisen lisäämistä ja asumiseen liittyvän neuvonnan kehittämistä. Ager ja Strangin (2008) tutkimuksessa asumisen fyysisiä ja taloudellisia tekijöitä keskeisemmiksi kotoutumista edistäviksi tekijöiksi nousi asumisen pysyvyys, sosiaalisten yhteyksien jatkuvuus ja asuinalueen turvallisuus. Näin ollen tulevaisuuden tarkasteluissa ja kehittämistoimissa tulisi kiinnittää huomiota myös näihin tekijöihin.

6.3 Yhteenveto

Tutkielma toteutettiin toimeksiantona Vaasan kaupungin kiinteistötoimelle. Tutkimuksen tarkoituksena oli muodostaa tilannekuva Vaasaan suuntautuneesta maahanmuutosta sekä Vaasan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä ja heidän kotoutumisestaan. Maahanmuuttoa tarkasteltiin vuosien 2000–2024 ajalta ja kotoutumisen osa-alueita vuosien 2023–2024 ajalta. Tarkastelu kohdistui ensisijaisesti Vaasan ulkomaalaistaustaiseen työikäiseen (18–64-vuotiaat) väestöön. Tutkimus vastaa tarpeeseen tuottaa paikallistason tietoa maahanmuutosta ja kotoutumisesta, sillä aikaisempi tutkimus on painottunut pitkälti valtakunnalliseen tarkasteluun tai Suomen suurimpiin kaupunkeihin.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui kahdesta osa-alueesta, maahanmuutosta ja kotoutumisesta. Teoriaosuudessa maahanmuuttoa tarkasteltiin määrittelemällä siihen liittyviä keskeisiä käsit-

teitä sekä käsittelemällä maahanmuuttoon vaikuttavia tekijöitä, Suomen maahanmuuton kehitystä ja Suomen maahanmuuttopolitiikkaa. Kotoutumisen teoreettisessa tarkastelussa käsiteltiin kotoutumisen käsitteistöä, kotoutumisen osa-alueita ja kotoutumisen edistämistä. Kotoutumisen osa-alueiden määrittelyn perustana toimi Ager & Strangin (2008) kotoutumisen viitekehys, jossa kotoutuminen ymmärretään moniulotteisena ja useista osa-alueista rakentuvana prosessina. Tämä viitekehys ohjasi myös tutkimuksen empiiristä tarkastelua, jossa kotoutumista tarkasteltiin keskeisten kotoutumisen onnistumista kuvaavien osa-alueiden, työllisyyden, koulutuksen ja asumisen kautta.

Tutkimuksen empiirinen osio toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena. Empiirinen aineisto koostui Tilastokeskuksen StatFin-tietokannan sekä KEHA-keskuksen koto- ja kotoutumisen indikaattorit -tietokantojen avoimista tilastoaineistoista, joita analysoitiin kuvailevan tilastoanalyysin kautta. Tutkimustuloksia havainnollistettiin kuvioiden, taulukoiden ja teemakarttojen avulla.

Tutkimus osoitti, että maahanmuutosta on muodostunut keskeinen Vaasan väestönkasvua ylläpitävä ja ikärakennetta tasapainottava tekijä. Vaasaan suuntautuva maahanmuutto on kasvanut voimakkaasti erityisesti 2020-luvulla, mikä on kompensoinut luonnollisen väestönlisäyksen vähenemistä. Ulkomaalaistausten osuus Vaasan väestöstä on valtakunnallista ja maakunnallista tasoa korkeampi, mikä korostaa kaupungin asemaa merkittävänä maahanmuuttajien vastaanotto- ja asettautumisalueena Pohjanmaalla. Ulkomaalaistaustaisen väestön ikärakenne painottuu nuoriin ja työikäisiin, mikä osaltaan tasapainottaa kaupungin ikärakennetta ja tukee työvoiman saatavuutta myös jatkossa.

Tutkimus osoitti myös, että työllisyydessä, koulutusrakenteessa ja asumisen olosuhteissa on selviä eroja ulkomaalaistausten ja suomalaistaustaisen väestön välillä. Ulkomaalaistaustaisessa väestössä on havaittavissa enemmän työttömyyttä, ja erot korostuvat etenkin naisten kohdalla. Ulkomaalaistaustainen väestöstä suurella osalla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai heidän koulutustasonsa on tuntematon, mikä nostaa esiin osaamisen tunnistamisen sekä koulutuspolkujen saavutettavuuden merkityksen kotoutumisen edistämisessä. Ulkomaalaistaustaiset asuvat suomalaistaustaisia useammin vuokralla ja ahtaasti, mikä heijastaa eroja sosioekonomisessa asemassa ja korostaa kottuhintaisen asumisen saavutettavuuden merkitystä kaupungissa.

Tutkimus täydentää suomalaista maahanmuutto- ja kotoutumistutkimusta tarjoamalla paikallistason tietoa Vaasaan suuntautuvasta maahanmuutosta ja ulkomaalaistaustaisen väestön kotoutumisesta. Tulokset vahvistavat aikaisemmissa tutkimuksissa esiin nousseita havaintoja ulkomaalaistaustaisen väestön kotoutumisen haasteista sekä maahanmuuton kasvavasta merkityksestä alueelliselle väestönkehitykselle. Tutkimus osoittaa, että kotoutumisen tarkastelussa tarvitaan paikallistason näkökulmaa, sillä alueelliset erityispiirteet vaikuttavat sekä maahanmuuton rakenteeseen että kotoutumisen edis-

tymiseen. Tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää sekä jatkotutkimuksessa että Vaasan kaupungin kotoutumista edistävien toimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja kehittämisessä.

6.4 Rajoitukset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksen keskeisin rajoite liittyy kotoutumisen osa-alueiden rajattuun tarkasteluun. Tämä tutkimus keskittyi tarkastelemaan kotoutumisen osa-alueista sellaisia osa-alueita, joita pystyttiin tarkastelemaan valmiin tilastoaineiston kautta, jolloin maahanmuuton ja kotoutumisen yksilöllinen ja kokemuksellinen ulottuvuus jäi tarkastelun ulkopuolelle. Kvantitatiivinen lähestymistapa ei mahdollista syvällistä ymmärrystä siitä, millaisena maahanmuuttajat itse kokevat maahanmuuton ja kotoutumisen. Toinen keskeinen rajoite liittyy aineiston tarkastelutasoon ja muuttujien rajallisuuteen. Käytetty tilastoaineisto ei mahdollistanut esimerkiksi maahanmuuton syyn, maassaoloajan tai muiden yksityiskohtaisempien taustatekijöiden tarkastelua. Tämän vuoksi kotoutumisen moninaisuuden ja eriytymisen tarkastelu jäi osittain rajalliseksi. Lisäksi tutkimus rajautui enimmäkseen tiettyyn ajanjaksoon, jolloin ajallisen kehityksen ja muutosten tarkastelu jäi suurelta osin tutkimuksen ulkopuolelle. Näistä rajoituksista huolimatta tutkimus muodostaa tilannekuvan maahanmuutosta ja kotoutumisesta Vaasassa tarkasteluajanjakson aikana ja tarjoaa perustan ilmiön jatkotarkastelulle.

Tulevissa tutkimuksissa olisi perusteltua syventää ymmärrystä maahanmuuton ja kotoutumisen ilmiöistä erityisesti laadullisen tutkimuksen keinoin. Tässä tutkimuksessa muodostunutta tilannekuvaa olisi mahdollista täydentää maahanmuuttajien omia kokemuksia ja näkemyksiä kartoittavilla haastatteluilla, jolloin kotoutumisen taustalla vaikuttavia tekijöitä voitaisiin tarkastella entistä yksityiskohteisemmin. Tulevissa tutkimuksissa voitaisiin myös tarkastella tarkemmin kotoutumisen eriytymistä eri väestöryhmien välillä. Tässä tutkimuksessa käytetyt tarkastelutasot eivät välttämättä tavoita riittävällä tarkkuudella esimerkiksi sukupuolen, iän tai taustamaan vaikutusta kotoutumisen prosesseihin. Näiden tekijöiden tarkempi tarkastelu voisi tuottaa tärkeää lisätietoa kotoutumisen eriytymisestä sekä rakenteellisista esteistä ja mahdollisuuksista. Lisäksi jatkotutkimuksessa olisi perusteltua tehdä vertailevaa tutkimusta eri kaupunkien tai alueiden välillä, jotta voitaisiin paremmin tunnistaa paikallisten rakenteiden merkitys kotoutumisen edellytyksille.

Lähteet

- Ager, A. – Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Ahmad, A. (2025). *A Comparative Analysis of the Reception of Immigrants into Finnish Working Life in 2016 and 2024*. Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment, 2025:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-785-4>
- Ahmad, A. (2020). When the Name Matters: An Experimental Investigation of Ethnic Discrimination in the Finnish Labor Market. *Sociological Inquiry*, 90(3), 468–496. <https://doi.org/10.1111/soin.12276>
- Alasalmi, J. – Busk, H. (2025). *Maahanmuuttajien merkitys yritys- ja elinkeinotoiminnassa*. PTT raportteja, 296. Pellervon taloustutkimus PTT, Helsinki. <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2025/01/pttrap296.pdf>
- Alasalmi, J. – Busk, H. – Holappa, V. – Huovari, J., – Vahtoniemi, S. (2022). Osaajapula vai työvoimapula – Mistä avointen työpaikkojen määrän kasvu kertoo? Akava Works. <https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2022/05/Akava-Works-Osaajapula-vai-tyovoimapula-%E2%80%93-Mista-avointen-tyopaikkojen-maaran-kasvu-kertoo-31052022.pdf>
- Alba, R. – Nee, V. (1997). Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. *The International Migration Review*, 31(4), 826–874. <https://doi.org/10.2307/2547416>
- Battisti, M. – Peri, G. – Romiti, A. (2021). Dynamic Effects of Co-Ethnic Networks on Immigrants' Economic Success. *The Economic Journal*, 132(641), 58–88. <https://doi.org/10.1093/ej/ueab036>
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697–712. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.07.013>
- Castaneda, A. E. – Jokela, S. – Koponen, P. – Pentala, O. – Koskela, T. – Koskinen, S. (2014). Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen perustulokset. www.terveytemme.fi/uth, haettu 17.10.2025.
- Castaneda, A. E. – Rask, S. – Koponen, P. – Mölsä, M. – Koskinen, S. (2012). *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa*. Raportti 61/2012. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-739-4>
- Cheung, S. Y. – Phillimore, J. (2014). Refugees, Social Capital, and Labour Market Integration in the UK. *Sociology* 48(3), 518–536. <https://doi.org/10.1177/0038038513491467>

- Clement, V. – Rigaud, K. K. – de Sherbinin, A. – Jones, B. – Adamo, S. – Schewe, J. – Sadiq, N. – Shabahat, E. (2021). *Groundswell Part 2: Acting on internal climate migration*. World Bank, Washington DC.
- Esser, H. (2004). Does the “New” Immigration Require a “New” Theory of Intergenerational Integration? *The International Migration Review*, 38(3), 1126–1159.
<http://www.jstor.org/stable/27645428>
- Euroopan muuttoliikeverkosto. (2025). Maahanmuutto ja turvapaikka 2024.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7427-60-6>, haettu 1.10.2025.
- Euroopan muuttoliikeverkosto. (2019). Kolmansien maiden kansalaisten kansalaistamisprosessit EU-maissa – Suomen kansallinen raportti. https://emn.fi/wp-content/uploads/2022/05/EMN_Kansalaistamisprosessi_2019_EN_FI_NETTI-1.pdf, haettu 1.10.2025.
- Euroopan muuttoliikeverkosto. (2024). Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkaraportti – Suomi 2023. https://emn.fi/wp-content/uploads/EMN_Maahanmuutto_ja_turvapaikka-FI-EN_netti.pdf, haettu 19.5.2025.
- Eurooppa-neuvosto. (2024). Muuttoliike- ja turvapaikkasopimus.
<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-migration-asylum-reform-pact/>, haettu 21.5.2025.
- Euroopan Parlamentti. (2024). Maahanmuuton syyt – mikä saa ihmiset lähtemään kodeistaan?
https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2020/7/story/20200624STO81906/20200624STO81906_fi.pdf, haettu 12.4.2025.
- Garcés-Mascareñas, B. – Penninx, R. (2016). *Integration Processes and Policies in Europe. Contexts, Levels and Actors*. IMISCOE Research Series. SpringerOpen, Heidelberg.
- Global Migration Data Portal. (2024). Family migration 2023.
<https://www.migrationdataportal.org/themes/family-migration-new>, haettu 13.4.2025.
- Heckmann, F. (2006). *Integration and integration policies: IMISCOE network feasibility study*. European Forum for Migration Studies, INTPOL Team. <https://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/INTPOL%20Final%20Paper.pdf>, haettu 7.9.2025.
- Heikkilä, T. (2008). *Tilastollinen tutkimus*. 7. uudistettu painos. Edita, Helsinki.
- Heikkinen, S. J. – Lumme-Sandt, K. (2014). Ikääntyvä maahanmuuttaja kuntien kotouttamisohjelmissa ja vanhuspoliittisissa ohjelmissa. *Gerontologia*, 28(3), 168–183.
https://elakelaiset.fi/wp-content/uploads/Artikkeli_Sari-Heikkinen.pdf

- International Labour Organization. (2024). ILO Global Estimates on International Migrant Workers: International Migrants in the Labour Force. Fourth edition, International Labour Office, Geneva. <https://doi.org/10.54394/ESKI5420>
- Kananen, J. (2008). *Kvantti: Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylä.
- Kansalaisuuslaki 359/2003. Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/359>>.
- Kauppinen, T. (2019). Maahanmuuttajien asuinolot ja segregatio. Teoksessa *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*, toim. Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. ja Kaihovaara, A. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10, 153–165. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>
- Korkiasaari, J. – Söderling, I. (2003). Finnish Emigration and Immigration after World War II. Siirtolaisuusinstituutti. <https://arkisto.org/wp-content/uploads/2017/08/011_Korkiasaari_Soderling.pdf>, haettu 18.4.2025.
- Koskimies, L. – Kettunen, P. (2022). *Selvitys kuntien kotouttamisohjelmista*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:12. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Kototietokanta. (2025a). Muuttoliike. KEHA-keskus, Helsinki. <https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta/Kototietokanta__muutto/>, haettu 16.7.2025.
- Kototietokanta. (2025b). Väestörakenne. KEHA-keskus, Helsinki. <https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta/Kototietokanta__vaesto/>, haettu 26.7.2025.
- Kototietokanta. (2025c). Työssäkäynti. KEHA-keskus, Helsinki. <https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta/Kototietokanta__tyokay/>, haettu 7.8.2025.
- Kototietokanta. (2025d). Asuminen. KEHA-keskus, Helsinki. <https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta/Kototietokanta__asum/>, haettu 10.8.2025.
- KEHA-keskus. (ei pvm. a). Kotoutumissuunnitelman velvoittavuus. Kotoutuminen.fi -verkkopalvelu. <<https://kotoutuminen.fi/kotoutumissuunnitelman-velvoittavuus>>, haettu 1.10.2025.
- KEHA-keskus. (ei pvm. b). Kotoutumista ja pakolaisten vastaanottoa tuetaan erilaisilla palveluilla. Kotoutuminen.fi -verkkopalvelu. <<https://kotoutuminen.fi/kotoutumista-edistavat-palvelut>>, haettu 3.10.2025.

- KEHA-keskus. (ei pvm. c). Kotoutumisen ja pakolaisten vastaanoton toimijoiden kenttä on monialainen. Kotoutuminen.fi -verkkopalvelu. <<https://kotoutuminen.fi/toimijat-ja-tehtavat>>, haettu 4.10.2025.
- Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta. (2025). Kotoutumisen indikaattorit. KEHA-keskus, Helsinki. <<https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kotoutumisenindikaattorit/>>, haettu 12.10.2025.
- Kuusio, H. – Mäkipää, L. – Klemettilä, K. – Nykänen, S. – Kytö, S. – Lilja, E. (2023). *Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista – MoniSuomi 2022 -tutkimus. Keskeisiä havaintoja päätöksenteon tueksi*. Tutkimuksesta tiiviisti 54/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-208-2>
- Kuusio, H. – Seppänen, A. – Jokela, S. – Somersalo, L. – Koskela, T. – Lilja, E. (2020). FinMonik - tutkimuksen perustulokset. <<https://www.terveytemme.fi/finmonik/>>, haettu 17.10.2025.
- Kuusio, H. – Seppänen, A. – Jokela, S. – Somersalo, L. – Lilja, E. (2020). *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa – FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Raportti 1/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>
- Laiho, S. (2008). Kivenä kengässä? Suomen kiintiöpakolaispolitiikka 1973–2007. Pro gradu - tutkielma. Turun yliopisto.
- Laki kansalaisuuslain muuttamisesta 474/2024. Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2024/474>>.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023. Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/681>>.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/493>>.
- Lang, J. (2022). Employment effects of language training for unemployed immigrants. *Journal of Population Economics* 35, 719–754. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00832-7>
- Larja, L. (2020) Koulutus ja kielitaito. Teoksessa *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa – FinMonik-tutkimus 2018–2019*, toim. Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L. ja Lilja, E. Raportti 1/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Lu, W. – Everson Härkälä, T. (2024). International student experience of employment integration in Finland. *Research in Comparative and International Education*, 19(2), 133-152. <https://doi.org/10.1177/17454999241238172>
- Maahanmuuttovirasto. (2025). Hakemusten käsittelyajat. <<https://migri.fi/kasittelyajat#kansalaisuus>>, haettu 1.10.2025.

- Maahanmuuttovirasto. (2026). Opiskelu Suomessa. <<https://migri.fi/opiskelu-suomessa>>, haettu 17.5.2026.
- Maahanmuuttovirasto. (31.1.2025). Maahanmuuton tilastot 2024: Kansainvälisen suojelun hakemismäärät reilusti laskussa – opiskelijahakemusten määrä ennätyskorkea. <<https://migri.fi/-/maahanmuuton-tilastot-2024-kansainvalisen-suojelun-hakemusmaat-reilussa-laskussa-opiskelijahakemusten-maara-ennatyskorkea>>, haettu 1.10.2025.
- Maahanmuuttovirasto. (2025). Maahanmuuton vuosi 2024. <https://migri.fi/documents/5202425/0/Esitys_Maahanmuuton%20vuosi%202024.pdf/866a36c3-d075-4699-0849-f3cf82803a1e/Esitys_Maahanmuuton%20vuosi%202024.pdf>, haettu 31.1.2025.
- Maahanmuuttovirasto. (2025). Maahanmuutto Suomeen. <https://migri.fi/documents/5202425/166014458/Maahanmuutto_Suomeen_1_2025.pdf>, haettu 3.5.2025.
- Maahanmuuttovirasto. (2019). Suomen kansalaisuuslaki. <<https://migri.fi/documents/5202425/6162908/Suomen+kansalaisuuslaki+%28fi%29>>, haettu 1.10.2025.
- Maanmittauslaitos – Ek, K. (2024). Hallintorajat, teemakartoille, ei merialueita 2024, 1:1 000 000 (versio 1). CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:att:7a3cb655-a62b-45b4-8bbe-145b9e80b805>
- Martelin, T. – Nieminen T. – Väänänen A. – Toivanen M. (2020). Työ ja työllistymisen esteet. Teoksessa *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa – FinMonik-tutkimus 2018–2019*, toim. Kuusio H., Seppänen A., Jokela S., Somersalo L. & Lilja E., 49–60.
- Martikainen, T. (2020). Teoksessa *Muuttoliikkeiden vuosisata*, toim. Martikainen, T. & Pitkänen, P. Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy, Turku.
- McAuliffe, M. – L.A. Oucho. (eds.). (2024). World Migration Report 2024. International Organization for Migration (IOM), Geneva.
- Metsäniemi, P. (2024). Mitä terveys on? Lääkärikirja Duodecim. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki. <<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00903>>, haettu 20.10.2025.
- Mikkonen, N. (2024). *Tervetuloa, tervemenoa: Suomi muuttoliikkeessä*. Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy, Turku.
- Moilanen, R. (2004). Miten uudissanat kotoutua ja kotouttaa ovat kotiutuneet kieleemme? 2/2004, Kielikello. <https://kielikello.fi/miten-uudissanat-kotoutua-ja-kotouttaa-ovat-kotiutuneet-kieleemme/>

- MoniSuomi-työryhmä. (2023). MoniSuomi-tutkimuksen 2022–2023 perustulokset.
https://www.thl.fi/monisuomi_verkkoraportit/monisuomi22/>, haettu 17.10.2025.
- Nieminen, M. (1999). *Väestötilastoja 250 vuotta: katsaus väestötilaston historiaan vuosina 1749–1999*. Tilastokeskus. Tummavuoren Kirjapaino, Vantaa.
- Nieminen, T. (2015). Työttömyys ja työvoiman ulkopuolella olevat. Ulkomaalaistaustaisten ei-työllisten työnhaku on aktiivisempaa kuin suomalaistaustaisilla – kielitaito suurin este työllistymiselle. Teoksessa *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*, toim. Nieminen T., Sutela H. & Hannula U., 121–133.
- Nykänen, S. – Kuusio, H. (2024). Työllisyys ja osaaminen. MoniSuomi 2022 ilmiöraportti.
https://www.thl.fi/monisuomi_verkkoraportit/monisuomi22/ilmiot/tyollisyys_ja_osaaminen.html>, haettu 17.10.2025.
- OECD. (2024). International Migration Outlook 2024. OECD Publishing, Paris.
<https://doi.org/10.1787/50b0353e-en>.
- OECD. (2018). Working Together: Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264305250-en>
- Ojala, S. – Pyöriä, P. – Jakonen, M. (2024). Maahanmuuttajat prekaarina työvoimana. Teoksessa *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet*, toim. Renvik, T. A. ja Säävälä, M. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1, 41–54. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-703-8>
- Opetushallitus. (2022). *Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022*. Määräykset ja ohjeet 2022:1a. Opetushallitus, Helsinki.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf
- Pesola H. – Sarvimäki M. – Virkola, T. (2024). *Eri syistä maahan muuttaneiden työllistyminen Suomessa*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, 2024:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-870-7>
- Phillips, D. (2006). Moving Towards Integration: The Housing of Asylum Seekers and Refugees in Britain. *Housing Studies*, 21(4), 539–553. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1080/02673030600709074>
- Rantakari, J. (Sähköpostiviesti 2.6.2026). Vaasan väestö kielen ja kansalaisuuden mukaan. Tilastokeskus.
- Rasinkangas, J. (2013). *Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla. Tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä*. Tutkimuksia A 43. Siirtolaisuusinstituutti, Turku. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5889-50-5>

- Renvik, T. A. – Säävälä, M. (toim.). (2024). *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Saikkonen, P. – Hannikainen K. – Kauppinen, T. – Rasinkangas, J. – Vaalavuo, M. (2018). *Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla*. Raportti 2/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-084-6>
- Saukkonen, P. (2013). *Erilaisuuksien Suomi: vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot*. Gaudeamus, Helsinki.
- Saukkonen, P. (2020). *Kotoutuminen kaupungissa: Kokonaiskuva ulkomaalaistaustaisista Helsingissä vuonna 2020*. Tutkimuksia 2020:1. Helsingin kaupunginkanslia, Helsinki. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_05_06_Tutkimuksia_1_Saukkonen.pdf
- Saukkonen, P. (2016). Mitä on kotoutuminen? Tutkimus- ja tilastotietoa Helsingistä. Helsingin kaupunki. <<https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/mita-on-kotoutuminen>>, haettu 3.9.2025.
- Saukkonen, P. (2018). *Ulkomaalaistaustaisten kotoutuminen Helsingissä vuonna 2016. Työllisyys, tulot ja asuminen*. Tutkimuskatsauksia 2018:3. Helsingin kaupunginkanslia, Helsinki. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_12_18_Tutkimuskatsauksia_3_Saukkonen.pdf
- Saukkonen, P. (2024). *Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot vuonna 2022*. Tutkimuksia 2024:4. Helsingin kaupunginkanslia, Helsinki. https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/24_12_18_Tutkimuksia_4.pdf
- Saukkonen, P. (2020). *Vimmainen maailma: kirjoituksia muuttoliikkeestä, monikulttuurisuudesta ja nationalismista*. Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy, Turku.
- Seppälä, T. (2022). Koulutustaustan ja lähtötaitotason merkitys suomen kielen oppimiselle kotoutuskoulutuksessa. *Puhe ja kieli*, 42(1), 17–44. <https://doi.org/10.23997/pk.119692>
- Sironi, A. – Bauloz, C. – Emmanuel, M. (eds.). (2019). *Glossary on Migration*. International Migration Law, No. 34. International Organization for Migration (IOM), Geneva.
- Sisäministeriö. (ei pvm. a). EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmä. <<https://intermin.fi/maahanmuutto/eu-n-yhteinen-turvapaikkajarjestelma>>, haettu 19.5.2025.
- Sisäministeriö. (ei pvm. b). Hallitusohjelman uudistukset maahanmuutto-politiikkaan. <<https://intermin.fi/maahanmuutto/ho-uudistukset-maahanmuuttopolitiikka>>, haettu 19.5.2025.
- Sisäministeriö. (ei pvm. c). Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimuksiin. <<https://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>>, haettu 30.1.2025.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (ei pvm.). Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys.

<<https://stm.fi/maahanmuuttajien-hyvinvointi>>, haettu 1.10.2025.

Suni, M. – Honko, M. (2024). *Aikuisena maahan muuttaneet suomen kielen oppijoina*. Policy brief / Kotoutumisen osaamiskeskus, 2/2024. Työ- ja elinkeinoministeriö.

<<https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/76169779/Policy-Brief-2-2024.pdf>>.

Suomen perustuslaki 731/1999. Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>>.

STT – Suomen Tietotoimisto. (ei pvm.). Maahanmuutto, pakolaisuus, siirtolaisuus. STT Tyylikirja.

<<https://stt.fi/tyylikirja/sanastot/juridisia-termeja/maahanmuutto-pakolaisuus-siirtolaisuus/>>, haettu 29.1.2025.

SVT - Suomen virallinen tilasto. (2025a). Väestörakenne. Tilastokeskus, Helsinki.

<<https://stat.fi/fi/tilasto/vaerak>>, haettu 2.5.2025.

SVT - Suomen virallinen tilasto. (2025b). Syntyneet. Tilastokeskus, Helsinki.

<<https://stat.fi/fi/tilasto/synt>>, haettu 2.5.2025.

SVT - Suomen virallinen tilasto. (2025c). Työvoimatutkimus. Tilastokeskus, Helsinki.

<<https://stat.fi/fi/tilasto/tyti>>, haettu 12.10.2025.

SVT - Suomen virallinen tilasto. (2025d). Kuolleet. Tilastokeskus, Helsinki.

<<https://stat.fi/fi/tilasto/kuol>>, haettu 7.5.2025.

SVT - Suomen virallinen tilasto. (2025e). Muuttoliike. Tilastokeskus, Helsinki.

<<https://stat.fi/fi/tilasto/muutl>>, haettu 16.7.2025.

SVT - Suomen virallinen tilasto. (2025f). Työssäkäynti. Tilastokeskus, Helsinki.

<<https://stat.fi/fi/tilasto/tyokay>>, haettu 7.8.2025.

TENK – Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (27.5.2024). Keskeisiä käsitteitä.

<<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot/keskeisia-kasitteita>>, haettu 20.10.2025.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (4.7.2024). Maahanmuuttaneiden terveys- ja sosiaalipalvelut.

<<https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-terveys-ja-sosiaalipalvelut>>, haettu 20.10.2025.

Tilastokeskus. (27.5.2025). Joka kymmenes työllinen ulkomaista syntyperää vuonna 2024.

<<https://stat.fi/julkaisu/cm6uhzyb4edzf07uqd79p16ku>>, haettu 11.10.2025.

Tilastokeskus. (ei pvm.). Taloudellinen huoltosuhde.

<https://stat.fi/meta/kas/tal_huoltosuhde.html>, haettu 29.1.2025.

Tilastokeskus. (ei pvm.). Ahtaasti asuminen. <https://stat.fi/meta/kas/ahda_asu.html>, haettu 11.6.2026.

Tilastokeskus. (31.1.2025). Korkeakoulutetut työllistyivät parhaiten vuonna 2023.

<<https://stat.fi/julkaisu/cm1kkz0taar8g07vwfyrnilhk>>, haettu 16.10.2025.

Tilastokeskus. (25.1.2024). Maahanmuutto ennätyksellisen korkealla viime vuonna.

<<https://stat.fi/fi/uutinen/maahanmuutto-ennatyksellisen-korkealla-viime-vuonna>>, haettu 30.1.2025.

Tilastollinen päättely. (2024a). Tietoarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/paattely/paattely/>>, haettu 12.3.2025.

Tutkimusprosessi. (2024b). Tietoarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/tutkimus/prosessi/>>, haettu 12.3.2025.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2025). Kotoutumisen sanasto 2. laitos. Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2022). *Tervetuloa Suomeen: Perustietoa Suomesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2022:3. Valtioneuvosto.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2019). Työpoliittinen aikakauskirja. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (ei pvm. a). Orpon hallituksen työperäisen maahanmuuton toimet.

<<https://tem.fi/orpon-hallituksen-tyoperaisen-maahanmuuton-toimet>>, haettu 23.5.2025.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (ei pvm. b). Tervetuloa Suomeen -opas. <<https://tem.fi/tervetuloa-suomeen>>, haettu 3.10.2025.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023). *Talent Boost 2023–2027: Työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton toimenpideohjelma*. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:71. Valtioneuvosto, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-550-4>

Tähtinen, J. – Laakkonen, E. – Broberg, M. (2020). *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita*. Turun yliopiston kasvatustieteiden julkaisuja C:22, 2. uudistettu painos. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, Turku.

UNDP - United Nations Development Programme. (1994). Human Development Report 1994. Oxford University Press, New York.

<https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf>

- UNESCO Institute for Statistics. (ei pvm.) Internationally mobile students. <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/internationally-mobile-students#slideoutmenu>, haettu 25.4.2025.
- United Nations. (2024). International Migrant Stock 2024: Key facts and figures. UN DESA/POP/2024/DC/NO. 13.
- Vaasan kaupunki. (7.11.2024). Vaasassa jo yli 70 000 asukasta – maahanmuutto ja työllisyys kasvun vetureina. <https://www.vaasa.fi/ajankohtaista/vaasassa-jo-yli-70-000-asukasta-maahanmuutto-ja-tyollisyys-kasvun-vetureina/>, haettu 9.2.2025.
- Vaasan kaupunki. (2023). Vaasan kaupungin kotouttamisohjelma 2023–2026. <https://www.vaasa.fi/app/uploads/2023/06/e32b588e-vaasan-kaupunki-kotouttamisohjelma-2023-2026-a4-fi.pdf>, haettu 5.10.2025.
- Vaasan kaupunki. (ei pvm.). Tukea kotoutumiseen. <https://www.vaasa.fi/asu-ja-ela/hyvinvointipalvelut/hyvinvointipalvelut-maahan-muuttaneille/kotouttamispalvelut/>, haettu 5.10.2025.
- Valtioneuvosto. (2021). *Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta 2035*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:74. Valtioneuvosto, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-666-2>
- Valtioneuvosto. (2021). *Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:62. Valtioneuvosto, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-856-7>
- Valtonen, K. (2008). *Social Work and Migration: Immigrant and Refugee Settlement and Integration*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315609669>
- Vartiainen, P. – Härkönen, E. (2019). Maahanmuuttajat, kotoutuminen ja työllisyys. Teoksessa *Työ paras kotouttaja? : Työssä kotoutumisen mallin kokeilu Pirkanmaalla 2017–2019*, toim. Härkönen E. Pirkanmaan ELY-keskus, raportti 44, 6–11.
- Vilkama, K. (2011). *Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? : Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla*. Tutkimuksia 2011:2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/28183>
- Vilka, H. (2025). *Tutki ja kehitä*. Santalahti-kustannus, Jyväskylä.
- Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa – Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- WHO – World Health Organization. (2020). Basic documents: Forty-ninth edition. World Health Organization, Geneva. <https://iris.who.int/handle/10665/339554>

- Witting, M. (2024). Ulkomaalaistaustaisten koulutusrakenne samankaltainen kuin muulla väestöllä – täydennyskyselyillä tutkintorekisteriin 45 000 uutta tutkintoa. Tilastokeskus.
<<https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2024/ulkomaalaistaustaisten-koulutusrakenne-samankaltainen-kuin-syntyperaisilla-suomalaisilla-taydennyskyselyilla-tutkintorekisteriin-45-000-uutta-tutkintoa>>, haettu 16.10.2025.
- Yijälä, A. – Luoma T. (2019). The Importance of Employment in the Acculturation Process of Well-Educated Iraqis in Finland: A Qualitative Follow-up Study. *Refugee Survey Quarterly*, 38(3), 314–340. <https://doi.org/10.1093/rsq/hdz009>

Liitteet

Liite 1. Ilmoitus tekoälyn (AI) käytöstä

Olen käyttänyt generatiivista tekoälyä opinnäyteprosessini tukena sen eri vaiheissa ja eri tarkoituksiin. Käyttämäni työkalut, niiden käytön tarkoitus sekä tekoälyn tuotosten verifioimiseksi tekemäni toimet on kuvattu alla. Samalla vakuutan, että olen käyttänyt tekoälykaluja asianmukaisella huolellisuudella, olen ilmoittanut niiden käytöstä voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti ja otan täyden vastuun tämän työni sisällöstä kokonaisuudessaan.

1. käytetty työkalu: OpenAI:n ChatGPT

- **käytön vaihe:** tutkimusaiheen ja tutkimuskysymysten täsmentäminen, lähdekirjallisuuden etsiminen, gradun rakenteen ja lukujen jäsentely, sisällön suunnittelu, tekstin kielellisen selkeyden, sujuvuuden ja luettavuuden tarkastaminen, kääntäminen, tutkimuksen toteutukseen liittyvien käsitteiden ja menetelmällisten ratkaisujen selventäminen, lähdemerkintöihin liittyvien kysymysten selvittäminen ja QGISiin käyttöön liittyvien ongelmien ratkaisu.
- **käyttötarkoitus:** Käytin ChatGPT:tä tutkimusaiheen ja -kysymysten täsmennyksessä, gradun rakenteen suunnittelussa, lähteiden etsimisessä, vieraskielisten artikkeleiden suomentamisessa, oman tekstini kieliasun tarkastamisessa, tutkimuksen toteutukseen liittyvien käsitteiden ja menetelmällisten ratkaisujen selventämisessä, lähdemerkintöihin liittyvien kysymysten selvittämisessä sekä QGISin käyttöön liittyvien ongelmien ratkaisussa.
 - esimerkki syöttötiedosta (12.5.2026): Ladattuani CSV-tiedoston QGISiin, prosenttiluvut näkyvät NULLina – miksi?
- **todentaminen:** Tekoäly esitti kolme mahdollista syytä ongelmaan sekä ehdotti ratkaisuja, jotka liittyivät muun muassa CSV-aineiston kenttätyyppien tulkintaan. Näiden ohjeiden perusteella tarkistin ja korjasin aineiston, minkä jälkeen prosenttiluvut näkyi oikein QGISissä.

2. käytetty työkalu: Scopus AI (yliopiston tunnuksilla)

- **käytön vaihe:** lähdekirjallisuuden etsintä
- **käyttötarkoitus:** käytin Scopus AI:ta lähdekirjallisuuden etsinnässä
 - esimerkki syöttötiedosta (10/2025): I Would like to learn more about language in the context of immigrant integration.
- **todentaminen:** Tekoäly kirjoitti tiivistelmän aiheesta ja listasi lähteitä. Tekoälyn ehdottamista lähteistä ei löytynyt graduuni sopivia lähteitä.